

2702a

BAPTISTÆ MAN-  
TVANI CARMELITÆ THEO-  
LOGI ADOLESCENTIA, SEV  
*Bucolica, breuibus Iodoci Bailij com-  
mentarijs illustrata.*

¶ His accesserunt Ioannis Marmelij in singulas Eclo-  
gas argumenta, cum annotatiunculis eiusdem in lo-  
ca aliquot obscuriora.

¶ Accessit & index, non ille vetus, & indigestus, sed nouus  
omnino, ac locupletior multo, opera Barthol. Laurentij.



L O N D I N I  
APVD Thomam Marsh,

Anno 1576.  
Cum Privilegio.

2



# Index vocabulorum ac rerū

DE QVIBVS PER HÆC BADIA

nain Baprist. Mantuani Eclogas commentaria

mentio fit, copiosior solito, & fidelius iuxta

seriem Alphabeti digestus.

<b>A</b> Bditus	14	Æneæ Siluij assertio	9
Abdua	83.85	Ænobarbus	44
Abel	60	Æolus	70.
Abraham	ibid.	Ær	19
Ac	7	Ærarium	43
Accipiter	3.54	Æs	47
Acernus	15	Æsopi patina	44
Aries	31	Æsopi astutia	57
Acta	47	Æstimo	20
Actzon	15	Agnati	9
Ad	85	Agreſtis vva	5
Adam	38.60	Agreſij, alias p̄ſcribitur	
Adigere	54	ſentimentum	42
Aditus	64	Ahenus	82. 16
Admeti oues quis aliquā-		Ahena	77
do pauerit	84	Alauda	59
Adorare	50	Albion	57
Adria	74.84	Alcides	35
Adriani inepta ſententia		Alchimia vel alkimia	54
44		Alca	63
Adulator	48	Alexis	26
Adulta ſeges	4	Alga	85
Adulter	48	Aliger	76
Ædes	9	Alius	36
Ægeri	57	Alma	13
Ægon	67	Alter	96
Ægyptus	33	Altum	10
Ægypti numina	79	alucus	93

# INDEX

Amator	7	Arnicole	76
Ambages	5.6.17	Artocopi	54
Ambigo	6	αρτοπαις	51.93
Ambire diuos	37	αρτος	67
Amens	9	Artocrea	67
Amicus	29	Aix	14
Amita	92	Aglus	73
Amor	3	Asphalcus	88
Amphion	32	Allentator	48
Amphitrionides	33	Assyria	97
αμύνομαι	12	Astrea	74
Amynticus	12	Astus 54	45
Anas	69	Athesis	83
ανεμος	23	Arhos	68.37
Angina	73	Atrides	34
Annosus	70	Atticus	32
Anser	65	Auarus	33.55
Anteus	35	Aucupium	56
Anre	21	Auctus	77
Antenna	67	Auersor	24
Anriquum	3	Auerto	ibidem
Antoni Campani excellē		Auerror	ibidem
ria	31	Augustus	43
Aones	43	Aureolus	16
Apella	20	Auster	6
Appendix	13	B	8
Apollo	60	Babylonia	
Araris 32.		Baccatus	79
Area 86		Bacchus	77
Argus	85	Bacillum	43
Aritheus	34	Balare	82
αρκυς	19	Balaus	19
Arma	45	Baleares	55
Arnus	71	βαλλω	ibid.
		A 2	Bara-



# I N D E X

Barathrum	64	Caligo	54
Bardi & Bardus	59	Callus	19
Bardocucullus	ibid.	Calices	5
Bardocucullarus	ibidem	Calypso	27
Batrachos	86	Camaldula	65
Belides	34	Campe	72
Belus	ibidem	Campestris	66
Benacus	13.14	Candidus	67
Biblis	34	Canicula	33
Bufidus	38	Canis	ibidem
Bilis	60	Canis, & cati natura	7
Bilustris	31	Cantharus	66
Binium Pythagoricum	59	Capellæ	71
Boare	82	Caprea	85
Bombyces	44	Capreolus	79
Bombycinus	ibidem	Carbo	18
Boreas	38.49	Cardiacus	78
Brucus	72	Cardinalis	43
Bruma	41.72	Cardo	6.22
Bryseis	52	Carex	77
Bufo	52	Carmelus	68
Bustum	24	Carmelitæ	80
Buxus	15	Carpere	53
<b>C</b> Acabus	77	Carthusia	69
Cacumen	61	Casa	19
Cacus	37	Cassis	29
Caduceus	40	Cassiopeia	69
Cadus	73	Castor	34
Cæcias	36	Castrare	68
Cain	60	Catella	52
Calais	39	Catones	18
Calamiras	9	Catuli	54
Calces	15	Catulli inepia sententia	44
Caldaria	77	Catus	7

# I N D E X.

Caula	28	Concinnus	40
Causari	10	Concitare	7
Centauri	75	Condere	41
Ceraunia	32	Confidere	83
Cercopithecus	53	Consulere.	50
Ceres	70	Consulti	21
Chaones	74	Conuitia	53
Charybdis	25.38	Cordum	51
Chryseis	35	Cornicis omen	73
Cicendulæ	11	Corui omē	ibidem
Cicones	35	Coryli	73
Cicuta	48	Cos	76
Ciere	27	Cosmas medices	41
Cimex	67	Cosmus	41
Cinara	33	Crassi cuiusdam nō crassū	
Circe	26	dictum	42
Circus	45	Creta	54
Cithara	43	Crinale	36
Clarum	91	Crocodilus	37
Clauiculus	16	Crudus	43
Clauus	46	Crumena	43
Clitumnus	84	Cucullus	56
Cloacæ	68	Cuium	63
Coarctare	56	Culmen	47
Codrus	45	Cura	4.23.84
Cænacula	39	Curare	26
Cogere	28	Cymbia	40.77
Coinquinare	54	Cyprus	61
Coitus	14	<b>D</b> æmon	6
Colluere	77	Dan	88
Compilo	57	Danaus	35
Compita	11	David	37
Componere	80	Deos vtriusq; sexus fictos.	
Conor	26	esse	42



# I N D E X

Deducere	67	επεβεννος	ibid.
Deglabare	38	Eremus	93
Deianira	35	Eridanus	12.32
Delphin	75	Erynnis	17.26
Deniens	90	Eriphyle	34
Demoliri	19	Et	29
Demum	13	Euentus, & Euenta	21
Dentale	10	Eurotas	86
Deplumate	57	Eurus	78
Deucalion	58	Eurydice	36
Diana	6	Examen	73
Dibapha	44	Ex candescencia	57
Dies genialis	10	Excubare	23
Discrimina	20	Exertus	78
Dissimulare	31	Exhaustus	30
Diuus	19	Exilis	37
Dolia duo in foribus Iouis		Exossare	5
13 Domina	23	Extare	91
Domitij cuiusdā superbia		Extemplo	65
42		Extimo	20
δογμῶς	92	Abella exorta nobilita	
Dryades	24	tis	49
Dayas	24.70	Fabula institutarum mer-	
Drys	24	cedum	49
Dumeta	29.63	Facio	60
E Bofos	56	Facul	31
E Effœmiratum	34	Facula	56
ελεειν	13	Fax	87
Elysijs campi	24	Fagineas	82
Enucleare	5	Fagus	64
Epicedion	23	Falco	72
Epicuri sententia	19	Farrago	43
Epitaphion	19	Fartores	52
Erebus	60	Fasces	52

# I N D E X

Fascinare	7	Funda	35
Fasti	73	<b>G</b> Alatheia	31.35
Fastidia	38	Galbula	58.70
Fata	21.16	Galla	61
Fatalis	21	Galerus	81
Fatum	16	Ganea	47
Faustus	3	Garganus	68
Faxo	42	Gelida	31
Feralis	30	Gemelli	71
Perre	9.40	Gener	101
Fides	48	Genius	55
Fines	56	Genethliaci	41
Fiscella	5	Geryon	35
Fiscina	ibidem	Gestire	79
Fistulicent	59	Goliah	37
Flaccus	28	Gorgones	ibid.
Fluentini	71	Grando	20.57
Fluvius	67	Graris	41
Fœnifeca	52	Gregorij Tifernatis excel	
Fœnus	53	lencia	30
Fœta	73	γεννογεα	ibid.
Fœtare	12	Gurges	93
Fœtura	50.71	Gynæceum	75
Formago	77	<b>H</b> Amadriades	65
Formica	41	Harculis	19
Formicarum fabula	ibid	Harpyie	38
Fortuna	48	Hebrus	26
Fortunatus	3	Hecubę somnium	60
Fossa frons	30	Hedera	27
Frigidior	30	Helena	33
Fuci	98	Helias	64
Fulica	36.53.56	Heliseus	ibidem
Fuligo	65	Hercules	37.41
Fulminare	57.34	Hernica	33
		He-	



# I N D E X.

Heroicum carmē cui de-	Improbus	33	
betur	40	Impronidus	48
Hic	9.60	Incalescere	20
Hilarare	13	Incestare	39
Hippodamia	35	Inconsultus	22.91
Hippolytus	ibid.	Indefessus	50.23
Hippos	35	Indiga	41
Hircus sine cornibus	49	Indocilis	48
Hispidus	67	Indoctus	ibidem
Histrion	47	Inepti	ibidem
Humor	14	Iners	4.29
Hyena	37	Infestus	13
Hydra	25	Influxus	76
Hyems	49	Ingemere	4
Hymen	6	Insomnia	26
Hymenæus	ibidem	Insomnis	ibidem
Hypermetra	35	Instar	9.58
		Instauro	86
Iacchus	11	Instita	16
Iactura	69	Insulsi	48
Iberi	40	Interuallum	71
Ibis	68	Ior	88
Ida duplex	60	Iordanes	ibidem
Ierichus	83	Irretire	54
Ignis	4	Iste	6
Ilaros	13	Iudæa	82
Iliaca	61	Iunonis aus	38
Illac	21	Iurgia	21
Illetabilis	13	Iuriconsultus	21
Illepidi	43	Iuuentus	53
Immaturus	27		
Impendere	20	<b>K</b> Ardia	73
Imperiosus	33	Kercos	15
Implumis	40	Kopos	ibidem
			Kosmos

# I N D E X

Kosmos	41	Limbus	16	
Kosmeo	ibidem	Linguosus	92	
Kreas	63	Liquitur	12	
Acertus	14	Litus	87	
Lacteus	64	Liueus	18	
Lactamen	48	Liuor	19	
Leti 41	Leuus	77	Lixæ	52
Lamia	72	Lolium	58	
Lamiæ	72	Loth	38	
Lampyrides	10	Lucullus	43	
Lanirium, yel lanicium	40	Ludere	33	
Lanij	52	Lumina	38	
Lappæ	73	Luna	48	
Larius	14.77	Lupæ	46	
Laruæ	72	Lupanar	95	
Latus clauus	8	Luptus vbi nullus	54	
Lauerne	69	Luscus	6	
Lauinia	35	Lustra	67.95	
Laureta	68	Lux	29	
Laxatus	46	Lyæus	11.72	
Lego	35	Lycaon	58	
Lena	32	Lycoris	35	
Leno	48	Lycos	55	
Lepor	33	Lygia	15	
Leucosia	15	Lympha	93	
Leuitas	31	Lymphaticus	9	
Leuis	22	Lympidus	89	
Libra	17	Lynxer	13	
Librum	ibidem	Luo	33	
Libethrides	32	<b>M</b> Acra	84.85	
Libethris	70	Macri	ibid	
Libet	65	Maga	22	
Libs	47	Magalia	22.30.87	
Ligo	52	Magi	58	
		Magis		



# INDEX

Magis	93	Milui	69
Magus	33.61	Mimus	47
Maius	41	Mincius alij Mintius scrip-	
Malis auibus	49	bunt	83.73
Malus punica	80	Minotaurus	35.33
Manica	6	μνεῖα	31
Mantes	67	Modus	33.77
Manto	90	Mœror	20.63
Mantous	52	Molorchus	74
Manubria	46	Monosyllabarum priuile-	
Manus	62	gium	31
Mapalia	22.40.87	Mors varia	21
Maria cui visa	59	Moyſes	61
Marisca 72 Marius	18	Mox	14
Martialis ſentimentum	44	Mugire	82
Martius	42	Mulcta	11
Maſculus	45	Mulctræ	40
Matertera	85	Mulctræ	ibidem
Matronæ Herculi viſæ	60	Mulctræ	40
Medea	34	Mulctræ	11
Medicorum licentia	54	Mundus	44
Meditare	31	Murex	8.50
Meduſa	37	Myrmix	62.86
Melampodion	67	Myrrha	34
Melampus	ibidem	N Aaman	88
μελαρ	ibid.	Naiades	39
Melotas	50	Napææ	24.64
Mercari	70	Narciſſus	15
Mergus	ibidem	Nates	38
Mefſis	ibidem	Nauci	67
Meuaniæ	84	Næra	94.35
Midas	47	Nemea	69
Miles	20.68	Nemus A Egeriæ	56
Milium	73	Neoptolemus	44
			Nepa

# INDEX

69		92	Ogdoas	74
47	epa	24	oivos	10
rip.	ercides	43	Olympica	48
3	eronis sumptuositas	80	Olympus	39
33	erui	63	Omasum	53
31	eruofus	79	Omen	12.73
77	eu	41.79	Onocrotalus	68
63	eu	74	ὄνός	ibid.
74	Nicolaitæ	39	Opetæ	73
ile.	Nihil	10	Operior	60
31	Nitidule		Ophiufa	53
21	Noctue vbi vel plurime,	57	Opulescere	77
61	vel nullæ	43	Ora	22.62
14	Nodus Herculis	61	Ootare 50.	Orcus 25
82	Nomius quis dictus	12	Ordo potuum	72
11	Noster	46.34	Orcades	24.64
40	Nugæ	29	ὀρεγομαι	4
em	Nugari	26	Orexia	ibidem
40	Num	37	Orgia	14
11	Numantia	61	Orithya	39
44	Numerus	67	ὀρος	70
50	Numina ruris	63	Orpheus	34.84
86	Nurfæ	71	Ossa	23.32
34	Nurus	71	Ostentum	16
88	Nymphæ	13.78	Ouidij opinio	30
39	O Bba	30	P Adus	32.85
64	Obductus	12	Palestra	5
15	Obmissus, & Omissus	80	Palmes	69
38	Otiosus	23	Palustris	68
67	Odire	35	Pampineus	30
35	Oenomaus	6	Pan	71
69	Oenone	12.77	Pannofus	18.42
56	Oenophilus	11	Papyrus	67.18
42	Oenophorum	14.37	Par	
72	Oestrum			

# INDEX

Par	79	Pellum ire	
Paradisus	67	Petaſo	
Paranympus	76	Petulci	
Paraſceue	18	Pera	
Patere	44	Phædra	
Paris	69	Phagin	
Parnaſus, aut Parnaſſus	28	Pharetra	
Parthenope	15	Philomele, ſeu philomene	
Participia an cōparētur	52	etymo' gia	
Parturire	29. 58	Philtia	
Pasiphae	34	Phyllirides	
Pastillus	67	Phineus	
Pastinum	52	Phlegetō	24. 26
Pastor	84	Phocis	80
Pastu	5. 78	Phœbus	70
Patina AEsopi	42	Phœnices	80
Parulus	11	Phorcynides	30
Paulſper	48	Phyllinus	30
Pauperies	8	Phillis	30
Peculia	73	Piacula	70
Pecunia	46	Piceus	60
Pedegreſſima	56	Pietas	50
Pedes	43	Pierides	20
Pedica	6	Pierius liquor	20
Pedum	77. 81	Pignora	50
Pegaſus	65	Pila	50
Penates	49	Pilare	50
Penſum	79	Pileolum	40
Penula	40	Pithecos	50
Peragere	51	Plorans	50
Perna	7	Pollux	57. 60
Perniciter	14	Poio	50
Pero	81	Polenta	40
Perſeus	36		Pod



# I N D E X

16	Polo	31	Pythagoras	45
72	Polymnia.	32	Pythiufa	55
48	Pondo	22	Q Vam	15
6	Popina	68	Q Quando	48.56
34	Populare	31	Quæstio de magnorū ad-	
64	Populari	ibidem	uentu	57
28	Populus	79	Quærulul	32
men	Populus cui sacra	60	Quò	21
5	Post	21	R Abula	56
27	Posthabere	21	Ranarum fabula	49
63	Pous	63	Rebecca	35
38	Præcox	27	Refert	24
4. 26	Præcordia	7.38	Referre	27
80	Præstigiæ	7	Regius	22
78	Prima lux, & prim <sup>o</sup> dies	12	Reor	18
8	Prodicus	60	Respiscere	21
38	Propago	82	Restauro	93
33	Propter	13	Rhodope	32
36	Proserpina	35	Rima 7. Rimula	38
73	Prospicere	35	Romanus	32
6	Prostitueret	33	Rompha, seu Rôphea	37
5	Proximare	11	Romuli fabula	44
24	Pruina	44	Rostrum	5
20	Pubes	69	Rubigo	68
5	Pubescere	80	Rulla	10.11
5	Pueri	35	S Ambucus	75
5	Puerpera	71	Sacrum offerre	98
4	Pulex	63	Salax	32
5	Plus	55	Sales	40
7. 6	Purpurare	38	Salignus	30.88
5	Pyramis	51	Salomen	36
4	Pyrylampes	10	Saltidicus	11
20	Pyrrha	57	Salus	22
	Pyrrhus	44	Salvia	83

# I N D E X

Samson	37	Setosus	
Sateinula	66	Sic	
Sarmienta	24	Simiarum fabula	
Satan	17	Simulare	
Saxa	78	Sina	
Scidi à Scindo	14	Sion	
Scipio	59	Sirenes	
Scipionis dictum	80	Sirius	
Scommma	50	Siruosus	
Scrutari nidos	5	Sirus	
Scurrilitas	47	Socer	
Scylla	25-34-38	Socrus	ibide
Secare	30	Sodalitium	
Secundare	38	Sogona, alias Sagona	
Securis	52	Solifossor	
Securus	19	Soliuagus	
Secus	7	Solstitia duo	47-8
Segnis	47-93	Solum	
Semiramis	34	Solymi	
Sensim	56	Sonipes	
Senectus	69	Sopitus	30-40
Sentes	9-73	Sopor	
Sepes	38	Soracte	
Sepire	85	Sortiri digitis	
Septenarij mysterium	55	Specimen	
Septiforis	32	Spectacula	
Sepulchrum leue	24	Spelæa	
Seres	44	Spicatus	11-8
Serica	ibidem	Spineta	81
Sero	66	Squarrosus	
Setra	47	Sterno	
Seruij error	44	Stimulus	
Seruitium	30	Stipites	
Serus	12	Stiria	

# I N D E X.

Stria	10	Tetricus	18
Stratus	4	Thalassio	6
Striare	36	Theseus	35.37
Striges	30	Thesylis	36
Strix	68	Thomæ Aquinati	quid cō
Strophades	8	Tigerit	61
Stygius	38.64	Tiberias	88
Styx	16	Tiberis	31.87
Succida	72.68	Tibia	11
Sulfuris arx	41	Tibicen	59
Super	5	Tityrus	12.16.79
Supini postero constru	8	Titan	74
ctio	4	Tmesis	12
Supra	5	Tonans	66
Surculus	23	Tonius	11
Susarion	31	Tragica vox	33
Susplicere	60	Tricornis	93
Sufurrus	17.79.74	Triuia	6
Sufurri magici	17	Triuialis	36.46
Sylvanus	24	Troia	84
Syluestris	26	Timulus	26
Syrtes	6	Turgidus	6
<b>T</b> Abescere	30	Tyndarus	34
Tantalus	10	<b>V</b> Alle documentū	42
Tarpeia	34	Valsasinus	66
Taxus	83	Vates	89
Teges	78	Ve	79
Telum	28	Vecordia	87
Tempe	32	Vectors	30.54
Tentans	30	Velleta	92
Tentare	36	Vena	53
Ter-tare fugam	59	Ventriculus	10
Testes	10	Ventrosus	93
Tethys	70	Venus	21



# I N D E X

22	Venus	36	Vita fungi
2	Ver	75	Vitis
78	Vernus	75	Vitta
22	Veribus, & Verubus	81	Vitula facere
22	Verna	33	Vligo
12	Verona	77. 84	Vlua
78	Vertex	19	Vmber
78	Vestigare	56	Vmbria pars Thussia
11	Vices	78	Vrēdi cadauera mos vnde
22	Virtus	40	23
22	Videns	11	Vrna
27	Villa	58. 68	Vt
21	Vimen	5	Vtres
22	Vimina	75	Vuidus
11	Vindemia	56	<b>X</b> Enophon
22	Vineta	11	Xerxes
22	Vipera	93	<b>Z</b> elus Helia
2	Virus	38	Zerus
24	Vis	86	

FINIS.

# BAPTISTA MANTVANVS

CARMELITA PARIDI CÆ-

RESARIO. S.P.D.



Vdi, ô Pari, ænigma perplexum, q̃ Oedipus ipse non solueret. Ego quinquagenarius, & iam cōsenescens, adolescentiam meam reperi, & habeo adolescentiam simul, & senectā. Sed ne lōga ambage te teneam, nodū hunc dissoluo. Anno præterito, quum Florentia rediens Bononiam peruenissem, intellexi apud quendam literatū virū esse quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnasio Paduano philosophari inciperē, ludens excuderam, & ab illa ætate adolescentiam vocaueram. Carmen est bucolicū in octo Eclogas diuisum, q̃ iam diu tanquam abortiuum putabam abolitum. Vbi id rescui, Saturnina fame repente sum percitus, & cogitaui quonā pacto possem proli meæ inferre perniciē. Iuuentibus ergo amicis libellum mihi vendicaui, vt perderem, quem suspicabar erratis non posse nō scatere. At vbi intellexi, & alia quēdā exemplaria superesse, visum est præstare hoc, quod vendicaram emendare, emendatumq; cedere, vt eius editione cætera, quæ continent multa nimis iuuenilia deleantur. Hoc igitur sic castigatū duabus alijs Eclogis quas in religione lusi, in calce subiunctis, tibi ô Pari iuuenis antiquæ nobilitatis, & studiorum, ac omniū bonarum artium amantissime, nostræq; vrbis decus egregium, libentissimè dono, vt quando tetricis illis philosophiæ, ac theologiæ lucubrationibus, quibus assidue vacas, fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc lectiueulam, qua tãquam ludo quodā blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem, penēs quos immatura illa sunt exemplaria, quæ dixi, rogares volo, vt si quid vnquam fuit eis dulce meum, confestim exurant, nec vllō pacto superesse permittant. Ac-



# ANNOTATIVNCVLAE.

cipe ergo Pari suauissime libellū, & auctorem, & ambo-  
bus rāquam rebus tuis tuo deinceps vtaris arbitrio. Vale  
Calendis Septemb. Anno M. CCCC. XCVIII.

## ANNOTATIVNCVLAE ALI-

### QVOT IN SVBSEQUENTEM

librū ex epistola quadam Ioannis Mur-  
melly, ad Paulum, Ruremun-  
densem.



Ed ut (inquit) ex ordine à te quesitis respōdeā,  
hec accipe: In tertia Ecloga, q̃ Thracius Hebrus  
Orphea fleuisse dicitur reclusis id tibi ex quar-  
to Georgicon Virgilij non constare, quū ibi non  
Orphea, sed eius uxorem Euridicen Hebrus fle-  
uisse dicatur. Adducendum itaq; fuit testimonium Ouidij, in se-  
cundo Metamorphoseos ita scribentis.

Ternastæ volucres Orpheu, te turba ferarum,  
Te rigidi silices, tua carmina saepe secute  
Fleuerunt sylua, positis te frondibus arbos  
Tonsa comas luxit, lachrimis quoque flumina dicunt  
Iucreuisse suis.

Hic enim per flumina, Thracie fluuij, & cum primis  
Hebrus, quod sequentia induant, significatur.

Venio ad patinā AEsopi, cuius mētio fit in quinta Ecloga. Qua-  
lis autem ea fuerit docet Plinius in decimo naturali historie, ca-  
pito decimoquinto, his verbis: Maxime tamen insignis est in hac  
memoria Clodij AEsopi tragici histrionis patina, sexcentis sester-  
tjjs taxata, in qua posuit aues cantu aliquo, aut humano ser-  
mone vocales nummis sex singulas coemptas, nulla alia inductus  
suauitate, nisi vt in ijs imitationem hominis manderet, ne que-  
sus quidem suos reueritus, illos opimos, & voce meritos, dignos  
proisus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non sit  
tamen (vt vtrum fatear) facile inter duos iudicium turpitudi-  
nis, nisi



nis, nisi quod minus est, summas rerum nature opes, quam hominum linguas cœnasse: hæc lenus Plinius. Tertio loco questum est, super illud sexta Ecloga. Nec nutius Aegeria sompes, nec vir bonus urbem: Cur Aegeria nemus, quod ab Aricia non procul abest, equi defugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus (teste Seruio) tradidit, apud nostros verò Ovidius in 3. Fastorum inquit.

Vallis Aricina sylua præcinctus opaca,

Est locus antiqua religione sacer.

Hic latet Hippolytus loris distractus equorum,

Vnde nemus, nullis illud aditur equis.

Et ante Ovidium. Maro in septimo Aeneidos:

Vnde etiam templo Trivia, lucisq; sacratis,

Cornipedes arcentur equi, quod littore currum

Et Iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Præterea cognoscere cupis, quem accipiendum censeam per Nursinum senem in cætana ecloga, cuius fato iuga inclyta dicuntur. Sepex hic, diuus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel ciuitate Piceni, vel prouinciæ ortus, monasterium condidit primum in monte aliquo regionis illius, deinde cum religionis fratribus in Cassinum montem migravit, ibiq; Apollinis phano in diui Ioannis Baptiste sacellum commutato, virtutibus, miraculisq; claruit, & tandem vita defunctus, ibiq; in sacello prædicto sepultus, iuga illa montana, immortalis nominis sui memoria illustrauit. Postremò rogas, quonam modo defendatur latinitas orationis illius in Ecloga noua. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur Altius, & cui sunt longa internodia crurum. Miraris enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri alterum singularis relatiuum. Scito igitur figuratam esse poëta loquutionem. Teste namq; Pristiano, libro decimo septimo, diuersi interdum numeri construuntur. Salustius in Catilinario: Interca seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copię concurrerant. Cuius enim singulare, ad rem reulit, id est, cuius rei seruitiorum: Tibullus: Vos quoque abesse

## ANNOTATIVN CVLAE.

procul iubeo, discedite ab aris, Cui tulit hesternæ gaudia nescit  
Venus. Cui, subintellige turba, vel multitudini. Ita & hic, cui  
gregi armentorum, vel armento. Hactenus Marmelius.

## ADELON.

Totum hoc poema constat dramatico genere. Nam auctor  
nusquam loquitur, nisi pastoralis persona assumpta, quam, ut in-  
quit Badius, interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Con-  
tendit idem Badius pastorale decorum, sermonisq; Bucolicæ  
tenuitatem hic magis auxilium observatam, quam in Ma-  
rone. Qualitas carminis, hexametra bucolica,  
stylus gracilis, bucolica congruens, perso-  
na ferè argumenti nomen  
sortiuntur.

Baptistæ



BAPTISTÆ  
MANTVANI,  
carmelitæ Theologi, ado-  
LESCENTIA, IN DECEM  
Eclogas Divisa.

Ad Paridem Cæresarium,  
ECLOGA PRIMA, DE HONES-  
to amore, & fœlici exitu, inscripta, Faustus.

¶ Ioannis Murmelij Argumentum.  
*Antiquos repeti vult Fortunatus amores,  
Obsequitur Faustus, referens connubia lata.*

COLLOQVVTORES.  
FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

**F**auſte, precor, gelida quando pecus omne ſub um-  
bra  
Ruminat, antiquos paulum recitemus amores:  
Ne, ſi forte ſopor nos occupet, vlla ferarum  
Que modo per ſegetes tacitè inſidiantur adultas,  
Seuiat in pecudes: melior vigilantia ſomno.

Fauſte, precor. &c. Hæc prima Ecloga de honeſto a-  
more, fœlicique eius exitu inſcribitur, non ſine ratione.  
Nam licet nondum religionem profeſſus, hæc veluti in-  
genij ſui præludia compoſuerat ad poëſim haud dubiè  
natus auctor, tamen quia ne tunc quidem quidquam in-  
honeſtum, aut concipere, aut edere voluiſſet, nunc cùm  
recognosceret, ſi offendiſſet nimirum reieciſſet. Proinde,



## BAPTISTÆ MANTVANI

ne si de amoribus titulū quispiam seuerus religiosus le-  
gitans aufugeret, inscripsit de amore honesto, quo re ve-  
ra nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus  
describitur, quā affectione matrimoniali initus. Addi-  
tur autem, & felici eius exitu, ut eos qui amare volēt, ad  
honestum amorem inuiter, quippe cuius felix est exi-  
tus. Nam de lubricis, & inhonestis fere dicitur à compa-  
triotā eius, in consimili opere: Et quisquis amores, Aut  
metuit dulcis, aut experietur amarus. Personę, ut in  
præambulis diximus, etiam hic ab officio, & rebus deno-  
minantur, Faustus, & Fortunatus. Nam vtrunque in ho-  
num sonat: vr, Fortunate senex, &c. Et, O fortunatos  
nimium, bona si sua nōrint, Agricolas. Et rursus, O for-  
tunati, quorum iam mœnia surgunt. Præterea, Fortuna-  
tus & ille, deos qui nouit agrestes. Faustus autem, si ad  
vocem alludere lubet, videtur quasi fati aut fauore au-  
ctus, aut fauore stans. Ordo, quem nō vbique, quia opus  
non erit, reperemus, hic est: O Fauste, quando, i. quan-  
doquidem, omne pecus ruminat i. remandit prius in vē-  
trem immissa, sub vmbra gelida, i. temperie frigida. Per-  
sius autem dicit: Et parula pecus omne sub vlmō est.  
Ergo precor, recitemus amores antiquos, i. honestos, qua-  
les erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gellium, li-  
bro primo capite decimo, ad iuuenem nimis antiquē lo-  
quentem. Sed antiquitatem tibi placere ais, quod hone-  
sta, bona, & sobria & modesta sit. Viue ergo moribus præ-  
teritis, loquere verbis presentibus. Antiquum etiam so-  
let accipi pro charo, quod amici, & vina, & cætera id ge-  
nus, ut quæque veterrima, ita charissima nobis esse sole-  
ant. Vnde Macrobius in prin. Saturnalium. Hinc est quod  
mihi quoque institutione tua nihil antiquius æstimatur.  
&c. Veruntamen hic potius accepero pro honestis, & an-  
tiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter ad-  
datur, quod sine eo Seruius velit amores lubricos dici.

Nam

*una-*

*stus.*

*antiquis*

*mor.*

Nam qui honestatis, & religionis est, numero unitatis  
 efferrī solet. Veruntamen amorēs etiam honestos dici  
 testatur Cicero in officijs, sic dicens: Faciem honesti vi-  
 des, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amorēs (vt ait  
 Plato) excitaret sapientiæ. Recte mihi ergo amorēs anti-  
 quos. Ne si fortè sopor, id est, profundus somnus, nos oc-  
 cupet, videlicet oscitantes, vlla, id est, quæuis ferarum,  
 quæ insidiantur modo tacitè per segetes adultas, id est  
 maturas. Sæuiat in pecudes, quod docet Maro in Culice.  
 Vigilantia, scilicet est, melior somno, Generale Adagiū  
 quo sententiam confirmat.

*Faust.* His locus, hæc eadem, sub qua requiescimus, arbor,

Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi

Ante duos, vel (ni memini male) quattuor annos.

Sed tibi, quando vacat, quando est iucunda relatu,

Historiam, prima repetens ab origine pandam.

Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis,

Veste solo strata, sedi, iacuiq; supinus,

Cum gemitu, & lachrymis, mea tristia fata reuoluens.

Nulla quies mihi dulcis erat nullus labor, agro

Pectore, sensus iners, & mens torpore sepulta.

Vt stomachus languentis erat, quem nulla ciborum

Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis.

Carminis occiderat studium. Nam nulla sonabat

Fistula disparibus calamis, odiosus & arcus,

Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum

Preda: nucum calices cultro enucleare molestum:

Texere fiscellam iunco, vel vimine piscem

Fallere, scrutari nidos, certare palaestra,

Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas

Magna prius, tanti dum mens erit inscia morbi,

Colligere agresteis vuis, & fraga perosus.

Hic locus sermo est, vt dixi merè pastoralis, & ita ap- *Cura.*  
 tus ac proprius. Scit quibus ingemui curis, Testimonio



## BAPTISTÆ MANTVANI

rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu  
tela, altera gestat flammās, vnde Maro Mātuanus. At re-  
gina graui iamdudum saucia cura, Vulnus alit venis, &  
cæco carpitur igni. Nam vulnus telo fit, vnde saucia curis  
dicta. Nam cura secundum Seruium dicitur, quod cor v-  
rat. Quocirca hic bene dicit: Ingemui, id est, intus, & in  
præcordijs, vel multum ingemui curis, quia res est solici-  
ti plena timoris amor. Quibus ignibus: quasi dicat, fla-  
grantissimis, aut cæcis, vt ille. Et cæco carpitur igni, Ig-  
nis autem aliquando amor dicitur vt; Si quos aut Phyl-  
lydis ignes, aut Alconis habes laudes. Aliquādo amarus,  
vt: At mihi sese offert vltro meus ignis Amyntas.

Vel ni meminī malē, q̄ factum non censer, quia me-  
minerunt omnia amantes. Quando, id est, quandoquidē.  
Iucunda relatu, id est, dum refertur, & recensetur, vel vt  
referatur. Est autem posterius supinum, quod eo modo  
cum nominibus adiectiuis construi docet Valla. Prima  
repetens ab origine: Maronianum est. Sub primis annis,  
quia primus furor amorum grauissimus est, cū inexper-  
ta exerceat pectora. Veste solo, id est, per terram. Strata,  
id est, extensa. Dicitur etiam solum sterna floribus. Sedi,  
id est, resedi defessus. Dum sequerer, id est, sequi debe-  
rem. Iacuiq; supinus, quod amentis est. Sensus iners, id  
est, sine arte, & industria. Mēs erit sepulta, id est, hebera-  
ta torpore ex lāguore orto, vt stomachus lāguentis erat:  
quem, scilicet stomachum. Nulla inuitat orexis, id est,  
nullus appetitus, aut null<sup>9</sup> vomitus, siue ructatio. Orexis  
enim Græcum est, & idem est, quod appetitus. Ex vom-  
itu autem appetitus nascitur, vnde etiam apud Pliniū in  
epistola pro vomitu accipitur. Errant autem, qui Latine  
oris exitum interpretantur. Nam os oris, primā produ-  
cit, hoc autem corripitur, vt hic, & à Iuuenale Satyra  
sexta. Rabidam facturū orexim, & Sta. II. hinc surgit  
orexis, hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studiū:



cómemorat ferè, quæ pastorem oblectare solent, & primum fistulam, de qua A Encidos tertio, de Polyphemo loquens ait Maro. Solamenq; mali de collo fistula pèdet. Disparibus calamis, emphaticòs quidem dicit, nec etiam artificiosissima, vt est disparibus calamis còpacta, vt in Buc. Maronis. Est mihi disparibus septem compacta cicutis, Fistula, & alibi. Aut vnquam tibi fistula cera iuncta fuit? Nam vt alibi dicit: Pan primus calamos cera coniungere plureis instituit. Odiosus, & arcus. Plus est quàm si eius studium occideret. Id autem pastorale studiũ est, vnde illud, & figere ceruos. Etiam de venatu intelligere potest. Funda odiosa, qua se pubes rustica ad futuram militiam exercere solebat. Nucum calices, id est, testas. Enucleare, id est, nucleis euacuare, & nucleos extrahere, sicut exossare. Texere fiscellã, id est, vas vimineum. Maro in Alexi: Quin tu aliquid potius, quorũ nũc indiget vsus. Viminib<sup>9</sup>, molliq; paras intexere iunco. Et in fine Bucol. Dũ sedet, & gracili fiscellã rexit hibisco. Est autem diminutiũ à fiscina, de qua Georgicò, primo. Nunc facili rubet texatur fiscina virga. Vel vimine, id est, tenui pertica, seu virga. Scrutare nidos, Maro: Parta meæ Veneri sunt munera, Namq; notaui ipse locũ, aëriæ quo cògessere palũbes. Certare palæstra, cursu, & lucta. Sortiri digitis, id est, micare, qui Itatorũ est ludus. Erigit autem micantium vterq; quot vult digitos, & diuinat quot sint ambobus erecti, & qui prior enunciat, depositum sortitur. Agrestes vuas, labruscas, & fragra humi nascẽtia. Virg. Qui legitis flores, & humi nascẽtia fraga,

*Enucleare.*

*Exossare*  
*Fiscella.*

*Mærebam, vt pastu rediens philomela, cibumq;*

*Ore ferens nati, vacuo sua pignora nido*

*Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,*

*Cor stupet & contra nidos super arboris alta*

*Fronde sedet, plorans infæliceis hymeneos.*

*Seu veluti amisso partu formosa iuuenca,*

# BAPTISTAE MANTVANI

Que postquam latos altis mugitibus agros  
 Compleuit, residens pallenti sola sub umbra,  
 Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.  
 Sed quid circuitu pario tibi tedia longo?  
 Dum sequor ambages, & verba, & tempora perdo,  
 Summa hec vitales auras inuitus agebam.  
 Quod si forte volens cognoscere singula, dicas,  
 Fauste, quis in Syrteis auster te impegerat istas?  
 Me mea (verum etenim tibi Fortunate fatebor)  
 Me mea Galla suo sic circumuenerat ore,  
 Ut captam pedicis circundat aranea muscam.  
 Namq; erat ore rubens, & pleno turgida vultu,  
 Et quamuis oculo penè esset inutilis vno:  
 Cùm tantum illius faciem mirabar, & annos;  
 Dicebam Triuie formam nihil esse Dianæ.

*Pastu.*

Mœrebam. &c. Similitudinem affert, qua res sit clarior,  
 sed rustico non impertinentem. Pastu, nomē est, ut sit è  
 pascu seu pascua. Nam posteriora supina non ponunt pe-  
 ritum cum verbis de loco, quod tamen imperitorū præci-  
 pit manus. Ore ferens, Virgil. de apibus: Ore ferunt dul-  
 cem natis immicibus escam.

*Philome-  
la.*

Philomela, dicitur luscinia, ea autem querula fingitur  
 propter amissam linguam, ut in Buc. Virgil. dici solet:  
 Quas illi philomela dapes. Legunt autem alij philomel-  
 la, non simplici. i. quia melos primam corripit, ut sit ama-  
 trix dulcis cœtus, Nihil enim artificiosius canit, ut auctor  
 est Plinius, dicens: Est luscinijs diebus, atque noctibus  
 continuis quindecim cantus, densante se frondium ger-  
 mine. Mira profectò res est, quòd tanta vox in tantulo  
 corpusculo sit, tam pertinax spiritus, & musicę perfectæ  
 modulatus sonus. Cantant inter se, & victa morte quies-  
 cit, prius vita, quàm cantu deficiens. Audit disciplinam  
 attentè, & corrigit: propter hæc paria illis, ac seruis præ-  
 tia erant. In Stesichori poëtę adhuc infantis cecinit, &c.

Alij ve-



Alij verò Philomena per. n. legunt hic. Rostro remisso,  
 est, non amplius escam tenente. Negant autem rostrū  
 dici nisi sit incuruum. Super arboris altæ frōde, antiquē,  
 Maro: fronde super viridi, & gemina super arbore fi-  
 unt. Nam nunc, super frondem, dicimus. Volunt præ-  
 erea, super, dici, vbi res contingitur, supra, vbi distantia  
 est. Plorans, id est, conquerens Hymenæos, id est, nupti-  
 as, in quibus Hymeneus à Grecis inuocari solet, vt Tha-  
 lassio à Latinis, quod in epithalamijs, id est, carminibus  
 nuptialibus videre est. Vt autem docet Donatus, & Ser-  
 uius, Hymenæum quidam Liberi, & Veneris filium di-  
 cunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideoq; p  
 eundem cātari in virginalibus nuptijs ob huiusmodi me-  
 ritum. Alij virum fortem Atticum, qui raptas prædoni-  
 bus virgines oppressis latronibus, patrie restituerit. Hinc  
 etiam inquit Seruius, apud Romanos Thalassio inuoca-  
 tur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam  
 raptam pulcherrimā duceret, ne ei auferretur alijs Tha-  
 lassionis cuiusdam nobilis esse simulauit, cuius nomine  
 fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liuius lib. i. deca-  
 dos primæ certus est auctor. Plura tamen, & quedam his  
 diuersa apud Plutarchum legas. Alij, inquit Donatus,  
 quod hymen dicatur membrana quædam, qua est mu-  
 nira virginitas, quæ primo disrumpitur coitu, Himeneū  
 dictum putant. Alij hymnum vocari virginalium nuptia-  
 rum. Ergo sic accipe hymenæū in nuptijs, quemadmodū  
 in funere vel in sacris hymnum. Ter. in Adelph. Ve-  
 rum hoc mihi mota est, tibicina, & hymenæū qui canat:  
 hæc ille. Hic autē accipitur pro coniunctione quasi nup-  
 tiali. Seu veluti alia similitudo rusticis congrua. Grami-  
 na non carpit, Sic Maro: Vlla neque annem Libauit  
 quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum sequor  
 ambages. i. dubios, & longos verborum circuitus, &  
 inuoluta, ab ambigo, quod est circumago. Maro: Non  
 hic te



# BAPTISTAE MANTVANI

hic te carmine fisto, Siue per ambages, aut longa exor-  
tenebo. Vitales auras, sic Aeneid. 1. Si vescitur aura Ae-  
therea, nec adhuc crudelib<sup>9</sup> occubat vmbriis: Quis auster  
quiuis ventus importunus. Maro, Dare classibus austros  
est autem meridionalis, tepore corrumpens, vnde amo-  
ribus quadrat, Maro: Eheu, quid volui misero mihi per-  
ditus austrū Floribus, & liquidis immisi fontibus apros  
Corrumpentem obsonia docet Iuuenalis, Et pperat re-  
lut vrgeat auster. Syrtes, sunt loca arenosa, habetia vada  
breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeunt, de qu-  
bus Maro Aeneid. 1. In breuia, & Syrteis vrget. Sunt au-  
tem in Getulia. Aeneid. 6. Hunc ego Getulis agerem  
Syrtribus exul. Hinc metaphoricôs, aut allegoricôs pro  
inextricabilibus amorum nexibus. Nam qui amant, q-  
obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cum neq; te-  
nere, neq; dimittere cōpotes sint. Impegerat, ab impin-  
go, nam pango etiam pegi facit. Istas, tuas, & viiles. Per-  
tinet enim iste ad secundam personam, & ad contemptū.  
Maro: Aut quid petis istis? Me mea Galla, In Iuuenale  
etiam tenuis clientis vxor. Galla mea est inquit. Profer  
Galla caput, &c. Suo ore, formositate oris. Pedicis, la-  
queis, & vinculis pedū, sicut manicæ sunt manuum vin-  
cula Geor. 1. Tū gruibus pedicas, & retia ponere ceruis,  
Auritosq; sequi lepores, tum figere damas. Et Aeneid. 4.  
manicas, atq; acta leuari Vincla iubet Priamus. Est et-  
tiam manica, manuū, & brachiorum tegumētum. Idem:  
Et tunicæ manicas, & habet redimicula mitræ. Et pleno  
turgida vultu, Terent. Succi plena, sed id vrbanius. Nam  
turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi rustico pla-  
ceat, vt lusca, id est, altero oculo capta, sed dicit, penè, vt  
non merè luscam, sed pætā, id est, tremulis oculis pu-  
tes. Nā & Venus pæta dicitur. Dianæ Triuiz, id est, tres  
vias habetis: in cœlo, vbi Luna dicitur: in syluis, vbi Dia-  
na venatrix, & apud inferos, vbi Proserpina, quod fingi-  
tur, quia

*Galla.*

*Pedica.*

*Manica.*

*Turgida.*

*Peta.*

*Trinia.*

cor, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc  
 A nobis cōspicitur. Legi posset, ducebam, id est, iudicabam  
 altero animo meo. Nihil esse, videlicet ad hanc nostram.

Fort. Ludit amor sensus, oculos præstringit, & auferat  
 Libertatem animi, & nira nos fascinat arte.  
 Credo, aliquis daemon subiens præcordia, flammam  
 Concitet, & raptam tellat de cardine mentem,  
 Nec deus (vt perhibent) Amor est, sed amator & error.

Ludit amor sensus, Interloquitur Fortunatus, ne durior  
 sit perpetuus tenor vnius. Ludit, eludit. Oculos præstringit,  
 Vnde præstigiæ, & præstigiatores, qui Mercuriū prin *Fascinat,*  
 cipem habent. Fascinat, illigat quasi fasces quodā incan-  
 tamēto. Maro, Nescio quis teneros oculus mihi fascinat *Præcor-*  
 agnos. Aliquis dæmō, id est, vaser spiritus. Præcordia, id *dia.*  
 est, mēbranulas cor cingētis, in quibus sunt affectiones,  
 seu passionēs animorū. Cōcitet, à concito frequētatiuo,  
 id est, prouocet, aut commoueat. De cardine, de stabili-  
 tate, & firmitudine sua. Nec deus, Maro. Nunc scio quid  
 sit amor, duris in coribus illum Ismarus, aut Rhodope,  
 aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerū nec  
 sanguinis edunt. Amator, amarities, amaritas, & amari-  
 tudo, ad amaro dicitur.

Faust. Adde, quod optatis nec spes erat illa potiri,  
 Quamuis illa meo miserata faueret amori, *Amator.*  
 Monstraretq; suos oculis ac nubilus igneis.  
 Nam quocunque isset semper comes aspera, semper  
 Nupta sequebatur soror, & durissima mater.  
 Sicq; repugnabant vetis contraria vota.  
 Non secus ac muri catus, ille inuadere pernam  
 Nititur, hic rimas oculis observat acutis.

Adde, &c. Docet quomodo in Syrtis incidisse p̄betur.  
 Non secus id est, non aliter ac. i. quā, scilicet repugnat  
 catus, id est, felis, animal reuera cautū, id est, vāfrū, & cal-  
 lidū, & corripit catus primā, vnde per. t. sin plex scribitur.



# BAPTISTÆ MANTVANI

Horatius. i. carminum. Voce formasti catus, & decor  
Veruntamen multi pro animali per, ut duplex scribend  
putant. Perna, à pede dicitur secundum Varronem, qu  
si sit pes porcinus cū carne, precipuè priores pernas, vo  
cant, posteriores verò petasones. Rimas, id est, fissuras,  
quibus mus exiliat.

For. Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre,

Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterū interloquitur Fortunatus, cuius dictum, si ad du  
rissimā matrem respicit, sensus est: matrem iamatura  
tam amoribus, non ignoscere filia amare incipiet: Si ad  
catū, illū inuidere muri, aut sorici famelico, cū satur sit,  
quia tunc præcipuè venatu intēdit, cū cōtra faciat canis.

Faust. Tempus erat curua segetes incidere falce,

Et latè albebant flauentibus hordea culmīs:

Affuit (ut mos est) natis comitata duobus,

Collectura parens, quæ præterit horrea missor.

Ignorabat eūm, vel dissimulabat amorem.

Dissimulasse puto, quoniam data munera nate

No ucrat, exiguum leporem, gemina q̃ palumbes.

For. Pauperies inimica bonis est moribus, omne

Labitur in vitium, culpa scelerumq̃ ministra est.

Faust. Farra legens, ibat mea per velligia virgo,

Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacerto,

Vt decet aestare, quæ solibus ardet iniquis,

Tecta caput fronde intorta, quia sole perusta,

Fusca sit, & vato facies non seruit amantum.

Iam tergo vicina meo lateriq̃ propinqua,

Sponte meo delapsa manu frumenta legebat.

Nec celare suis, nec vincere famina curas,

Nec differte potest, tantum leuitatis in illa est.

For. Quisquis amat, leuis est, nec femina sola, sed ipsi

Quos sapere, & prestare alijs mortalibus aiunt,

Quos operit latus fulgenti murice clauus,



*Quos vidi elatos regali incedere passu.*

*Tu quęq; sic affectus, eras dementior illa,*

*Forſitan & lenior, virgo data ſarra legebat,*

*At tu ſarra dabas, dic, quę dementia maior?*

*Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem.*

Tempus erat curua ſegetes incidere, Gręcę & duriter,  
vt ruſtico competit. Nam Latine dicas, tempus inciden-  
di, auctoribus Seruio, & Valla. Virg. tamen AEnēidos. 2.  
dixit: Sed ſi tantus amor caſus cognoscere noſtros.

Collectura paręs, Hic locus videtur ſumptus ex Ruth.  
Pauperies inimica bonis eſt moribus. Id eſt ruſticis vi-  
ſum, quibus nōdum intellecta deorum munera, aut quia  
indigētem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per  
paupertatem cogitur mulierculę munera accipere, quę  
diuitibus eſſent reſpuenda. Omne labitur in vitium. Sic  
Comicus: Inopia, & cognatorum negligentia coacta. Et  
poſt, ita vt ingenium eſt omnium hominum proclive a  
labore ad libidinem. Eſt quidem hęc ſententia ruſtico  
digna. Nam neq; paupertas vitium eſt, neque in vitium  
impellit, ſi eam ferre nouerimus, quin munus deorum à  
Lucano rectę dicitur, ſed nondum intellectum. Verum  
quia proclives ſumus ad libidinem, noſtro, non pauper-  
tatis vitio ſępe peccam⁹. Vnde prouerb. 30. Aut egeſtare  
furer, & periurem nomen domini. Et tamen idem dixit:  
Paupertas, & honeſtas à Deo ſunt. Dicemus ergo pau-  
pertatē in ſpiritu ſanctam, ſed difficile eius vſum. Pau-  
peries proprię accipitur pro damno, vt ſi quadrupedes  
pauperiem feciſſe dicatur. Nuda pedem, Gręca & Pœ-  
tice locutiones ſunt. Maro AEnēid. 1. Nuda genu, nodo-  
q; ſinus collecta fluentes. Sunt autem oratoribus vitade.  
Sponte mea, Sic & Boez ipſi Ruth fieri precepit La-  
tus clauus, veſtis eſt ſenatorum Romanoꝝ. Murex, con-  
chilij genus, cuius ſanguine fit purpureus color. Dic, quę  
dementia, In proſa potius dixero, vira vel virius.

Fauſt.

# BAPTISTA MANTVANI

**Faust.** Continuo aspiciens agre tulit aspera mater.

Et clamans, quò dixit, abis? cur deseris agmen?

Galla veni. Namq; hic alnos prope mitior umbra,

Hic tremulas inter frondeis immurmurat aura,

O inuisa facies vox auribus, ite, precabar,

Ite (malum) venti celeres, dispergite vocem.

Si quis pastor oueis ad pingua pascua ducat,

Et vetet adductas praesens decerpere gramen,

Vel si iam pastas potum compescat ad annem,

Ne sitibundo ori salientem denegat undam,

Nonne importunus natura inimicus, & excors?

Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,

Cum tonat, & pluuijs terris irascitur aer.

Non potui, & volui frontem non flectere, virgo

Demissi in cilium de subvelaminis ora

Me aspiciens, motis blande subrisit ocellis.

Id cernens iterum, natam vocat improba mater.

Galla operi magis intendens, audire recusat.

Vt pede, sic animo sequitur, tam prouidus ipse

(Namq; dolos inspirat amor, fraudesq; ministrat)

Nunc cantu, nunc sollicitans clamore metentes,

Velamenta dabam sceleris, quò credere possent.

Et soror, & mater, non audiuisse puellam,

Falce repellebam sentes, ne crura sequentis

Leuia, ne teneras ausint offendere plantas.

**For.** Quisquis amat, seruit, sequitur captiuus amantem,

Fert domita cervice ingum, fert verbera tergo

Dulcia, fert stimulos, trahis & bouis instar aratrum.

Continuo aspiciens, &c. Recitat argumentum amorum suorum. Si quis pastor, Indicat similitudine, quam incòmoda fuerat matris reclamatio. Nam sicut pastor ouibus esset importunus, si eas à praesentib<sup>9</sup> herbis, aut fluminibus, cū tamerent aut sitirent, arceat, quæ Tantalii pœna dicitur: ita importuna visa est mater, quæ praesentia puel-

la ve abat



læ vetabat frui. Iouis violentior ira, Amatoriè dictum,  
Audire recusat, id est, hic vt viderur, dissimulat. Velamē-  
ta dabam sceleri, id est, fraudi, quæ non semper scelera-  
ta est. Nam est in puella non audienti monitis maternis.  
Sentes, id est, spinas & vepres. Crura sequentis, scilicet  
virginis. Leuia, nō aspera, nec pilosa, Teneras Plātas: Ma-  
ro: Ah tibi ne teneras glac. es secet aspera plantas. Quis-  
quis amat seruit, Ideo Ouidi<sup>9</sup>. Dū licet, iniusto subtrahe  
colla iugo. Fert, id est, patitur verbera. Satyricus: Solca  
puer obiurgabere turba. Bouis instar, id est, in statum, &  
in morem, quod valla non approbat. Vult enim instar,  
ad æquipar onem, non ad similitudinem pretinere.

Sentes.

Fert.

Instar.

Faust. Tu quoq; vt hic video, non es ignarus amorum.

For. Id commune malum, semel insanimus omnes.

Faust. Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenum,

Quotidie crudele magis, crescebat in horas.

Vt calor, in nonam dum lux attollitur horam;

Pallebam attonito similis, lymphaticus, amens,

Immemor, insomnis, nec erat res ardua morbi

Nosse genus, frons est animi mutabilis index.

Vt pater aduertit, mitem se præbuit, vltra

Consuetum, quod & ipse suos expertus amorum

Sciret onus, blandoq; loquens humaniter ore,

Dic inquit, dic Fauste, quid hoc, quod pectore voluit?

Infelix puer, hæc facies testatur amorem.

Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.

For. Sit licet innatos facies austera parentum,

Aequa tamen semper mens est, & amica voluntas.

Faust. Vt facilem pater affectum præ se tulit, vltro

Rem confessus, opem peti, promisit, & ante,

Quam hiemale gelu boreali us arua pruinis

Spargeret, agnati vnanimes cum patre puellam

Despondere mihi nec adhuc sine testibus illi

Congrediebar, eram medio sitibundus in amna



# BAPTISTAE MANTVANI

*Tantalus: o quoties, misso cum bobus aratro,*

*Vt vacuis aliquando esset sola adibus, ibam.*

Tu quoq;: Aeneas Syluius, qui. & Papa Pius, asserit neminem ad trigessimum peruenire aetatis annum, qui non senserit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter dicitur hic, Semel insanuimus omnes. Quod Maro in Geor. lib. 4. sic dicit: Omne adeo genus in terris hominumq;, ferarumq;, Et genus æquoreum, pecudes, pictæq; volucres, In furias, ignemq; ruunt, amor omnibus idē. &c. Hic, id est, ex his à te dictis. Lymphaticus. i. furore percitus, ut hi qui lymphas, id est, nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant autem, qui vinum lymphaticum dicunt, pro diluto. Amens, id est, sine mente. Terentius. Nam hæc inceptio non amantium, sed amentium est. Frons est animi mutabilis index: Prouerbiale, sed quia coeperunt homines dissimulare, dicit Iuue. Frōti nulla fides, ea dicata fertur verecundiæ, atque pudori. Frons, index, Sūt ergo index, & similia, cōmunia. Cic. Hanc vocem stultitiæ indicem. Ut pater aduertit, id est, rescivit, agnouit, annotauit animaduertendo. Mitē se præbuit, talem præstandum docet Mitio Teren. in Adel. Ultra cōsuetum, id est, præter consuetudinem, quia solent patres esse seueri in mores filiorum, vnde Menedemus Terentianus in Heauton. Cœpi nō humaniter, neq; ut decuit, animū ægrotum adolescentuli tractare, sed vi, & via per uulgata patrū quotidie accusabā, &c. Causam autem, quare pater mitior fuit, addit, q;, & ipse suos expertus, &c. Vnde & diuum Petrum labi conigit, ut sciret agnoscere. Dic mihi, ne pudeat, &c. ex loco Terentiano. Sit licet in natos, &c. Confirmat, ut vero simile quod ille dixerat Agnati, id est, affines. Despondere, id est, disponderunt mihi puellam. Nec adhuc sine testibus, id est, arbitris, & præsentibus. Illi, id est, cum illa congregiebar, id est, licet mihi esset desponsata, tamen non licebat conuenire

eam, nec cum ea loqui, cum sola esset, quo custoditam eius attestatur pudicitiam. Est autem locutio Virgiliana. Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum datiuo construit, quæ alij cum ablatiuo, mediante cum, vt: Placido ne etiã pugnabis amori, id est, cum amore. Certat tibi, id est, tecum. Infœlix puer, atque impar cōgressus Achilli. i. cū Achille. Eram medio sitibundus in amne: Tantalus. i. Tantali similis, de quo Horatius primo Sermonum: Tantalus à labris sitiens fugientia captar Flumina. Quia enim deorum secreta reuelauit, aut quia Pelopen filium dijs epulandū apposuit, hac poena apud inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulcissima flumina, quibus dū sitim restringere conatur, delabuntur. Et naso tenus fragrantia poma, itidem dum apprehendere conatur, subterfugiunt. Signantur autem auari, vt auctor est Horatius, subdens ibidem: Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur, cōgestis vndiq; saccis indormis inhians, & tanquã parcere sacris Cogereis, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Vt ædibus, id est, domibus priuatis, scilicet paternis, Vacuis, scilicet patre, matre, sorore, & reliquis familiaribus. Effet sola, scilicet domi. Ibam, scilicet ad eam.

*Omnia causabar, siuam, densale, iugumq;  
Lora iug, nullam, deerant, quæcunque petebam  
E. soceri lare, sola tamen deerat mihi virgo.  
Non deeram mihi piscator, venator, & auceps  
Factus eram, & solers studia intermissa resumpsit.  
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tulisset,  
Ad soceros ibat, gener officiosus habebat.  
Nocte semel media subeuntem limina furtim,  
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem  
Esse rati, inuasere canes: ego protinus altam  
Transiliens sepem, vix ora latrantia fugi.  
His tandem studijs hyemem transégimus illam.*



# BAPTISTAE MANTVANE

*Ver redijt, iam sylua virescit, iam vinea frondet,  
 Iam spicata Ceres, iam cogitat hordea messor,  
 Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis.  
 Ecce dies genialis adest, mihi ducitur vxor.  
 Sed quid opus multis? Nox expectata duobus  
 Venit, & in portum vento ratis acta secundo est.  
 Tum boue maculato, gemina conuiuia luce,  
 Sub patula instructis celebrauimus arbore mensis:  
 Adfuit Oenophilus, multoque solutus Iaccho,  
 Teapestina dedit toti spectacula vico.  
 Et cum multifori Tonius, cui tibia, buxo.  
 Tandem post epulas & pocula, multicolorem  
 Ventriculum sumpsit, buccasq; inflat: e rubentes  
 Incipiens oculos aperit, cilijsq; lenatis,  
 Multotiesq; altis flatu à pulmonibus hausto  
 Vtrem implet, cubito vocem dat tibia presso.  
 Nunc huc, nunc illuc digito saliente, vocauit  
 Pinguibus à mensis iuuenes ad compita cantu  
 Saltidico, dulcique diem certamine clausit.  
 Et iam tres hyemes abiēre, & proximat aestas  
 Quarta, dies rapidis, si qua est bona, praterit horis  
 Si qua placent, abeunt, inimica tenacius herent.  
 For. Fauste viden' vicina pecus vineta subintrat.  
 Iam, ne forte graui multa taxemur, eundum est.*

Omnia causabar. Pergit, quod occæperat, docens Faustum  
 amorum suorum exitum, opratis videlicet nuptijs. Om-  
 nia causabar, scilicet excusabam, seu accusabam, & in ex-  
 cusationem intermissæ operæ adducebam, vt in Moeri:  
 Causando nostros in longum ducis amores. Struam, id  
 est, manicam aratri, qua regitur. Dentale, id est, lignum  
 ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius ad illum 1. Geor.  
 Duplici aptantur dentalia dorso. Rullam, id est partem, à  
 ruendo dictam Elare, id est, domo soceri, scilicet futuri,  
 quia desponsatione facta. Non decram mihi, id est, officio  
 meo;

Struam.

Dentale

Rulla.



meo, aut vtilitati meæ. Studia intermissa, i. tempore lã-  
guoris, vt prius dixit. Gener, est coniunx filia, & dicitur  
ad socerum & socrum correlatiue. Iam Ceres, id est, se-  
ges, aut frumentum. Spicata, id est, spicas habens. Lam-  
pyrides sunt papiliones quædã, quæ Nitedulæ, & Cicin-  
delæ dicuntur, de quibus Sipont, sic: Cicindela à Græ-  
cis Lampyris dicta, quidam Nocticulam, quod noctu lu-  
ceat, Nitedulamque vocant. Non ante matura pabula,  
aut post defecta conspiciuntur, nunc pennarum hiatu reful-  
gens, nunc compressu obumbrata. Huius animalis stel-  
lantes volatus, maturitatis hordei signum rusticis præ-  
bent, mira benignitate naturæ. Ab hac lichnus pensilis,  
quem vulgo lampadem vocant, Cicendula appellatur,  
quæ nocte tota seruat accensa, & Lampyridos instar  
lucet. Mart. de Cicendula: Ancillâ tibi fors dedit lucer-  
næ, totasq; simul exigit tenebras. Scribitur autem Gre-  
cè Lampuris, sed pro. u. etiam y scribi a nobis solet. Quia  
ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit. Iam co-  
gitat hordea messor. Splendidulis, &c. Dies genialis, id  
est, in quo gignendis liberis in geniali thoro opera detur.  
Ratis acta, id est, res de qua parum sperabatur, optatum  
sortita est exitum. Gemina luce, solis, & rædarum. Sui-  
patula, id est, semper patente. Oenophilus, id est, vini a-  
mator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum  
affertur. Iuuenalis: Totum oenophorum sitiens, Lyæus  
Græce dicitur vinum, iaccho. i. Baccho, hoc est, vino so-  
lutus, soluit enim curas. Vnde Lyæus à lyo. i. soluo dici-  
tur, Lyber pater. Tonus, à tonando dictus cantor. cui  
tibia buxo. Ex buxo enim serè fiunt nunc fistulæ, olim ex  
tibijs gruum: vnde, & tibia dictæ. Multicolorem ventri-  
culum, id est, folliculum, quem inflare solent varijs pan-  
niculis testum, vulgo musam cornutam vocant, eo quod  
obscuram fistulam annexam habet. Buccas rubentes ex  
vino. Multoties, satis humile aduerbium, quo idonei ab-

*Patula.**Oenopho-**lus**Iaccho.**Lyæus.**Tonus.**Tibia.**Ventri-**culus.*

## BAPTISTAE MANTVANI

finere dicuntur. Vtrem, id est, saccum illū ex corio. Pingui-  
bus à mensis iuuenes ad compita, id est, loca, quę plus  
res petere solēt, in quibus, rustici choreas, & cæteros lu-  
dos exercent. Cantū saltidico, id est, saltand: formam dis-  
tāte. Et proximat, id est, proxime appropinquat, aut in-  
stat. Aestas quarta, quia g̃stare post mensem duxerat. Dies  
rapidis, & cæt. Si qua, id est, aliqua dies, id est, tempestas,  
est bona, id est, læta, prospera, præterit horis rapidis. i. ve-  
lociter transeuntibus, Id enim videtur lætis. Inimica te-  
nacios hærent, Generalis sententia, qua finem facit, plu-  
ra tamen, vt videtur, dicturus, sed à Fortunato ad coerci-  
tionem pecoris auocatur. Viden'. i. vidēsne. Pecus vicina  
subintrat vineta. i. loca vitibus confita, Eundū est, id est  
ire nos oportet ad custodiā pecoris. Ne taxemur, id est,  
damnemur graui mulcta, id est, pæna pro delicto danda,

*Viden.  
Vineta  
Mulcta.*

## ECLOGA SE- cunda, de infania amoris, in- SCRIPTA, FORTVNATVS.

¶ Ioannis Murmelij Argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primum,  
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.  
FORTVNATVS, ET FAVSTVS.



*Vt tam serus ades? quid te (iam septima lux est)*

*Detinuit? gregibus ne nocent hæc pascua vestris?*

*For. Fauſte, Padus, noſtros qui præterlabitur agris,*

*Creuerat, & i. umidis ripas æquauerat vndis.*

*Nos, cura gregis omiſſa, priuata coëgit*

*Publicaq; utilitas, ripam munire diurnis*

*Nocturnisq; operis, flauiumq; arcere fluentem,*

*Fau. Fert Padus exundans mala ſæpius omnia, noſter*

*Tityrus eſt auctor, qui pascua dixit, & arua.*



*For. Forsitan id verum, quando extra tempora, & vltra  
Mensuram, atque modum subito concreuerit aestas.*

*Nunc autem id poscit tempus. Nam liquitur altis*

*Nix hyberna iugis, implent caua flumina montes:*

*Se exonerant, fluuiosq; onerant: sic flumina rursum,*

*Se exonerant, pelagusq; onerant, hominum quoq; mos est,*

*Quae nos cunque premunt, alieno imponere tergo.*

Curtā serus ades? In hac Ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntā pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Nō enim nomini congrueret, vt Fortunatus amores experiretur amaros. Amyntas à Marōe inducitur pastor æmulus, vnde dicit: Inuidit stultus Amyntas Amynticos autē dicitur vindicatus. Talis autē, proximus est ad furorem & insaniā, quū cœptis desistere cogitur. Vtrunq; deduci videtur ab ἀμυνομαι, q̄ est vlciscor, punio, repugno. Principiū colloquutionis est de inūdatione Padi, q̄ Faustus accusat, quominus assuerit illis diebus cum pecore. Cur tam serus, id est, tardus, sed vtrunq; sic accipio, vt ad tempus referatur. Virgilius, Tardi venere subulci. Nā lentus, piger, oscitans etiā mane venire possit, serus autem vespere duntaxat etiā si celer, & præceptus. Iam septima lux, septimus dies. Prima tamen lux, & primus dies differūt auctore valla. Nam prima luce facio, q̄ in prima diei: primo die, q̄ toto ipso die qui primus est. Gregibus ne nocēt. Quasi dicat, minime: quū ager Māruanus sit optimus. Vnde Maro: Et qualem infœlix amisit Mantua campū. Pados fluuius est maximus Italiæ, in quem iuxta Mantuā influit Mincius, vnde de vtroq; dicit Maro, in Tityro: Hic inter flumina nota, Et fontes sacros, frigus captabis opatum, Nostros ergo agros, id est, Māruanos. Nos cura gregis obmissa, aut omissa, vulgares Horatium sequuti, deposito. b. dicimus omissa, & omisi prima breui. Nocturnisq; operis. i. operationibus aut operarijs. Nam vtrunque significat hæc opera.

*Amynt.*

*Serus.*

*nia.* Fert Padus exundans mala sæpius omnia, id est, porten-  
*ter.* ta, aut indicia futuræ calamitatis. Noster, i. nostras aut  
 compatriota noster. Tityrus, id est Maro: qui in primo  
 Bucolicorū per Tityrum intelligitur. Est auctor, in fine  
 primi Georgicorū, post eadem Cæsaris, quam tot mala  
 sequuta sunt, quia fluviorum rex Eridanus, cāposque per  
*idan<sup>9</sup>* omnes. Cum stabulis armenta tulit. Idem enim est Pa-  
 dus, & Eridanus ab Eridano, seu Phaëtorē, filio Solis, qui  
 in eo submersus cicitur, denominatus: idem dicit Hora-  
 rius. l. Carminum de Tiberi. Vidimus flauum Tiberim,  
 rerortis Littore Hetrusco violenter undis. Ire deiectum  
 monumenta regis, Templaq; Veitæ. Qui pascua dicit, &  
 arua, id est, Bucolica, & Georgica. Prudenter Aenæida  
 tacet, vt cuius lectio ad rusticum non spectat: Horatius  
 autem in sermonibus reticet, quia tunc nondum erat e-  
 missa. Forsitan. Bene forsitan, ne portentis fidem prisco-  
 rum edere censcatur: quæ verò intempestiuè fiunt, nihil  
 portendere videntur præter se. Nam liquitur, id est, li-  
 quefcit, & defluit. Virgilius Georgicorum primo. Vere  
*itur.* nouo gelidus canis quū montibus humer liquitur. Mon-  
 tes nominatiuus est, quia montes implent caua flumina,  
 id est, alueos fluminum. Se exonerāt, videlicet montes,  
 & onerāt flumina, flumina rursus onus suum in mare de-  
 mittunt. Nam omnia flumina intrant mare, & mare non  
 redundat, Vnde rusticè dixit. Pelagusq; onerant. Quæ  
 nos cunq;, Tmesis, id est, incisio est, pro quæcunq; nos.  
 Dicitur autem Tmesis, non Temesis. Alieno imponere  
 tergo, Vnde de Phariseis saluator Matthei vigesimo ter-  
 tio: Alligant autem onera graua, & importabilia, & im-  
 ponūt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea  
 mouere.

*For.* Sed iam contractum reuocat suus alueus amnem.

*Fauſt.* Decrescente Pado, dictu mirabile, noster

*Fortunate* lacus maioribus estuat undis.



Vrbs natat, obscure fiunt cellaria fosse,  
 Lynce cados adeunt, labens ad vina minister  
 Rider, & ex imis fertur grauis obba lacunis.  
 Multa, licet nati fuerint melioribus horis,  
 Multa, & magna ferunt aliquando incommoda ciues.  
 For. Commoditas omnis sua fert incommoda secum,  
 Et sorti appendix est ille tabilis omni.  
 Faust. Haftenus Eridanus: nostros repe' amos amores.  
 Quandoquidem nunc alma Verus mouet omnia, cælum  
 Luce repet nitida, tellus viuet, arua volucres  
 Cantibus exultant vernis, nunc omnia ferant.  
 For. Tu tua lussisti, sed nos aliena sequamur.  
 Namque tibi noti referam pastoris amores,  
 Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne.  
 Pauper & infesto sub sidere natus Amyntas,  
 Sex vitulos, totidemq; pareis etate iuuentas,  
 Armentiq; patrem ducens in pascua taurum,  
 Venerat ad Coitum, nitidis vbi Mincius vudis  
 Alluit herbosos fugiens perni' iter agros.  
 Arx noua propter aquas, pinnatis ardua muris  
 Est Coitus, campo moles fundata palustri.  
 Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis vndam,  
 Vitis vbi amplectens longi dumeta lacertis,  
 In vada curuata ripe supereminet vmbra,  
 Piscibus insidias tendebat arundine, & hamo.  
 Messis erat, solis rapidi violentia adustos  
 Proscellerat campos: finem philomela canendi  
 Fecerat, & neque lux, passim morientibus herbis,  
 Pascere oueis poterat, neque nox humore citadas.  
 Dumq; incumbit aquis, studioq; intendit inani,  
 Taurus (ut auditum est) primum vexatus ab æstro,  
 Mox cambus, demum furace à milite syluis  
 Abditus, ex tota confestim euauit agro.

Sed iam contractum.) Non interrogatiue, sed indicati-  
 ue lega.

# BAPTISTAE MANTVANI

*Mynci<sup>9</sup>  
Lynter  
Obba.*

*Appen-  
lix*

*Alma.*

uè legatur. Suus alueus) id est, proprius, aut debitus, aut hypallage, id est, suum amnem. Decrescente Pado, dictu, .i. vt dicatur, vel dum dicatur, mirabile, Noster lacus, vicinus vrbi nostrę Mantuę, scilicet Benacus. Mincius enim ex Benaco fluit. Lyntre, id est, scapha, aut alia nauicula. Grauis obba, id est, lagena. Persius sessilem vocat, eo quod lato fundo quasi sedeat, dicēs Satyra quinta, Exhaler vapida læsum pice sessilis obba. Melioribus horis, Vnde Iuuenalis. Distat enim quę sydera te excipiant, modò primos incipiētem. Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem. Sed in Ethnicis, quàm Christianis consonatius. Verùm si non trahimur, aut compellimur inuiti, ducimur tamen zelo, & incitatur. Appendix illætabilis, quia in hoc mundo nō sunt solida, nec plena gaudia, quę nihil habeant amoris. Nam extremū gaudij luctus occupat. Appendix dicitur quod appenditur. Illætabilis, de qua non est lætandum. Sic Aeneidos quarto: Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora. Multa sunt prouerbia-liter dicta, notatuq; digna. Boëtius dicit se didicisse, in foribus Iouis esse duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminemq; nasci, qui non aliquādo ex vtroq; bibat. Hactenus Eridanus, scilicet dictus est. i. inundatio Padi. Nostris reperamus amores. Quandoquidem nunc, scilicet in vere, præcipuè dū nix liquitur. Tūc enim Veneri potissima datur opera, Vnde Vernę dicti quòd ferè verno tempore gignuntur. Alma, quia diua creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione cōseruat genus nostrum, arna volucres, Ma. Hinc volucrum concentus in aruis. Exhilarant, hilares Græce, vnde hilarum Terentius dixit, facit hilare verbū, q; est, hilarem, & lætum facio. Nunc omnia fœtant i. fœtus produunt. Tu tua lusisti. i. tuos amores faciliter cecinisti. Est enim ludere, res nō graues canere, Vnde Virgilius in Bucolicis, Et ipsū ludere quę vellem calamo permisit agresti, Et Ouid. Ille ego qui fueram



fueram tenerorum lusor amorum, Ingenio perij Naso  
poëta meo. Item Mar. in Culice: Lusimus Octavi graci-  
li modulante Thalia. Atque vt araneoli tenuem forma-  
uimus orsum. Sed nos aliena sequamur. Non enim for-  
tunato, vt dixi, infortunia amorum congruunt. Ea enim  
dicturus est. Veneris nihil esse potētius igne. Maro. Om-  
nia vincit amor, & nos cedamus amori. Et ideo tempore,  
quo amant beluæ, dicit Georg. 3.

Tempore non alio catulorum oblita læna,  
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo  
Tam multa informes vrsi, stragemque dedere  
Pet syluas, tum sæuus aper, tum pessima tigris,  
Heu malè tum libræ solis erratur in oris.

Et infesto sub sidere, id est, molesto, & inferenti, quasi  
vim, quod plus est, quàm si, infausto, legendū sit. Ad coi-  
tum, id est, ad arcem sic dictum, quod esset ad confluentē  
Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, nascentis. Perniciter,  
iuxta: Virgilius Georgicorum tertio: Et viridi in campo  
templum de marmore ponam Propter aquam, tardis in-  
gens vbi flexibus errat Mincius, & tenera præexit arū-  
dine ripas. Sed quæram, quum ille in laudem Mincij. Est  
enim sic vtilior nauigātibus aduerso præsertim flumine,  
dixit, tardis flexibus, cur hic dicat, fugiēs perniciter: Sed  
dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tar-  
da aliàs, pernicia sūt. Lōgis lacertis, id est, brachijs, quia  
labruscæ non putantur, nec resecantur. Arundine, & ha-  
mo, id est, hamata arundine, id est, virga tenui. Sciderat,  
mutauit, fecitque. Prosciderat campos, finem philome-  
la, & cæt. Nam scindo scidi priorem corripit Aeneid. 3.  
Hesperium Siculo latus abscondit, aruaque, & vrbes. Vbi  
Seruius tamē videtur sentire, debere produci. Nam me-  
tri, inquit, causa syllabam corripuit. Verum nō legitur  
correpta, quum contrā sæpe reperiatur. Hora. i. Carmi.

Nequic.

*Doitus.*

*Pernici-*

*ter.*

*Arx.*

*Scidi.*

## BAPTISTAE MANTVANI

Nequicquā Deus abscidit. &c. Posset fortè legi. Soluerat aut quid simile. Neque lux, id est diurnum tempus, Neque nox humore i. rore. Virg. Dumq; thymo pascuntur apes, dum rore cicadæ Studioq; intendit inani. i. piscandi hamo, vnde parum vtilitatis cōsequitur, præsertim prætermissa custodia armentorum. Ab æstro, Vespæ genus est, sic Græcè à sono dictum. Mox, id est, paulo post, vexatus à canibus, demum i. tādē aut vltimo. Abditus, id est absconditus. A milite, id est, viro belligero humilis conditionis, vnde furaci addit. Non enim militem dicimus equitem auratum, sed millesimū quēq; id est, quēlibet ē numero millenario, etiam vilissimum. Vnde milites Romani potissimum pedites vocabant.

*Quod puer vt nouit, tumulum conscendit & alta  
Voce bouem clamans, longo rura omnia visu  
Prospicit, vt frustra niti se comperit, arcum  
Corripit, & pharetram, sequiturq; per inuia taurum,  
Illum per caulas, & per stabula omnia querens,  
Ter colles Benace tuos, per consita oliui  
Iugera, per virides, ficis, & vitibus agros.  
Venerat ad sublime iugum, quod sulfuris arcem  
Sustinet, & longis aperit prospectibus illine  
Benacum, hin: campos longē, latēq; patentes.  
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub vīmo  
Mixa erat ex omni pubes post prandia vico,  
Ducebatq; leues buxo resonante choreas.  
Faust. Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper  
Irrequietum animal, gaudet sudore peracto,  
Mane sacra festa (quando omnibus otia) luce  
Ipsa oti ac famis impatiens epulatur, & implet  
Ingluuiem, audito properat tibicine ad vltimum,  
Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad aras,  
Quam rastris versare nefas, & vomere, terram  
Calcibus obdurus, & inertī mole fatigat,*



*Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce.*

*Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.*

*For. Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas*

*Rusticus ipse? tuis malus es, tibi pessimus ipsi?*

*Faust. Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amyntham?*

Quod puer. Prosequitur historiam aut argumentum cœptū. Prospicit, porro aspicit. A Eneidos primo, Nauem in conspectu nullam, treis littore ceruos prospicit errāteis. *Prospici* Ut, id est, postquā. Per caulas, & per stabula omnia quærens, per colleis Benace tuos. Non longè ergo distat, ita vt de eo intelligi posset, quod dixit: Noster lacus, &c. Sulfuris arcem, à sulfure denominatam. Benacum, qui vt Latius ex Alpibus augetur. Sacra fuit Petro, ad vincula, vt videtur. Kalēdis Augusti. Buxo, id est, fistula ex buxo. Maro. Tympana vox bux<sup>9</sup>q; vocat Berecynthia. Ipsa oti ac. Sic Maro in fine Georgicorū. Ignobilis oti, pro otij dixit. Mam vt hic otij scribas, versus nō patitur. Bouis instar, id est, in morem, quod Valla, vt dixi, improbat. Quā rastris, scilicet in cœmiterio aut alio loco sacro, aut area publica. Facit Orgia Baccho. i. celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa. Calcib<sup>9</sup>, à nominatiuo calces, sic enim scribendum præcipiunt, estq; incerti generis. Virg. Ferrata calce fatigat, Alibi masc. leges Inerti mole. i. pondere corporis inertis. Tibi pessimus ipsi, confessus enim fuerat suos amores, vnde posset in eum dici illud Horatianū: Quā temerè in nosmet legem sancimus iniquam.

*For. Continuit gressum, baculoq; innixus acerno*

*Intermisit iter, donec mitesceret æstus.*

*Al puer infœlix, æstus te maior in vmbra,*

*Corripiet, nudam videas ne in fonte Dianam,*

*Claude oculos, blandis neu des Sirenibus aurem.*

*Sors tua Narcisso similis. Narcissus in vndis*

*Dum sedare sitim properat, fuit amplius, at tu*

*Interiorem*

## BAPTISTAE MANTVANI

*Exterioyem æstum fugiens, intrinsecus ardes.  
 Quàm melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)  
 Ad reliquum rediſſe pecus, ſeruafſe inuencas,  
 Amiſſi bonis æquo animo diſpendia ferre,  
 Quàm, dum conaris nil perdere, perdere teipſum?  
 Fauſt. Sed poſt iacturam, quis non ſapit, vtile non eſt  
 Conſilium poſt facta dari, quod oportuit ante.  
Conſilium poſt facta, imber poſt tempora frugum.*

Continuit greſſum, reliqua proſequitur. Baculo acerno, ex agere arbore. Acer enim prima breui, huius aceris ſecūdum Priſcianum, facit: Vnde acernus, a, um. Intermitit iter, quod habuit ad inquirendum taurum. Ah puer inſœlix, Acclamatio Fortunati. Sic illic: Ah virgo inſœlix, quæ re dementia ecepit? Nudam videas ne in fonte Dianam, Claude oculos, id eſt auerte oculos tuos, ne videas vanitatem. Sed ad fabulam, alludit. Actæon enim, quia Dianā imprudens nudam vidit, à canibus diſcerptus eſt. Blandis neu des Syrenibus aurem. Nam Syrenes, ut aiunt, ſurda aure tranſire oportet, ut inquit diuus Hieronymus. Fuerunt autem, auſtore Seruio in fine terrij Aeneidos, tres in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Muſæ filiæ. Harū vna voce altera tibijs, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelorum in Capreis inſulis habitauerunt, quæ illectos ſuo cantu, in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ tranſeuntes quoniam deducebant ad egeſtatem, his fictæ ſunt inferre naufragia. Has Vlyſſes contemnēdo deduxit ad mortem. Hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua, quæ nūc Neapolis, id eſt, noua vrbs dicitur, olim fuit denominata, Leucoſia, & Lygia. Dicuntur autem ab eo, quod eſt, ἐγγειν quod ſignificat connectere, & retinere, & aſpiratio conuertitur in S. Harum cantum ad Vlyſſem tranſtulit Cicero in carmine, cuius principiū eſt. O deus Argolicū, quin pup-

pim flectis

*Sirenes.*

*Actæon.*



pim flectis Vlyssis, &c. Sors tua Narcisso similis. Is enim secundū Ouid. Metamorph. quarto, quū superbia formæ clarus, cæteros cōtemneret, amorī sui in fonte visī exarsit, & cū sui compos esse nō posset, in margine languēs, tandem in sui nominis florem conuerti meruit. Dum sedare si tim properat, in fonte videlicet. Sitit amplius, amore sui illic visī. Intrīsecus ardes, æstu amoris. Quā melius, id est quāto. Sic Virgilius in septimo: Tam magis illa tremens, & tristibus essera flāmis. Quā magis, &c. Nisi te sic fata tulissent, Imputat fati, sed tamē immerito, vt legitur apud Aulū Gelliū lib. sexto, capite secūdo. Hei mihi, quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, quum tamen ipsis Vecordi, præter fatum, sint mente dolores.

Multi ergo fati imputant. Iuuenal. Hunc ego fati imputo. Et alibi: Fata regunt homines. Et Manlius libro tertio. Fata quoque, & vitas hominum suspēdit ab astris. Sic foelix, aut triste venit per singula fatum. Verum fatū variē accipi solet: vtcunq; tamen accipiatur, dicemus nō imponere arbitrio nostro necessitatem, etiam si fata viā inueniūt. Consiliū post facta est, inquit, imber post tempora frugū, Bene ad suū institutum cōuertit, ne nō rusticus putetur. Vt autem Maro inquit, Dulce satis humor.

*Fatum.*

*For. Vna puellares inter pulcherrima turmas  
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos  
Nata quater quinos, vel circiter, ore nitenti,  
Urbanis certare potens, & vincere nymphis,  
Aureolis radians guttus: ad tempora lymbus  
Ibat, & ad pectus clausum velamen ahenū  
Clauiculo, mediam fulgenti fibula ferro  
Stringit in angustum, noua candicat instita lapsu  
Linea rugoso, pedibusq; allabitur imis.  
Hanc puer vt vidit, periit, flammāsque tuendo  
Hansit, & in pectus cecos absorbuit ignes,*

*Ignes*

# BAPTISTAE MANTVANI

Ignes, qui nec aquis perimi potuere, nec imbrī  
 Diminui, neque graminibus, magicisue susurris.  
 Oblitusq; greges, & damna domestica, totus  
 Vritur, & noctes in lectum expendit amaras,  
 Sæpe grautescentem verbis compescere flammam  
 Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorem,  
 Dicebam, miserande puer, quis te deus istas  
 Misit in ambages? sed non deus, imò satanum  
 Pessimus, ex illis, quos noctibus, atque diebus  
 Ter tribus, in terras fama est ex æthere lapsos,

Vna puellares. Non attendens ad interloquutionē Fau-  
 stinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cuius a-  
 more exarsit. Nata quater quinos. i. viginti, quæ ætas ru-  
 sticis, vxorem ad laborem expectentibus grata, cum urba-  
 na iunior placeat, vt in Eunucho. Anni quot? sedecim,  
 flos ipse, &c. Urbanis nymphis. i. sponsis, aut puellis pro  
 nymphis habendis. Est autem datiuus, more Virgiliano.  
 Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas. i. tecum  
 & cum nymphis, sed durius additur, & vincere, quum se-  
 quatur nymphis. Nam subaudire oportet eas, Aureolis. i.  
 parum aureis, sicut à luteo luteolum deduxit Maro. Li-  
 mbus. i. vestis oblonga. Aheno. i. aureo clauiculo. i. sphin-  
 tre. Fulgenti ferro, ex vlu aut artificio, aut ex eo quod al-  
 bum ferrum vocant. Stringit in angustum, vt gracilior  
 habeatur. Nam si quæ est habitior paulò, pugilem esse a-  
 iunt. Noua instita linea. i. fascia annexa stolæ. Sunt autē  
 duo epitheta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuisum cō-  
 struantur, sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est, ac  
 si dicat. Instita noua ex lino, quæ rusticæ cōuenit. Nam  
 instita lanea, & serica, stolæ matronali cōgruit. Allabitur  
 imis pedibus. i. ad imos pedes defluit. Horatius Sermo-  
 nū primo: Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi  
 illas. Quarum insuta talos tegat instita veste. Est autem  
 instita tenuissima fasciola, quæ prætexta dicitur, vt in-

*Aureolis*  
*Limbus*  
*Aheno.*

*Instita.*



quit Acon ad dictum locum, Lapsum rugoso, i. in plicas contracto. Hanc puer ut vidit, perijt, Maro: ut vidi, ut perijt, ut me malus abstulit error. Flammamq; tuendo, id est, inspiciendo: hic actiue accipitur. Ignes, Ignes, Bona, & artificiosa repetitio, qui nec aquis, &c. Vnde editus apud Gellium libro decimo nono capite nono.

Quid faculam præfers phyliros, qua nil opus nobis,  
Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.

Istam non potis est vis sua extinguere vent.

Aut imber celos candidus præcipitans.

Ac contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,

Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c.

Neq; graminibus. Id conqueritur Apollo apud Naso-

nem. Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis.

Magisue susurris, id est, incantationibus, quæ obscure

remordente conscientia proferuntur. Quis te deus: ex

veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie, cum vni

credimus deum, inepta esset nisi abusive (ut dixi) ex poë-

tico more inferos dicamus deos, & amorem, aut virtutes,

& vitia. In istas ambages, id est, inextricabiles errores.

Sed nos deus, Corrigit ergo quod dixerit deus. Imò, in-

quit, Satanum pessimus, à nominatio Satan, huius sata-

nos, sicut Titā Titanos. Pæan Pæanos. Peccant ergo qui

etiam Satanas satanæ media breui proferunt. Ter tribus,

id est, nouem noctibus, & totidem diebus ex nouem cho-

ris Angelorum.

*Dic age, si nosti quenquam, reminiscere, si quem*

*Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,*

*Dilatare domum, maioribus horrea acervis*

*Complere, his studiis extendere latius agros,*

*Multiplicare greges, acquirere pascua bobus?*

*Inter tot populos, quot habet latissima tellus,*

*Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis*

*Corpora, & humanos absumunt dentibus artus.*

## BAPTISTÆ MANTVANI

Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexet Erimys.

Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam

Gens, quæ fœmineos non excretur amores.

Hinc veniant rixæ, veniunt & iurgia, & arma,

Sæpe etiam dira multo cum sanguine mortes.

Hinc quoque deletis eversa mœnibus vrbes.

Ipsæ etiam leges, rubrisq; volumina loris

Clausa, vetant scelus hoc, & detestantur amores.

Væ leges audiuit, ad hæc respondit Amyntas:

(Cuius enim fuerat puer, & versatur in vrbe)

His monitis prudens, & circumspectus haberi

Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.

Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat.

Ipse sibi blanditur homo, solersq; pincari

Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendis

Retia, & in foveam cecidit, quas fecerat antè.

Liber erat, servile iugum sibi condidit ipse.

Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec

Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi

Nec servare etas poterit ventura nepotum.

Aspice quàm stulta est hominum prudentia, cælum

Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.

Forstân in volucrem moriens transibit, & altum

Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.

Tunc ego, quid latras? legum deus auctor, & ipsi

Non parere, sapit magnam nimis impietatem.

Faust. Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.

For. Quid fuerim reris? quamvis parricosus, & asper

Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam,

Nec mihi sese alius poterat componere pastor.

Faust. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,

Alter eris Marius, raso ore videre Carbo.

Ior. Talia respondit sic obiurgatus Amyntas:

In ætlo homini deus invidit, concesso votupias



*Visa bonum nimis excellens, & vota repressit*

*Legibus inuentis, vt equi legat ora capistro,*

*Ne quocunque libet, flectat vestigia, sessor.*

*Quæ mea sit, me cogit amor, sententia fari,*

*Liberaq; ora facit: qui non communicat vsum*

*Coniugis, inuidus est, liuorem excusat honestas,*

*Introducta vsu longi liuoris iniquo.*

*Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec vult,*

*Publica, communis mos ac longæius honestas*

*Factus, & hunc morem fecit dementia legem.*

*Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas.*

*Tunc ego non audens hominem contendere contra*

*Amplius, insano rediens ab amante recessi.*

*Faust. Cernis, vt hic malus affectus, sit lumina mentis*

*Claudat, in errores vt sponte feramur apertos?*

*For. Cernis, vt a summo liuentia nubila Baldo*

*Se agglomerent? oritur grando, ne forte vagantes*

*Tempestas deprendat oueis, discedere tempus.*

*Dic age: Progreditur in detestationem amorum, quo illum auertat, facitq; id quasi satyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumq; p eos detescere. Sūt qui nostra ferant: Tyrāni qui sanguinē, & sudorē pauperū absumunt, aut ad Cyclopas, & Læstrigonas aspexit, aut ad Aegyptios à Iuuenale damnatos, sed veriùs ad auaros, qui quicquid pauperes sudore pariūt, deuorat. Euerse virbes, vt Troia, & alię (vt Horatiº primo Sermonū sentit) multę.*

*Nam fuit ante Helenam cunus, teterrima belli*

*Causa sed ignotis perierunt mortibus illi,*

*Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,*

*Viribus aditior cadebat, vt in grege, taurus.*

*Tetricos, seueros & rigidos, à tetricis montibus asperis.*

*Anreire, collisio est, sicut in deinde, proinde, deesse, fieri solet. Catones, duo nominatiue sunt seuerissimi, maior ille Censorius, & minor Uticensis. Ipsæ etiã leges*

## BAPTISTÆ MANTVANI

ut lex diuina. Nō mœchaberis, lex humana, ut lex Iulia  
 in adulteros. De qua Iuuenalis: Lex Iulia dormis? &c.  
 Quas nec antiqui potuere patres. Sic beat<sup>9</sup> Petrus. Act.  
 15. Nunc ergo quid tentatis deū imponere iugum super  
 ceruices discipulorum, q̄ neque nos, neque patres nostri  
 portare potuimus. Sapiens dementia, bona implicatio,  
 sicut apud Iuue. Inter Socraticos notissima fossa cinæ-  
 dos, quū nihil sit magis repugnans, quā m Socraticum &  
 cinēdū esse, sed ut in prologo Andriæ dicitur, multi fa-  
 ciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant. Videntur er-  
 go sibi sapientes, quū sint dementes, iniquam in se feren-  
 tes legem. Horati<sup>9</sup>: Quā temere in nosmet legem sanci-  
 mus iniquam? Quam fecerat ante. Sic David. Incidit in  
 foueam quam fecit. Forsitan in volutrem. Tanta est a-  
 mantibus insania, ut etiam quæ fidei sunt irrideāt. Gra-  
 phicè ergo docet, quā non sit sui cōpos, quisquis amar.  
 Grandia de magnis. Ne decori personarum immemor  
 videatur poëta. Videtur enim altior hæc disputatio, quā  
 ut rusticis conueniat: inducit alterum interloquentem  
 quasi minus habeat fidei, vnde Fortunatus more senum,  
 qui se laudant & sua tempora, ut Nestor apud Homerū,  
 vnde Flaccus in arte. Laudator temporis acti, Se puero:  
 dicit in adolescentia se fuisse præstanti ingenio, & pru-  
 dentia magna præditum. Quid fuerim reris. id est, arbi-  
 traris. Quamuis pannosus, id est, veste multis panniculis  
 consuta, & crasso pāno, & asper sim modo, id est, pannis.  
 annisq; oblitus, ut inquit comicus: Nunc quæq; si rectus  
 vultu gradiare lupino, Alter eris Marius, Qui Procerus  
 erat & ut Appian<sup>9</sup> docet, vultu se uero, qui ex vultus diri-  
 tate, cū nihil loqueretur, satis pferre visus, quā ingētem  
 machinaretur cædem. Papyrius autem Carbo, illa tem-  
 pestate, qua cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc in-  
 uentus, seu imberbis erat. Vnde ait, raso ore videre  
 Carbo, alludens, ni fallor ad Carbonem quo nihil meri-  
 us. Ut

eris,  
 anosus.

Carbo.



us. Vt equi ligat ora capistro sessor, id est, qui infidet equo. Me cogit amor. Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactum. Qui non communicat vsum coniugis, inuidus est: Vult, errore, & hæresi Nicolaitarum etiam coniuges debere communes esse, & per inuidiam suam cuique datam, & legem Iuliã, in adulteros latam, quæ res, quia honesta visa, liuorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit longus, sed iniquus inquit vusus, quæ omnia sunt ab infano, & demente amore dicta. Vnde quam vidit, non maritali affectione amauit. Inuidia res amor est, id est, inuidere faciens, quia nec regna pati, nec ferre Venus potest. Liuentia subnigra & densa, à liuore, qui est macula plûbei coloris, ex cõpressu facta: Tibullus: Tû succos herbasq; dedi, queis liuor abitet. Quem facit impresso mutua dente Venus. Et quia talem inuidi contrahunt colorem, ideo, liuidi dicuntur, & liuor inuidia Baldo, id est à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ parasceue, id est, præparatio.

## ECLOGA TERTIA, de infani amoris exitu, & INFOELICI, INSCRIPTIONE, Amyntas.

¶ Ioannis Murmelij Argumentum.

*Agricolæ duram sortem miseriq; furores,*

*Fortunatus, & exitium deplorat Amyntæ.*

FAVSTVS, ET FORTVNATVS.



*Bella heſterna ruens Baldi de vertice grando,*

*Fortunate, fuit nobis innoxia, diuis*

*Gratia, noſtrarum quibus eſt cuſtodia frugum.*

*Sed veluti ex illis veniens ait Harculis ori,*

*Veronenſem agrum, pecudes & ouilia, ſic eſt*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Demolita, casae & pastoralia tecta*

*Sic euertit, ut agricolis spes nulla supersit.*

*Agricolis etenim pecus est substantia, & arua*

*His subiecta malis grandis thesaurus in arca*

*Cuius est, quem nulla queat contundere grando,*

*Nulla pruina, gelu nullum, nulle aëris ira.*

*Nescio quis ventos, tempestatesq; gubernat,*

*Id scio, sed neque si scio, sat scio, sed tamen ausim*

*Dicere quid vitæ ideo multabor in ipsa?*

*Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,*

*Æstimo nil duros hominum curare labores,*

*Aspice, quò tenuem victum sudore paramus.*

*Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor*

*Fert miser, infestis astate caloribus ardet,*

*Frigoribus riget hybernis, dormimus ad in.brem*

*Cotibus in duris, vel humi contagia mille,*

*Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille,*

*Solicitant, latro insidias intentat ouile,*

*Atque lupus, milesq; lupo furacior omni.*

*Vt manus assiduo detrita incalluit vsu.*

*Squaldit os, barba obriquit, cutis aruit aestu.*

*Vna repentino rapit omnia turbine grando.*

*Poc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,*

*Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.*

*Nescio, quæ pietas, & quæ clementia tantis*

*Cladibus inuolnat, pastores omnium egenos.*

*Illa hæterna ruens, Facto ex cœtu pastoribus colloquio:*  
prosequitur Fortunatus infœlices amores Amyntæ: Sry-  
lus, quia pastoralis, facillimus est, quocirca breuissimus  
ero. Illa grâdo hæterna cuius meminit in fine præceden-  
tis Eclogæ, de vertice, id est, summitate. Vertex enim di-  
citur summitas, à qua vertendum est, cum altius ire ne-  
queas, ut in capite, & monte. Baldus mons est Diuis, id  
est, sanctis. Harculis, rustici nomē, quāsi bonus cultor aut  
agricola,



agricola, aut retiarius. *ægrus* enim dicitur rete. Demolita est, deiecit, prostravit calamitatē inferēdo, Casas turguria pastoralia, & pastoralia recta. Agricolis etenim, Ordo est etenim substantia, id est, possessio & periculum, & agricolis pecus, & arua. Nullæ aëris iræ, id est, tempestatēs, quasi ab irato Ioue, qui & aër dicitur, illatæ. Nescio quis, &c. Rusticè id dicit, sed graphicè. Sunt enim rustici impatientes calamitatis, ita vt in a, puerbio sit: Qui sua amittit, & sensus amittit. Vnde & A Eneas amissa cōiuge, quāquam summus alioqui deorum cultor, ait A Eneidos secundo. Quem non incusavi amens hominumque deūque? Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe? Et in Bucol. amisso nato: Atque deos, atque astra vocat crudelia mater. Vita ne ideo multabor in ipsa, id est, anne ob id viuens puniar? id quoque de more rusticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malum, vtpote post facta. Numina si vt perhibēt. Epicurei enim negabāt, vnde Maro in Bucol. Nec curare deum credis mortalia quenquam. Lucr. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira. Horat. primo Sermo. Credat Iudæus apella. Non ego, namque deos didici securum agere æuum. Iudæum vocat apellā, id est, sine pelle præputij, hoc est, circumcisum. Securum æuum, id est, seorsum à cura mortalium. Vnde Epicurus iactabat se leuasse genus humanū duobus summè malis, metu, & superstitione deorū. Metu quidem, quia dixit vnum esse spiritus humani, & bellum interitum, & ita non esse metuenda, quæ post mortem eueniunt, & superstitione, id est, anxia religione, cū dij non curent mortalia, sed vtrunque impium, & scelestum est, omnem pietatem, & religionem destruens. Extimo, pro existimo, id est, censeo & iudico per. x. plurimi scribunt. A Estimo autem, id est, æris pretium constituo, & liceor, per æ & sc.

Discrimina, id est, pericula. Milesq; lupo furacior, miles,

Bald  
Dinis  
Harc  
lis

Apell

Extin  
Æsti

Discr

## BAPTISTÆ MANTVANI

*miles.* dicitur quicunq; stipendium belli gratia suscipit. Vna  
*ando.* grando, Vna calamitas, quæ dicta est q̃ calamos. i. cul-  
 mos segetum terit, est autem in sermone multiplex pa-  
 thos. Quibus inclinamur adorando, & sacrificando, nutu.  
 Sic Hiarbas Ane. 4. Dicitur ante aras media inter numi-  
 na diuū, Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.  
 Et infra. Nos munera templis. Quippe tuis ferimus, fa-  
 mamq; fouemus inanem. Incalluit, id est, callum, hoc  
 est tumorem, & duritiem induit: pastores omniū egenos.  
 A Enēid. primo: Omnibus exhaustos iam casib⁹, omniū  
 egenos.

*Fauſt.* Fortunate, scelus nobis hec omnia nostrum  
 Ingerit, etherei sententia iudicis æqua est.

*For.* Quod scelus? an fuimus Christi vitæ insidiati?

*Fauſt.* Iurgia, furta, ira, Venus, & mendacia, rixæ.

*For.* Quid meruere boni? nec enim scelus obruit omnes.  
 Et tamen vna omnes pariter pessundat Erynnis.

*Fauſt.* Heu nescis, male de superis sentire nefandum.

His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est,

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,

Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.

Res vulgaris amor, studium commune inueniæ.

*For.* Mæror, & affectus alij de cardine mentem

Sæpe leuant, animo sermo vanit æger ab agro:

*Fauſt.* Intellecta licet, pro re, pro tempore fari:

(Sic habites Cosmas sapiens) incognita nunquam.

*For.* Fauſte sapi: notos igitur repetamus amores,

Reſtat Amynteos poſtrema in fata furores

Dicere, & in misero lacrimas impendere casu.

Fortunate, &c. Ne approbanda videatur sententia For-  
 tunati, castigat eum Fauſtus, dicens illud notum verbū:  
 Omnia mala quæ patimur, peccata nostra meruere. A E-  
 therei sententia iudicis æqua, Augustinus enim docet  
 occulta quidem esse interdū diuina consilia, sed tamen  
 nunquam



nūquam iniusta. Hoc Maro A Eneid. 6. Aut æquus ama-  
uit Iupiter, & 10. A Eneid. Rex Iuppiter omnibus idem.  
Quod scelus. Graphicè exprimit rusticorū opinionem,  
qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus  
vacant. Respondet autem Faustus: Queris, q̃ scelus? Iur-  
gia, id est, contentiones quæ frequentes inter rusticos  
sunt, vnde pro magno bono duxit Maro septem: dicens:  
Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes. &c. Venus,  
id est, luxuria carnis. Quid meruere boni? Non respon-  
det ad hoc Faustus, aut quia festinat narrationem exi-  
tus amorem Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ  
Theologorum sunt, enodare. Vnde dicit nefas esse de fa-  
ctis dei inquirere. Satis enim esse debet, quia deº id vult,  
qui nihil iniustū velle potest. Ideoq; vbi diuina est præ-  
ceptio, nulla debet esse percūctatio, vt Abraham nobis præ-  
clare ostendit, dicente Diuo Augustino. Nam filiū non  
dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissio-  
nem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniā-  
tur. Diceretur tantum temporaliter puniri bonos, vt plus  
mereantur, malos autem ad vindictam. Et ita pretiosa in  
cōspectu domini mors sanctorum eius, mors autem pec-  
catorum pessima. Nescire necesse est. Altiora te ne quæ-  
sieris Mitte arcana dei. &c. Posthabitis, id est, præter-  
missis aut minoris habitis, vt: Posthabui tamen illorum  
mea seria ludo, &c. posthabita coluisse Samo. Quas, id  
est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malū,  
semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alij, i. af-  
fectiones & passionēs, & perturbationes. De cardine, id  
est, de stabilitate. Sæpe leuant, id est, amouent. Animo  
sermo venit æger ab ægro, quia ex abundantia cordis os  
loquitur. Vnde Flaccus in arte. Format enim natura priº  
nos intus ad omnem fortunarū habitum, iuuat, aut im-  
pellit ad iram. Aut ad humum mœrore graui deducit &  
angit: Post effert animi motus interprete lingua. Sic ha-  
bitus

*Postha-  
bitis.*

*Quas.*

*Cardine.*

# BAPTISTAE MANTVANI

*Cosmas.* bitus Cosmas sapiens: Cosmas (vt opinor) Medices Florentinus ille ditissimus & memoratissimus, pater Laurentij, & auus Petri Medicis hic intelligitur. In postrema, i. in vltima, fata, i. mortem vsque impendere, id est, impetiri in misero casu, id est, in foelici exitu.

*Medices* Præteriens illac paruo post tempore, rursus  
 Insanire hominem video, & miseratus amantem,  
 O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno  
 Ebria fatali, populo iam fabula factus,  
 Non respicis adhuc? & adhuc in amore sepultus,  
 Te rapis atque tuos, pecus, atque mapalia tecum,  
 Vt quondam moriens rapuit secum omnia Samson,  
 Quum senio curuatus eris, si forte senectam  
 Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,  
 Somnolentum, inopem, cū iam defecerit omne  
 Robur, & ingenium, sensusq; recesserit omnis?  
 Hec tibi cuncta feret, nisi mors præuenerit, ætas.  
 Esto domi, vigila, observa, super omnia semper  
 Prospice, quò tendas, & quò venisse volendum est,  
 Ire caue, discerne vias, hominemq; memento  
 Non ad delicias, non ad muliebria natum  
 Blandimenta, leui tam pernicioſa iuente.  
 Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, agre,  
 Vitam ago, tanta agros omneis inuisit egestas,  
 Tot duri rerum euentus, incommoda passim,  
 Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

*Post &  
 ante.*

Præteriens illac. Principium narrationis. Illac, id est, per locū illum, vbi dixi Amyntam amore languentem iacere. Paruo post tempore. Sic Maro. Respexit tamen, & multo post tempore venit. Vnde post, & ante gratia excessus, ablatiuū regunt cum suo, si volumus, casu, vt: post dictam diem paruo tempore. Sine autem casuali, videntur aduerbia, vt postea & antea. O iterum, bonus est versus quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abijci.



abijciuntur, vt: ò vtinā ò ego neq; corripuntur, sicut interdū in medio, vt in Buc. Te Coridō, ò Alexi trahit suū quemq; voluptas. Mens inconsulta, id est, imprudens, cui nihil est consilij, aut pensū. Capitur enim incōsultus passiuē pro eo cui non est datum cōsiliū, vt A Eneid. 3. Inconsulti abeunt, sedemq; odere Sibyllæ. Et tamen cōsulti videntur, qui consiliū dent, sed reuera qui consulantur sæpe, id est, à quibus prudentibus consiliū petitur. Vnde non solum iuriconsultus, sed etiam iurecōsultus dicitur, quasi in iure, aut de iure. Venefio ebria fatali, id est, amore ad fata, id est, ad mortem ducente. Est enim amor venenū, quia p venas it: vnde: Vulnus alit venis, nec tamē fato imputādū, sed nobis, vnde D. August. Super illud: Ego dixi, miserere mei. sana animā meam, quia peccaui tibi, ait: Ego peccaui, non fatū non fortuna, de hoc tamen plura iam diximus. Populo iam fabula, id est, argumentū fabulandi, non tamen dicit, iam fabula facta, quia ordo est, factus iam populo fabula. Recipiscis id est, iterum sapis, & ad sapientiam redis. Pecus atque mapalia id est, casus, & caulas. Dicuntur etiam sic à Virgilio, vt raris habitata mapalia villis, & magalia, sed prima longa: vt A Eneidos 1. Miratur molē A Eneas magalia quondam. Rapuit secum omnia Samson, vt iudi. 16. latē describitur, nota est historia. Senectam fata tibi dederint. Qui enim, vt Seneca dicit, ad extremum fati peruenit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem, vt fatalem, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est, cētum viginti annos, ultra quos, fata, id est, deorū constituta, negabant posse viuere. Et naturalem, quæ tres explebat, id est, 90. annos. Tunc enim natura deficit, diciturq; mors merita, id est, pro merito in remediū tot malorū quæ sequuntur, concessa. Et fortuitam, ac violentam, quæ etiā in primo cursu cōtingere possunt, quas omnes tangit Maro A Eneidos quarto, ad finem.

Nam

## BAPTISTAE MANTVANI

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,  
Sed misera ante diem, subitoq; accensa furore.

Hæc tibi cuncta ferent. Vnde Flaccus in arte: Multa  
ferunt anni venientes commoda secum, Multa receden-  
tes adimūt. De incōmodis senectæ vide Iuuenalis Saty-  
ram 10. in qua dicit: Sed quam continuis, & quantis lon-  
ga senectus plena malis? Prospice quò tendas, id est, ad  
quem statum, Persius. Est aliquid quò tendis? Et quò, id  
est, ad quem statum. Ordo est, & caue ire eò, quò venisse  
dolendum est. Esto domi, aut simpliciter dicit, aut quod  
Persius: Tecū habita, & nōris quam sit tibi curta supel-  
lex. Leui. i. facili, & inconstanti. Te duri rerum euentus.  
Licet vt Valla docet, in plurali frequentius dicatur euen-  
ta genere neutro, tamen etiam euentus legimus, vt AE-  
neid. 6. Cæcosq; volutat euentus.

*Accipe rem non auditam, non tempore factam  
Præterito, sed quam lux hæc mihi protulit ipsa.  
Vt mos, autumno pecudes crescente totondi,  
Manè foro exposui lane venalia pondo  
Sexaginta, hodie grande as conflare putabam.  
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula possum  
Mercari hybernis niuibus, quo cætera pacto  
Sit victura domus, nondum mihi constat Amyntæ:  
Quisquis amat, domine munuscula mittat oportet.  
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,  
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,  
Quid poteris cupide gratum donare puella?  
Mittere mala decem satis esse solebat amanti.  
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,  
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ  
Credebantur opes: ventum est à gramine ad aurum.  
Regia res amor est hæc tempestate, recessit  
Mos vetus, & quædam mala lex inoleuit amandi,*

Accipe rem non auditam. Continuat sermonem, quem  
ad A-



ad Amyntam habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnib<sup>9</sup> dicit, qui simili capti sunt morbo. Recitat ergo argumentum pro re excogitatū. Non auditam, quia falsa sunt sæpe audita. Vnde Plautus. Plus valet vnus oculatus testis, quàm auriti decem, id est, vnus qui se vidisse dicat, quàm decem qui audiuisse dicant. Autumno totondi, alibi in Maio tondentur. Sexagita pondo, id est, libras. Mittere mala decem. Virgil. in Bucol. Aurea mala decem misi, cras altera mittā. Purpurei flores. Idem: tibi lilia plenis Ecce ferunt nymphę calathis, et id Amasij pœte verbius dicūt, & raptus ab arbore nidus. Idem: Parta meæ Veneri sunt munera: Namq; notaui Ipse locum, aëriæ quo congersere palumbes, Gramen odoriferū. Idem: Tū casia atque alijs intexens suauibus herbis, Mollia luteola spargit vaccinia caltha. Credebātur opes, vnde: Qui potuit violas addere, diues erat. A gramine ad aurū. Ouid. Melius nunc omen in auro est. Regia res, id est, regalis, quod potius dicerem, sed tamen, & morbum regium vocant, qui regalē expetit sumptum. Hac tempestate, hoc tempore turbulento.

*Talia suadenti, toruo mihi rettulit ore:  
Si cupis optatam tibi Fortunate salutem,  
Da quod amo, nostro hac vna est medicina dolori,  
Cetera, quæ memoras, mihi sunt tormenta: reuelli  
Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago  
Virginis obsedit, mecum est, mecum itq; reditq;  
Excubat, & dormit mecum, caput, ossa, medullas,  
Cor complexa, potest cum sola excedere vita.  
Ac veluti quoties aliena ex arbore secto  
Surculus inseritur trunco, natura duorum  
Iungitur, & mixto coalescit corpore virga:  
Sic domine dilecta mihi se immersit imago,  
Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum  
Pectora: sensus inest nobis, & spiritus idem.*

## BAPTISTÆ MANTVANI

*O me fœlicem, si cum mea fata vocabunt,  
 In gremio, dulciq; sinu, niueisq; lacertis,  
 Saltem animo, caput hoc languens, abeunte, iaceret,  
 Illa sua nobis morientia lumina dextra  
 Clauderet, & tristi fleret mea funera voce,  
 Siue ad fœlices vadam post funera campos,  
 Seu ferar ardentem rapidi Phlegetontis ad vndam.  
 Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam:  
 O Dryades, florumq; dea, nymphaq; decentes,  
 Cnemorum Syluane pater, seruate precamur,  
 Collibus in vestris, gelidiq; in vallibus omne  
 Sylvarum rurisq; decus, circundate, saltus  
 Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.  
 Ista precor, domine seruate in funera nostra.  
 Tum omnis spargatur humus, redo lentia fersa  
 Texite, quæ circa tumultum, supraq; iacentem  
 Componantur heram, tristes ad busta puellæ  
 Pierides aderunt, & lamentabile carmen  
 Ore canent madido, signataque verba relinquens  
 Ista sepultura, relegenda nepotibus olim:  
 Hic tegitur virgo, cui nil, quin diua vocari  
 Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.*

Talia suadenti, Recitat responsum miseri amantis, solam  
 puellam deposcentis, vt Charinus Teretianus: Nihil ali-  
 ud volo nisi Philomelam. Bene dicit, suadeti, & non, per-  
 suadenti. i. quia nihil efficit. Furor (id est quem tu com-  
 memorasti, & dixisti in me esse. Excubat) i. excubias agit,  
 hoc est, vigiliat mecum. AEneid. 4. Illum absens absen-  
 tem auditq; videtq;. Id quoque Phædria optat sibi à  
 Thaïde fieri in Euruch. Me ames, me desideres, me som-  
 nies, me expectes, de me cogites, me speres, me te oble-  
 ctes, mecum tota sis &c. Caput, vnde furor in amante.  
 Ossa, medullas, AEneid. 4. Est mollis flamma medullas.  
 Interea, & tacitū viuit sub pectore vulnus. Vnde hic ad-  
 dit. Cor



dit, Cor cōplexa, Hinc enim dicitur cura, quod eos vrit.  
 Surculus, id est, insita, quæ pullulat, virgula. Duo corda  
 vnum, Vnde Cor. 6. Et erunt duo in carne vna. Hic au-  
 tem non ex re, sed ex affectione dicitur, quia nondū ad-  
 hæsit, qui autem adheret, vt ibidem dicitur, meretrici, v-  
 num corpus efficitur: Et spiritus, id est, animus, quia Græ-  
 ce *ανεμος* spiritus, seu vētus dicitur. O me fœlicē, gra-  
 phicē exprimit affectionē misere amantis, cui dulce vi-  
 detur in complexu amatę mori. Virgil in Bucol. Hic ip-  
 so tecum consumerer cūo. Illa sua nobis, &c. Ex Tibullo  
 ferē sumptus locus, aut epistolis Ouidij. Tristi voce  
 nānias canēdo. Siue ad fœliceis campos. i. Elysios de qui-  
 bus A Enceid. 6. Deuenēre locos, & amœna vireta Fortun-  
 atorū nemorum, sedesq̃ue beatas, &c. Hos paradisum  
 vocamus. Phlegeton fluuius infernalis ab ardore dictus.  
 Nec sine te fœlix ero. nec tecum miser vnquā, Ex affecti-  
 one, vt dixi, loquitur, non ex debito consilio, itaq̃ non  
 est putandū, eam esse poëtæ mentem. Quod dico, ppter  
 imperitos, qui nō discernentes, quando ex sua sententia,  
 & quando ex alterius introducti loquuntur poëtę, indif-  
 ferenter citant quasi ita lenserint. Maro autem sentit e-  
 tiam amores perdurare post fata: vnde ait in eodē. 6. Cu-  
 ræ non ipsa in morte relinquunt. Quin putauit easdem  
 permanere affectiones, dicens: Quę gratia tuorū Armo-  
 rumq̃; fuit viuīs, quæ cura nitentis Pascere equos, ea-  
 dem sequitur tellure repostos. Iuxta quod dictum est:  
 Qualem te inuenio, talem te iudico. Et ita quia æterna  
 est damnatis peccandi libido (non enim immutari pos-  
 sunt) merito est æternum supplicium. Sed ad rusticum  
 redeamus Amyntam, cui insanus amor non persuasit,  
 quod Prophetæ diuinitus persuasum erat, dicenti: Non  
 auertas faciem tuam à me, & similis ero descendētib;  
 in lacum. O Dryades, id est, nymphę arborum, & præ-  
 cipuē quercuum, quia Drys Dryos, quercus dicitur.

*Surcu.*

*Elysios*

*Phlegeton*

*Dryades*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Napeæ,  
Oreades*

Florumque deæ, quæ Napeæ dicuntur, Nymphæque, scilicet aliarum rerum, vt montium, quæ Oreades, & fluminum, quæ Naiades dicuntur, & marium, quæ Nereides, & arborum quoq; quæ Hamadryades. *O* n. *florum* Syluane pater, vnde a syluis denominatur. Hic quoque aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem, à Virgilio in Bucolicis:

Venit, & agresti capitis Syluanus honore,  
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Vnde dicit: Seruate, precamur, quia nymphæ amare, & amari solent. Seruate inquit, decus, id est, ornamentum florum, & herbarum, ne floribus obsit. Virgil. Georg. 4. Nec oues, hædiue perulci Floribus insultent, aut errans bucula campo. Decutiat rorem, & surgentes arceat herbas. Ista, id est, vestra dona, dominæ nostræ. Sic enim, & Græci, & Latini, & Barbari vxores vocant. Vnde Maro in Diris: Quod mea non mecum, domina est. Circa tumulum. Credebant enim veteri superstitione beatas animas, quarum corpora molliter requiescerent. Vnde Persius: Nunc non ciuis ille poëta fœlix, non leuior Cippus nunc imprimit ossa: Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis. Nunc non è tumulo, fortunataq; fauilla Nascentur violæ? Et Iuuenalis. Dij maiorum vmbris tenuem, & sine pondere terram, Spirantesq; crocos, & in vrna perpetuum ver, Qui præceptorem sancti voluere parētis, Esse loco. Et Martialis: Sit tibi terra leuis, molliq; regaris arena. Ouid. Ossa quieta, precor, tuta requiescite in vrna: Et sic humus cineri non onerosa tuo. Contra imprecatur Tibullus: O tu qui Venerem, docuisti vendere prius: Quisquis es, infœlix vrgeat ossa lapis. Tristis ad busta puellæ Pierides, id est, Musæ. Iuuenalis: Pierides, profuit mihi vos dixisse puellas. Bustum dicitur quasi bene vestum. locus vbi vna condebatur: vna autem ab vrendo dicta, quod vstorum teneret cineres. Ideo autem Roma-

*epul-  
beris le-  
ta.*

*Bustum  
Vrna.*

ni, qui



ni, qui tunc vt nunc faciunt, terra condere solebant corpora defunctorum, cœperant ea cōcremare, qui per bella, & inuidiam, eruta videbant aliquando ossa. Diuersitatem tamen hanc ex philosophis ortam putant, vt qui ex terra potissimum sumpta putarent, terræ mādarent corpora: qui ex igne, & igni, &c. Lamentabile carmen. Nænam funebrem, aut corpore nondum sepulto epicœdiō & eo sepulto epitaphion. In Daphnide autem dicit. Maro. Et tumulo superaddite carmen. Relegenda nepotibus, id est minoribus, aut posteris.

*O virgo, si te tantus consumeret ardor,*

*Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes*

*Tranarem laturus opem. Tu seuior hydra,*

*Me fugis, at culpæ nihil est in virgine. Nam me*

*Nescit adhuc. Si sciret enim, succurreret vltro.*

*Nec puto sub miti tam ferrea pectora vultu,*

*Signa tamen vultus fallaciâ, sub cute molli*

*Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte,*

*Alloquar, & faciam nostros intelligat igneis,*

*Si tamen illa meos vultus auerterit, ibunt*

*In lachrymas oculi, triste in suspiria pectus.*

*Oderit illa licet semper, fugiatque sequentem:*

*Ista tamen, quocunque ferar, me cura sequetur.*

*Ite procul medicæ, non sum sanabilis, artes,*

*Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)*

*Carminе pallentes animas reuocatis ad Orco.*

*Ite procul, vanis precibus qui flectere diuos*

*Creditis. Aduersum est, & inexorable cælum.*

*Me rapit impatiens furor, ianuat ire peraltos*

*Soliuagum montes, per lustra ignota ferarum.*

O virgo, &c. Sūt verba Amyntæ per apostrophē, puellam absentem alloquentis. Per centum Scyllas, numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem, & Charybdis, pericula sunt maxima in mari Siculo. Finguntur au-

## BAPTISTAE MANTVANI

tem à Poëtis esse monstra marina, ex puellis transmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis, mulier vorax. De Scylla dixi in Bucolicis. Quid loquar aut Scyllam Nisi, aut quâ fama sequuta. &c. De Charybdi, & etiâ Scylla Aeneidos primo: Dextrâ Scylla latus, læuâ implacata Charybdis Obsidet. Et ita, quia ut dicit Horatius in arte: Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitij fuga, si caret arte. Ideo de eo qui vnum periculum euitans, in aliud incidit, dici solet: Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu scruior hydrâ, quàm Hercules tandê exussit, cum amputato capite, illi semper bina repullulare videre t. Erat enim, lacus quem exussit, & locum fertilem reddidit. sed serpens aquatica fingitur. At culpæ, id amatoriè. Nam semper amicas aut purgant, aut non credunt peccasse. Vnde ille: Nec si mihi credere râtum. Signa tamen vultus fallacia, scilicet sunt. Iuuenalis: Fronti nulla fides, quis enim non vicus abundat Tristibus, obscænis? Mens fera. Vnde notus, sed minus idoneus auctor: Omnis quæ nitido volucris plumescit amictu, Nô est, si simular, vera columba tamen. Sæpe sub ignota latet hirtus pelle Lycæo. Subq; Catone pio perfidus ille Nero. Si tamê illa meos vultus auerterit, videtur hypallage, ut sit, si auerterit suos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Aeneid. 2. diua solo fixos oculos auersa tenebat. Sed si accipiatur à verto, sicut auersor, & auertor accipi solent, p eo, quod est, p indignatione auertêdo cõtemno, sicut Seruius fieri posse asserit, qui dicit auerto, & auertor in vna significatione declinari posse dicitur recta loquutio, & non figurata, qualis est illa apud Boetiũ: Heu, heu quàm surda miseros auertitur aure. &c. Vnde est frequentatiuum auersor, quo frequētius vtimur. Ouid in Fastis, Officioq; Ieuem non auersatus honoré. Medicæ artes, vnde Apollo apud Ouidiũ Metamor. primo dicit: Inuentũ medi-



tina meū est, opifexq; per orbem Dicor, & herbarū sub-  
iecta potentia nobis. Hei mihi, q; nullis amor est medi-  
tabilis herbis. Nec profunt domino quæ profunt omni-  
bus artes. Ite procul, quia Romanis etiam erat odiosa  
pessio. Vnde Aeneid. 4. Magicas inuitam accingier ar-  
teis, q; nec credere dignū est. Vnde de Phythonissa quæ  
Samuelem excierat, dubitant theologi, an Samuelem re-  
uera, an nequā spiritum in illum transfiguratum, q; Au-  
gustinus potius asserere videtur. Animus reuocat<sup>r</sup> ab or-  
co, id est, ab inferno urgente. Vnde orcus quasi virgus, &  
quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena  
Ipse dedit Mæris, nascuntur plurima Ponto,  
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis  
Mærim, sæpe animas imis excire sepulchris,  
Atque satas alio vidi traducere menses.

Vanis precibus. Id est impiè, sed ex amentia amentiti.  
Epicureo tamē dignum, Soliuagum, non in sole, sed so-  
lum vagantem. Soli autem sibi videntur amantes, dum  
sunt sine amato. Per lustra, per latibula, aut latebras. Ig-  
nota, scilicet hominib<sup>9</sup>, hoc est, inuia. Aeneid. quarto, de  
Didone: Semperque relicta, Sola, sibi semper lōgam in-  
comitata videtur ire viā, & Tyrios deserta quærere ter-  
ra. Eumenidum veluti &c. Id autem tunc erat illi, & est  
nunc huic, futuræ mortis indicium.

*Talia iactantem verbis conabar amicis  
Flectere, sed vulnus nihil insanaile curat.  
Illum per campos nox intempesta silentes,  
Illum exorta dies inter dumeta videbat  
Insomnem semper, raro sylvestria poma  
Carpentem, & potu contentum simplicis vndæ.  
Post longos gemitus, exhaustaq; lumina fletu  
Assiduo, post lamenta, & conuulsa frequenti  
Pectora singultu, moriens finiuit amores.*

# BAPTISTAE MANTVANI

Exanimum corpus? tumuli sine honore relictum,  
 Nocturnæ absumpsere fera, volucresq; diurnæ.  
 Fau. Heu funesta lues, fatalis machina passim  
 Corda venenatis penetrans humana sagittis,  
 Aequiparans hominem pecudi. quæ pocula Circe  
 Quæ peiora unquam potuit dare philtrea Calipso?  
 Quæ Styx? quis Phlegeton granior? quæ maior Eriunys?  
 O stulti, quicumque deum dixistis Amorem.  
 Num natura notens Deus est? ubicunq; locorum  
 Sit deus, est homini clemens, innoxius, æquus.  
 For. Heu miserande puer, tenera sublata iuuenta,  
 Quæ tibi nascenti luxerunt sidera? quæ tam  
 Noxia pars cæli est, ut te nil tale merentem  
 Laferit, & primis infertunârit ab annis?  
 Nec tamen omnino cælum tibi defuit, omne  
 Carmen, & argutis quicquid modulamur auenis,  
 Doctus eras, nisi te mors immatura tulisset,  
 Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro,  
 Nec melius cecinit pugnâs, ac tristia bella,  
 Hordea & agrorum cultus, & pascua noster  
 Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.  
 Namque tui præcox animi solertia, nobis  
 Cognita iam pridem, magnam producere frugem  
 Cæperat, & specimen tulerat virtutis, & artu  
 Non vulgare tuæ, poteras iam gloria dici  
 Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.  
 Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,  
 Cum nymphis flevere suis, ut Thracius Hebrus  
 Orpheæ: te tristes ouium flevere magistri,  
 Ut Daphnim luxisse ferunt: te pascua, & agri,  
 Undiq; & audita est totis querimonia campis:  
 Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,  
 Atque sacerdotum cantus, ac thura quotannis  
 Dicite, & æternam requiem cantate poëta.



*Faust.* Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum  
*Incolu* Elysium, nos hic te flemus Amynta.  
*For.* Flendum hodie nobis fuerat. Nam tristitia nocte  
*Nescio* quæ mæstis cernebam insomnia formis.  
*Sed iam* vesper adest, & sol se in nube recondens,  
*Dum cadit,* agricolis vicinos nunciat imbreis:  
*Cogere,* & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talia iactantem. Fortunati est in sua persona loquentis,  
 & impietatem, atq; amentiam Amyntæ damnantis. *Ae-*  
*neidos* primo. Talia iactanti, &c. *Verbis* amicis, id est,  
 quæ amicos decent. Est enim amicus, a, um, adiectiuum.  
*Vnde* amicior & amicissimus legitur, Conabar, id verè,  
 quia sine affectu conamur. Sed nihil, id est, nulla res, cu-  
 rat, id est purgat vulnus insanabile. Nullum tamè est in  
 moribus tale ante suprema fata. Aut vulnus insanabile  
 nihil, id est, nihili curat verba. Inter dumeta, vbi dumi, &  
 vepres crescunt. Insomnem, id est, nullum somnum ad-  
 mittentem, quod miserè amantium est. *Aeneidos* quar-  
 to: Ar non infelix animi Phœnissa, nec vnquam Solui-  
 tur in somnos, oculisue aut pectore noctem accipit. Syl-  
 uestris poma, in syluis nascentia. Exhaustaque lumina,  
 id est, oculos exhaustos. Moriens finivit amores. *Vnde*  
 & *Comicus*: Hanc nisi mors mihi adimet nemo, Dixit  
 tamen Maro: Curas non ipsa in morte relinquens. Sine  
 honore tumuli, id est, insepultum. Fatali machina, Allu-  
 dit ad equum Troianum, de quo Maro *Aeneidos* secun-  
 do. Scandit fatalis machina muros. Fatalis igitur machi-  
 na, id est, instrumētum ad exitium fatale ducens. Aequi-  
 parans hominem pecudi, *Vnde* fiēt sunt transformatio-  
 nes, quas Circe in focios *Vlyssis* exercuit, *Psalmista*: Ho-  
 mo, quum in honore esset, non intellexit, &c. *Philra*, id  
 est, amatoria pocula, ad amorem inducētia. Circe autem  
 & *Calypso* ex *Odyssea* *Homérica* notissimæ sunt, ad quas *Calypso*  
*Vlysses* appulsus dicitur, &c. De Circe quidē *Solis* filia,

## BAPTISTAE MANTVANI

ad principium septimi Aeneidos plura videbis, Calypso autem, auctore Hesiodo, Oceani, & Tethios, aut Homero iudice, Atlantis filia, insulam à se denominatam, in mari Ionio tenuit, ad quam Vlysses ut à Circe discesserat, naufragus peruenit, & amatorie illectus, septē annos permansit, vixque diuelli potuit. tra. Philtre autem dicuntur, quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. Quæ Styx, infernalis palus à tristitia dicta. Phlegeton fluuius ab arbore denominatus. Erinnys, dicitur furia. Num, id est, nusquid natura nocēs, Physicè hoc dicit. Nam virtutes naturales, deos dicebāt. Vnde Plinius lib. 2. naturalis hist. Fragilis & laboriosa mortalitas in parteis ista digessit, fragilitatis suę memor, ut portionibus quisq; coleret, quo maximè indigeret, &c. Vim ergo amoris cupidinem genere masculino, quia deum dicebant. Quæ tibi nascenti luxerunt sidera, iterum fatale putat. Vnde ubi de fato loquuti sumus, cœlū defuit, id est, benigna influentia cœli, Doctus cras. Quemuis ergo sui temporis doctum deflet, sequutus Maronem in Daphnide. Mors immatura. i. ante maturitatē veniēs. turum  
ecox. Id enim dicitur immaturū, quod nondum est maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quasi præcoctum, & præcoquū. Illud autem inquit, Quintilianus, præcox ingenium, haud temerè ad frugem peruenit, quia præcoci ingenio præditi, aut citò moriuntur, aut studia deserunt. Dignus eras hederis, quibus coronatur poëte. eo quod sunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India redijt. Horatius; Me doctarum hederæ præmia frontium dijs miscent superis. Persius; Quorum imagines lambunt hederæ sequaces. Iuuenalis. Ut dignus venias hederis, & imagine macta. Virgilius in Bucolicis; Atq; hæc sine tempora circū, Inter victrices hederā tibi serpere lauros. Et iterum; Hedera crescētem ornate poemam. Dignus Parnasside lauro, id est, in Parnaso monte edera. Phoci.



Phocidis Bœotiam versus, Musis & Apolline sacro, nascente. Est ergo Parnasis patronimicum à patria sumptū. Parnas  
Parnas  
Sed hic pro nomine patrio ponitur, quasi sit Parnasica. Nec melius cecinit pugnās, ut in Aeneid. Et agrorū cultus, ut in Geor. Et pascua, id est, pastores, ut in Bucolicis. Nam etiā pascua in Georg. dicit, noster, id est, nostras, hoc est, Mātuanus, Tityrus, id est, Virg. qui se per Tityrum in primo bucolico carmine significavit, à magno Alexi, id est, Augusto. Præcox solertia, quia ante barbā. Et specimen ruleras, scilicet præ te, aut abſulera specimen, id est, ornamentum. Nō vulgare, egregium. Cum nymphis fleuere. Sic Maro de Daphnide in Daphnide, ut Thracius Hebrus scilicet fluuius. Orphea scilicet fleuit, ut quarto Georgicorū innuit poëta, ut Daphnim, de quo in Bucolicis Virgilius latè. Spargite pastores. Sic in Daphnide, Spargite humū folijs, inducite fōribus umbras Pastores, mandat fieri sibi talia Daphnis, Et tumulū facite, Et hæc p epicedio sunt, q̄ canitur ante inhumationem. Sequentia epitaphij, quod post inhumationē canitur, vicem habent. Tu tamen arma tenes. Hoc quidem videtur minus quadrare superioribus. Nam quū furor, & amentia, atq; impietas in superos, & vilipensio legum in Amynta dixerit, & ita mortuū, nec pœnituisse significauerit, nō videtur congruè dicere, & altum incolis Elysiū, id est, paradisum. Sed purgari potest, tū quòd pastoribus hæc dicuntur, tum quòd asserendo Elysiū incolere tacitè pœnitentiam egisse significat. Cernebam insomnia, Phantasmata nocturna, quasi futuræ lacrymationis p̄gnostica, idq; ex superstitione rustica. Vicinos nūtiat imbres. Georgicorum primo.

Sol quoque & exoriens, & quum se condet in vndas, Signa dabit, solem certissima signa sequentur, &c. Sed illic de ortu dicit, quod hic de occasu. Addit enim:  
Ille ubi nascentem maculis violauerit ortum,

BAPTISTAE MANTVANI

Conditus in nubem, medioq; refulserit orbe.

Suspecti tibi sint imbres.

Cogere, & ad caulas, id est, ouilia. Virgilius in Sileno  
Cogere donec oues stabulis, numerumq; referre iussit  
Tempus cogere, pro cogendi. Græca loquutio, vt: Et iā  
tempus equum fumantia soluere colla.

ECLOGA QVART-  
ta, de natura mulierum, in-  
SCRIPTA, ALPHVS,

¶ Ioannis Murmellij Argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem  
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre,

ALPHVS, ET IANVS.



*A*ne, caper (video) macer est tuus: esse solebat

*A*cer, & elatus in cælum cornibus ire.

Nunc deiectus humi, flaccis piger auribus herbam

Olfacit, & summis attingit gramina labris.

*I*anus. Languet, & ex isto languore facetia surgit,

*Q*ue, quoties meministi, risum ciet: edita nondum est,

*E*ditā quum fuerit, totus mirabitur orbis.

*A*lph. Iane, soles narrare sales lepidissime, & ore

*S*uauiloquo, dic ergo, tuus cur langueat hircus?

*I*anus. Res non ficta, deus testis, sed facta recenter.

*A*t dulce id facinus non est narrabile gratis.

*Q*uid pretij sperare licet, quæ dona reporto?

*A*lph. Iane, vbi congeffit nidos philomena, docebo.

*I*an. Qui leuiter spondet, promisso eludit inanē.

*A*lph. Qui non credit, inops fidei, sed pignore tutum

*T*e faciam, duo tela mea deprome pharetra.

*I*ane, caper, Principiū huius Eclogæ ex macie capri cap-



tat occasione faciet narrationis de pastore mercenario,  
 qui captus amore puellæ in foueam feris positâ incidit:  
 ubi inuentus, & à vicinis rusticis extractus, furore amo-  
 ris non destituit, cuius occasione graphicè mulierum in-  
 genia describuntur, Macer est, qui solebat esse acer, & e-  
 latis, &c. Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, e-  
 tiam quibusdam belluis competit: Profecto hoc sic est,  
 vt puro omnibus nobis vt res dant sese, magni, atq; hu-  
 miles sumus. Flaccis auribus, id est, auriculis laxis, & pē-  
 dentibus, quia mollibus. Herbam olfacit: ~~Ubi~~ in-  
 dicium est. Risum ciet, id est, excitat à Cico secundæ cō-  
 iugationis. Est enim præsens temporis, Totus mirabi-  
 tur orbis, rustica iactantia garrulitate hoc dicit. Nam  
 si ex persona poëtæ dicatur, verè illi dici posset: Parturi-  
 unt montes, nascetur ridiculus mus. Quid enim mirum,  
 si rusticus imprudens in foueam cecidit? Iane, soles nar-  
 rare sales, id est non insulsos apologos. Vbi cōgessit, La-  
 tinus Maro: Namque notaui ipse locum, aeris quo cō-  
 gessere palumbes. Nam quæ ferre, aut rendere ad locum  
 significant: vt conuenio, confluo, congero, aduerbium ad  
 locum desiderant, & non in loco: Potest tamen dici V-  
 bi congeffit, id est, concinnauit, & construxit, postquam  
 allata fuit materies. Qui leuiter spōdet Prouerbiale est.  
 Nam ferè vsu venit, vt qui citò promittunt, difficulter  
 promissa exhibeant, & è conuerso. Qui non credit. Alio  
 diuerbio ex arte Rhetorica respondet. Qui non credit in-  
 ops est fides, quia qualis quisq; est, talem iudicat quem-  
 libet, & ita, qui fidus non est, neminem fidum existimat.  
 Deprome, id est, exime. Duo tela, id est, duo spicula, aut  
 duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virgilius: Cum  
 Daphnidis arcum fregisti & calamos.

*Iam Incipiam, nymphe Parnassides ora mouete,*

*Et memorate mei dira infortunia, capri;*

*Ac philomenæos Alpheo concedite nidos.*

# BAPTISTAE MANTVANI

Conductus mercede puer, praefectus ouili,  
 Assidue pascebat ovis, caprum, atque capellas,  
 Seruitium nobis pueri fuit utile, donec  
 Virgine conspecta, quae tum huc veniebat aquatum,  
 Tabuit ex illo recors iam tempore factus,  
 Frigidius curare gregem, contemnere causas  
 Coepit, & exhausto subvertere cuncta cerebro.  
 Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.  
 Nugabatur enim quando vigilabat, inertem  
 Corporis officio, soluebat somnia mente.  
 Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum  
 Viminibus validis inter dumeta ligarat.  
 (Quarta dies hodie) tentans an vincula possit  
 Vincere ceruice, ac praedura robore frontis.  
 Quaesitum interea nidos nemus omne pererrat.  
 Corda subit virgo, dilecta recogitat ora,  
 Ora, sinus, & quae fari pudor, omnia voluit.  
 Lux fugit interea, capri redit immemor, alta  
 Nocte recordatus surgit, pauidusq; per umbras  
 Dum graditur, ruit in foveam: quae fronde saligna  
 Captandis obductis feris, & stramine sicco,  
 Instar erat putei fundo irremeabilis alto.  
 Est caper in vinculis, puer est in carcere, pastor  
 Nullus oves curat: iam tertia luxerat hora.  
 Miror, oves refero, ac numero, caprumq; requirens,  
 Obstuspeo, puerum clamo, magalia lustro.  
 Vera loquar: Magicis ne forte liquoribus unctus,  
 Extimui, ascenso migrasset in aëra capro.  
 Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes,  
 Ad quaedam longinqua procul conuiuia ferri.  
 Attonitus tandem pecudes ad pascua duco,  
 Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce per umbras,  
 Ecce procul caper in dumis strepit, atque reluctans  
 Cornibus aduersis contra sua vincula pugnat.



Incipiam. Sic Aeneidos secundo. Incipiā: Fracti bello,  
 c. Nymphæ Parnassides, id est M, usq; Parnasum frequē-  
 re solitæ. Ora mouete. Virg. Pandite nunc Heliconæ  
 æ, cantusq; mouete. Sed quia præcipitur ab Hor. in  
 te. Nec deus interfit, nisi dignus vindice nodus incide-  
 at: videbitur quibusdā non apta inuocatio, quia non de-  
 et deus inuocari, aut induci difficultatem dissoluisse, nisi  
 es tāta sit, vt opibus humanis fieri, aut geri nequeat. Ve-  
 um poëtæ aliquando ridiculè, aliquando iuxta æstima-  
 tionem inuocātis inuocationem faciunt. Vnde Iuuenal,  
 descripturus rhombū, dicit Satyra quarta: Incipe Callio-  
 pe, licet hic cōsidere, non est Cantandū, res vera agitur,  
 narrate puellæ pietides: pfit mihi, vos dixisse puellas.  
 Hoc autem ridiculè dicit, hic verò loquitur rusticus, cui,  
 quā dicturus est, res summam difficultatem habere visa  
 est. Vnde prius dixit. Totus mirabitur orbis. Philome-  
 nez, quos philomena congeffit. Cōductus, ergo merce-  
 narius. Seruitium, id est, famulatus. Tabuit, id est, lenta  
 labe exhaustus est. Vecors, id est, prauus, aut peruersi cor-  
 dis. Frigidus, id est, ne gligentius, sicut in re diligenti di-  
 cit per contrarium Maro: Feruet opus. Exhausto cere-  
 bro, nimia solitudine effecto, Quū sopitus erat, id est,  
 somno obrutus, poterat videri esse vigil Nugabatur e-  
 nim, id est, secum inaniter loquebatur. Horatius: Nescio  
 quid meditans nugarum. Persius. Nugari solitos. Lu-  
 dens, i. ad ludum, vt curam animi premeret. In saltu, in  
 pascuis vbi pecudes saliant. Tentans, i. periculum faci-  
 ens. Quæsitū pererrat, i. pererrando, id est, quæsitum, nō  
 enim construitur prius supinū sine motu, saltem laten-  
 te. Et quæ fari pudor scilicet est, id est, gremiū, & intra  
 gremium pudenda. Fronde saligna, id est, salicū fo-  
 lijs. Obducta, id est, obstructa in superficie, captandis  
 feris: id est, ad captandas feras. Iam tertia luxerat ho-  
 ra, scilicet posterioris diei. Refero recenseo, aut separo  
 Maga-

Habuit  
 Vecors  
 Frigidus  
 Sopitus,  
 Nugari.

Saligna.  
 Obdu-  
 ctas.

# BAPTISTAE MANTVANI

Magalia i. casae, & tuguria, Striges, sortilegæ, & magicæ  
vrentes. Ad quædam longinqua. Id enim sibi persuad  
dæmonibus illusæ. Ecce, quasi diceret. Præter spem,

Terruit incautum subito feralis imago,  
Et nil tale ratum, firmato pectore tandem  
Nosco animal, subiensq; rubos, seco vincula runca,  
Serò domum rediens, video per pascua longè  
Turbam exultantem risu iuueniliter alto.  
Vt prope constitimus, meq; agnouere, salutant,  
Et ecce, aiunt, puer hic, ô Iane luporum  
Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros  
Incidit in casses, & sic inuentus vterque,  
Et caper, & pastor. Caper hæc incommoda passus,  
Languet adhuc. Puer imprudens, insanius hirco est.  
Virgo superbiuit mox, vt se audiuit amari,  
Et pueri simulans curam ignorare, pudorem  
Fingit, vt ad formam faciat pudor, ora, sinumq;  
Ornat, & in terram versis incedit ocellis,  
Callida valpina rem simplicitate gubernat.  
Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.  
Ille sua sperans Galathea aliquando potiri,  
Contempta mercede, subds sectatur amores.  
Propterea plaustro, stina, bobusq; relictis,  
Ad pastoris opus redeo, subiecta furori  
Ista inuentutis leuitas, rura omnia vexat,

Terruit incautum. Rem prosequitur. Feralis, id est ter  
ribilis, vt fera, id est, mors. Nam si dicatur imago feralis,  
id est, ipsi feræ, nō videtur ratio carminis stare. Nam fe  
ra primam corripit, ferali producit, Aeneidos quarto: So  
laq; culminibus ferali carmine bubo. Incautum, & nil ra  
le ratū. Firmato pectore tandem, nosco animal, scilicet  
vbi propi<sup>o</sup> accesserat. Seco, id est, abrumpo vincula, qui  
bus in vepribus alligatus erat. Incidit in casses, in foueas,  
in laqueos. Ouidius: Incidit in casses præda petita meos.

*Fera.*

Virgo



Virgo superbiuit. Principium principalis narrationis. Et  
 queri simulās curam ignorare. Non simulans curam, sed  
 mulās se ignorare curam. s. amorū. Nam simulamus id,  
 non est, esse: dissimulamus id, quod est, non esse. Pu-  
 orem fingit, id est, simulat & fallaciter præ se fert. Ora,  
 numq; (in quibus est muliebris species. In terram ver-  
 is:) Id enim pudicas decet. Vnde Aeneidos primo. Tum  
 reuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mu-  
 lieribus arma, Mulieribus natura antepenultimam corri-  
 pit, sed necessitate producit. Lucanus: Si qua deum so-  
 poles, si qua est mulieris origo. Sua Galathea, puella la-  
 thea, sed rustica. Vnde Maro. Namq; fatebor enim dū me  
 Galathea tenebat. Nec spes libertatis erat, nec cura pec-  
 uli. Contempta mercede, scilicet quam à Iano accepe-  
 rat. Ista, scilicet vilis. Leuitas, id est, inconstantia, prop-  
 ter amores, & leues mores.

Seco.

Simula-  
re.Dissimu-  
lare.

Galath.

Leuitas.

Al. Quod nequit ingenium, casus facit, ô stupor, ô fors,

Ingeniosa, ô res risu celebranda bimestri.

Iane, vides seruanda, tibi philomela laborat.

Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,

Rettulit in mētem, quod psallere sæpe solebat

Carmine fæmineis, olim de fraudibus Vmbri.

Ia. Dic Vmbri, dic, si quid habes, meditare parumper.

Et verba, & numeros. Vmbri est memorabile carmen.

Al. Est, vt ais, sed non gratis memorabile carmen.

Quas referes grates? & quid mercedis habebō?

Ian. Accipe, promissis absoluo, & spicula reddo.

Al. Dum vado ad ventrem post hæc carecta leuandum

Iane, meum tu coge pecus, ne vitibus obsit.

Ian. O aries, aries, qui tortis cornibus atrum

Dæmona præsentās, semper vineta subintrās,

Non sapiēs, donec fossa tibi lumina fronte

Erueo: Non sunt porrecta in iugera centum

Pascua sat, nisi pompineos populeris & agros?

Quod

# BAPTISTAE MANTVANI

Quod nequit ingeniū, casus facit. Interloquitur Alphus, ne vnus sermo fastidio sit. Sēsus autem est: Multa, quæ per ingenium excogitare nequeas, casu in mentem veniunt. Risu bimestri, id est, duos menses durante.

Bimestris

Tibi Philomena laborat, id est, nidificat. Vnde Maro: Si vos, non vobis, nidificatis aues. Fœmineis de fraudibus

Vmber.

Vmber, homo ex Umbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. Dic Vmbri, Ordo est: Dic, dic inquam, si quid habes Vmbri, i. de Vmbro, aut de carminibus eius, Virg. Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla.

Meditare

Et iterum: Si quos aut Phyllidis ignes, aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri. Meditare, exerce, experire.

Virgilius: Syluestre tenui musam meditaris auena, Et verba, & numeros. Idem. Numeros memini, si verba tenerem. Non gratis, id est, non sine mercede. Promissis,

scilicet palubinis pullis, & spicula, id est, sagittas, Dū vado ad vētrem, Hoc pfecto nimis rusticè, tamen si rustico congruit, facit tamen poëta ad exprimendū morem rusticum.

Tu coge, id est, compelle id vnum, ne diuagetur. Virgilius: Tyrere coge pecus. Ne vitibus obsit, depascendo pampinos, aut vuas decutiendo. O aries, aries: Alloquutio rustica ad pecus. Sic Maro ad arbores: Ex vos o

lauri carpam, & te proxima myrte, sic positz quoniā suaves misceris odores. Non abiicitur autem, nec corripitur o, quia vox monosyllaba in principio carminis posita. Atrum dæmona, id est, spiritum male callidū, qui quū pingi verè non potest, cornutus tamen pingitur. Nō sapiens,

Populeris

id est, sed non eris sapiens, & fugitans malorum, donec ego eruo tibi lumina, id est, oculos & hac fronte, ossa,

id est, perforata, & excauata, euulsis oculis, populeris, id est, depræderis, spolies, agros pampineos, id est, vineas in quibus vites sunt, quarū frondes pampinos vocamus.

Dicitur etiam populo. Virgil. in Aeneidos. Non nos aut Lybicos ferro populare penates Veninus, &c.



*Alph. Iane, recordatus redeo sed plurima forsan,  
 Nondum tota tibi referam. cognouerat Vmber  
 Omnia, quæ fas est homini perdiscere, cælos,  
 Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes.  
 Viderat & Rhodopen, atque alta Ceraunia, & Oſſam,  
 Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;  
 Attica Romanis referebat carmina verbis,  
 Ore utroque potens, & lingua primus utraque.  
 Hunc vnum nobis inuidit Græcia. & ipsi  
 Arcades, & Thracum saltus, & Theſſala Tēpe.  
 Candidus illius semper documenta sequutus,  
 Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebat.  
 Sed iam septiforem flatu experiamur auenam.  
 Ante tamen nymphe, precor, vt Libethrides adsint:  
 Presertim, quæ plus meminisse Polymnia fertur.  
 Iane, &c. Purgato alio redit ad narrationē, Viderat. Hæc  
 periphrasi videtur Gregoriū Tifernatē dicere, qui ea tē-  
 pestate vixerat. Nā γρηγορέω significat vigilo, vigilare,  
 est multa videre. Viderat ergo Rhodopē, id est, Thraciā,  
 vbi Rhodope mons est, atq; alta Ceraunia, montes Epi-  
 ri à fulminibus dictos, & Oſſam, montem Theſſaliæ. A-  
 rarim, qui à Lugdunensibus nunc Sogona dicitur. Vter-  
 q; autem, tam Arar, seu Araris, quàm Rhodanus, Lug-  
 dunum confluit, ad cuius cōfluentem erat olim illa ara,  
 de qua Iuuenalis: Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad  
 aram. Tiberim, fluuium Hettruriæ, qui Romam perflu-  
 it. Padum, fluuiorum regem, in Italia, in mare Adria-  
 ticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Vnde Ho-  
 merus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis, ad su-  
 peros tendere dicit. Attica, id est, Græca, & potissi-  
 mum Attica, quia Attica lingua è quinque Græcorum  
 linguis cultissima est. Romanis, id est, Latinis verbis.  
 Nam aliter ea non iure illexisset rusticus. Ore utroque,  
 & Græco sermone, & Latino. Et primus id est, peri-  
 tiſſimus*

Rhodop  
 Cerauni  
 Oſſa.  
 Araris.

Tiberis.  
 Padus.  
 Eridanus  
 Attica.

# BAPTISTAE MANTVANI

tissimus vtraq; lingua. Hunc vnū nobis inuidit Græcia,  
id est, inuidē nobis esse cōspexit, quum similem non ha-  
beret quod in vita Antonij Cāpani etiā de Turcis com-  
memorāt, Verūm hic Tisernatem intelligam, & ipsi As-  
cades. Ipsi, & emphasim habet, quasi dicat, peritissimi mu-  
fici, & cantare pares, & respōdere parati: & Thracū sal-  
tus, vbi Orpheus, Amphion, alijque complures versati  
sunt vates, & Tépe, i. amœnissima loca Thessaliæ, in qui-  
bus etiam musicus chorus versatus est. Candidus illius,  
&c. Per Candidum credo poëtam intelligi, cuius exteri-  
or vestis, vt Carmelitis cæteris, & mens fere candida est,  
hæc. i. documenta ymbris. Sed iam septiforem. i. septem  
foramina habērem. Virg. Est mihi disparib⁹ septem cō-  
pacta cicūtis Fistula. Libethrides nimphæ, id est, Musæ,  
aut Libethrū locum quendam in Thracia, aut Libethrū  
fontem in Magnesia, regioni Thessaliæ adiuncta, inco-  
lētes. Maro. Nymphæ noster amor Libethrides, &c. Pre-  
sertim quæ plus, subaudi cæteris, alioqui dixisses pluri-  
mū. Polymnia. πολὺν, id est multum μνήα. i. memoria.  
vt à memoria dicatur, cuius filiz Musæ sunt, aut πολὺμ-  
νία multarum laudū. Horatius: Nec Polyhymnia Les-  
boum refugit tendere barbiton.

*Fæmineum seruale genus, crudele, superbum*

*Lege, modo, ratione caret: confinia recti*

*Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto*

*Precipiti, vel lenta iacet, vel concita currit*

*Fæmina: semper hyems, atque intracelabile frigus,*

*Vt canis ardentes contristat fidere terras,*

*Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat,*

*Vel te ardens amat, vel te capitaliter odit.*

*Si grauis est, mæret, terro nimis hernica vultu,*

*Si studeat comis fieri, grauitate remissa*

*Fit leuis: erumpit blando lasciuiâ risu,*

*Et lepor in molli radiat meretricius ore.*



Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,  
 Vult, non vult, secumq; sibi contraria pugnat,  
 Mobilis, inconstans, vaga garrula, vana, bilinguis,  
 Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,  
 Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mendax,  
 Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,  
 Ambitiosa, leuis, maga, lena, superstitiosa,  
 Desidiosa, vorax, genæ studiosa, palatum  
 Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,  
 Dedita blanditijs, curandæ dedita formæ,  
 Ire, odijq; tenax, in idonea tempora differt  
 Vlciscendi animos, infida, ingrata, maligna,  
 Impetuosæ, audax, fera, litigiosa, rebellis.  
 Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce,  
 Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.  
 Ridet amicitias, curat sua commoda tantum.  
 Ludit, adulatur, desert, sale mordet amaro.  
 Seminat in vulgus nugas, auditaq; lingua  
 Auget, & ex humili tumulto producit Olympum.  
 Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,  
 Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora,  
 Ora omneis facili casus imitantia motu.

Fœmineum seruire genus. Multæ in muliebræ sexu  
 superciliose dicuntur, quæ omnia in malas dici possunt,  
 sed rarissimæ sunt bonæ secundum Lucilium, qui dicit.  
 Heu facul est homini inuentu bona fœmina nusquam:  
 vbi facul, pro facile antiquè dixit. Et Susarion Megaren-  
 sis antiquæ Comædiæ princeps: Audite populus, Susa-  
 rion hæc dicit filius Phyllini Megarensis tripodiscius:  
 Malum sunt mulieres, sed tamen, ô populares non adest  
 inuenire domum sine malo. Multa tamen etiam in san-  
 ctis literis in bonarum commendationem dicuntur. Sed  
 mulierem fortem quis inueniet? Modo, id est, modera-  
 tione, de qua Horatius. i. ser. Est modus in rebus, sunt

certi denique fines, Quos ultra citraque nequit confi-  
 stere rectum. Extremis gaudet, quæ ambo mala sunt;  
 quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abun-  
 dantiam, alterum per defectum peccās. Aut canis, id est,  
 canicula, aut syrius. Odit, præteritque est vocis, & ita pro-  
 ducitur, nec reperiēs apud idoneos odio, nisi semel in  
 Cicertone odias. Nimis hernica, id est, aspera, vt Hernici  
 montes in Italia asperrimi. Crauitate remissa, sit leuis,  
 quia dum vitant stulti vitia, in contraria currunt: Ducit  
 enim ~~vitij~~ vitij fuga, si caret arte. Lepor meretricius,  
 id est, suauiloquium, & blanditię meretricibus dignę. St-  
 bi cōtraria, i. inconstans, Vnde addit: Mobilis, inconstās,  
 A Eneid. 4. Varium, & mutabile semper, Fœmina. Im-  
 periosa, i. affectatrix imperij. Indignabunda, fastidieus  
 frequenter. Cruenta, cruoris, & sanguinis appetēs, & ma-  
 xime, vt Iuuenalis docet, vindictę. Improbā, id est, im-  
 probanda. Auara, quia rapax, sed tamen inutiliter expēdit.  
 Iuue. Prodigā non sentit pereuntem fœmina censum.  
 Ac velut exhausta rediuuius pullulet arca, Nummus, &  
 è pleno semper tollatur ærui, Non vnquam reputat  
 quanti sibi gaudia consistēt. Rapax ergo, vt expendat.  
 Quæruula, quia vt dicit Iuuen. Aut odit pueros, aut fœta  
 pellice plorat. Maga id est, sortilega, magicę arti inten-  
 dens, vt Iuuenalis docet: Hic magicos affert cantus, hic  
 Thessala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare  
 mariti. Lena etiā, filiarū venditrix. Iuuen. Scilicet expe-  
 ctans, vt tradat mater honestas, Aut alios mores, quā  
 quos habet, vtile porro, Filiolā turpi vetulæ producere  
 iupem. Superstitiosa, quod idem Iuuen. in sexta do-  
 cet, vt cætera ferē quæ hic habentur. Ganeæ, sic, & alij  
 Christiani poetæ, sed Ganeo primā producit Satyricus.  
 Occultas Ganeo pultes. Palatum docta, i. delicata, salax,  
 id est, luxuriosa. Tragica voce, id est, quali vtuntur tragici  
 dum infortunia regū lamentantur. Litigiosa, quia nulla  
 fere



ere causa est, in qua nō foemina litē mouerit. Nil, id est, nihil pēdit fœdera. Ludit, id est, illudit. Adulatur, defert, id est, callida reprehensione. Seminat, id est, dispergit in vulgus. Nugas, id est, res friuolas. Ex humili tumulo producit Olympum, id est, nil sibi non promittit posse efficere. Ora omnes Ordo: Accommodat, inquā, ora, imitātiā cili motu omnes casus, id est, euēta omnia, hoc est, scit accommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum vtrunque simul.

Non potes insidias euadere, non potes astum  
 Vimere, tanta artes, solertia tanta nocendi.  
 Et quanquam videas oculis presentibus, audet  
 Excusare nefas: potis est eludere sensus,  
 Sedulitate animi, nihil est, quod credere possis,  
 Et nihil est, quod non, si vult, te credere cogat.  
 His facient exempla fidem Qua crimina non sunt!  
 Faminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,  
 Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.  
 Senit in natos manibus Medea cruentis.  
 Tyndari Aegaeas oneravit nauibus vndae.  
 Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.  
 Iratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:  
 Concubitus nati longeva Semiramis ardet,  
 Causa necis nati coniunx fuit Amphiarao,  
 Occidere viros nocturnis Belides armis.  
 Orphea membratim Cicones secūere poetam.  
 Cognita luxurie petulantia Pasiphaeae.  
 Phaedra pudicitiam contra crudeliter ausa est.  
 Decepit Iudaea virum Rebecka, suamq;  
 Progeniem, velans hircino guttura tergo.  
 Porrigit Alcide coniunx fatale venenum  
 Decipit Hippodame patrem, Launia Tices  
 Implicat aquis patri bello, Bryseis Achillem  
 Depulit e assris, demens Chryseide factus

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Fulminat Atrides, & sentit Apellinis iras.*

*Eua genus nostrum sceleris expulit aruū.*

Non potes. Eandem rem prosequitur, astum, id est astutiam. Nihil est, quod credere possis, quia, & quando videas oculis, &c. Iuuenalis: Nihil est audacius illis, Deprehensis, iram atque animos à crimine sumunt. Quæmina non sunt Fœminea tentata manu? Quasi dicunt nullæ non sunt, & ita omnia sunt. Tarpeia virgo, ut ait, nullas quas in brachijs hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam. Vnde armis brachiorū obruta interijt. Dicitur autem hic brachi, pro brachij: quia aliter versus non fieret. Sæuijt in rarios. Virg. Sæuus amodo cuit natorum sanguine matrem cōmaculare manus nam Medea ab Iasone spreta, omnes communes libera præter Thessalum, trucidauit. Tyndaris, id est. Helena Tyndari (vt putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta, mille carinis à Grecis repetita est. Scylla, Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo, quæ pater sacratum habuit, ad Minoa hostem pertulit. Biblias, vt Ouidius Met. 9. docet, exarsit amore Cauni fratris, à quo spreta, in fœtem sui nominis conuersa est. Subiicit se Myritha parenti, scilicet Cinaræ, de quo libro decimo Metamorph. quæ etiam in Myritham arborem illic conuersa dicitur. Est autem in verbo subiicit, syncope. Nam si (vt deber) subiicit scriberetur, esset positio breuis. Fecerunt tamen id alij quoque. Semiramis, regina Babiloniæ, & regni Assyriorum moderatrix, exarsit amore Ninus filij, quem diu simulauerat, vt Iust. docet lib. 1. Causa necis vati coniunx fuit, id est, Eriphyle, de qua in Thebide Statij multa leguntur. Belides, Belinepres, filij Danaï fratris Aegypti regis, quæ quinquaginta uulnera totidē patruelis, id est, Patru Aegypti filijs, coactis ab eo, sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cauendū a tam genere, persuasa, prima nocte omnes maritos suos interfecerunt.

*Scylla:*

*Biblias.*

*Semiramis.*

*Belides.*

fecerunt



ecerunt, præter Hypermetram, quæ Lino pepercit, à  
 Danaus obtruncatus. Cicones, Mulieres Thraciæ, *Cicones.*  
 auctor est Virgil. in fine Georgicorū. Pasiphae, vxor  
 Minois regis Crætenſium, amore tauri incensa, ſe in lig-  
 neam vacca à Dedalo effictam includi fecit, ſic cum  
 tauro concumbens, & poſtea cum Mino Minotaurum  
 genuit. Ordo eſt, petulantia luxuriæ Paſphae, id eſt,  
 ipſius Paſphae, ſcilicet eſt cognita. Phædra, Paſphae,  
 & Minois filia, Hyppolytum priuignum, cui deſponſata,  
 ſed non tradita à Theſeo fuerat, interpellauit de ſtupro.  
 At cum ille renueret, ne patri iniurius ſit, detulit ad patrē  
 quaſi ille interpellaret ipſam, vnde credulus pater, à Ne-  
 ptuno, ſiue à patre Aegeo impetratis phocis marinis bel-  
 ſiis, equi Hippolyti in furorem verſi, ipſum diſſoluerunt.  
 Vnde Hippolytus ab hippos, quod eſt equus, & equa, &  
 lyo, id eſt, diſſoluo, dictus præſagio quodam videtur. Nā *Hippos.*  
 ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. De- *Lyo.*  
 cepit Iudæa Rebecca virum, ſcilicet Iſaac, cuius oculi ca- *Rebecca*  
 ligauerunt, ſuamque progeniem, id eſt filium chariorem  
 Iacob velans hircino tergo, id eſt, pellibus hircorum, aut  
 caprorum, vt pilofus perciperetur, vt erat Eſau. Coniūx,  
 ſcilicet Deianira. Fatale venenum, id eſt, tunicam ſan- *Deiani-*  
 guine venenato Neſſi intinctam dedit. Alcide, id eſt, *ra.*  
 Herculi Alcei nepoti putatiuo. Nam Amphitryoniades *Alcides.*  
 dicitur, cum Iouis ſit filius. Hippodamia, Oenomai He- *Hippod-*  
 lidis, & Piſæ regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in *ma.*  
 patris perniciem nupſit. Erat enim in fatis tunc patrem  
 deceſſurum, quando illa nuberet. Nupſit autem ſuperata  
 in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur  
 etiam Hippodamia. quaſi equorum domitrix. Lauinia, ſi- *Lauinia*  
 lia Latini, Turno deſponſata à matre Amata, & AENEÆ  
 per oracula, & patris aſſenſum. Troianis multis exitij *Bryſeis.*  
 cauſa fuit Bryſeis, quæ Achilli fortè obuenerat, quum  
 abducta Chryſeide, quæ Agamemnoni obuenerat, hanc

## BAPTISTÆ MANTVANI

Agamemnon quum vi abstulisset, effecit vt Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. Attrides, i. Atrei filius saltem putatiuus Agamemnon, fulminat ira, & amore æstuat, factus demens Chryseide, id est, per amorem Chryseidis filia Chrysei sacerdotis Apollinis, qui cum infulatus in exercitū Græcorum filiam expectū venisset, nec obtinisset, sæua pestilentia ab Apolline impetrata, tandem eam abduxit. Sentit ergo iras Apollinis, id est, pestem qua totus exercitus mulstabatur. Fœlicibus aruis, paradiso.

*Credite pastores, per rustica numina iuro,  
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,  
Si vobis omium cura est, si denique vobis  
Grata quies, pax, vita, leues prohibete puellas,  
Pellanturq; procul vestris ab oculibus, omnes,  
Thestylis, & Phyllis, Galathea, Næara, Lycoris:  
Dicite quæ tristem mulier descendit ad orcum,  
Et redijt? potuit, si non malè sana fuisset,  
Euridice reueli, per quas descenderat umbras.  
Ripta, sequi renuit fessam Proserpina matrem,  
At pius Aeneas redijt, remansit & Orpheus,  
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,  
Vnus equis, alter pugnis bonus, atque palestra,  
Et noster deus, vnde solus, & vita resurgit.  
Hæc sunt pastores, hæc sunt mysteria vobis  
Aduertenda, animi fugiunt obscæna virileo,  
Fœmineas loca delectant infamia mentes.  
Vt semel in scopulos vento contortus, & vnda  
Nauta, scit incautis monstrare pericula nautis.  
Sic senior longo factus prudentior usu  
Præteritos meminit casus, aperitq; futuri  
Temporis euentus, vitæq; pericula monstrat.  
Si fugiunt aquilam fulice, si retia cervi,*



*Si agna lupum, si danna canem, muliebria cur non  
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?*

Credite pastores. Conuertit sermonem ad pastores, quorum docēdi gratia hæc de fœminis dixit. Per rustica numina. Id antiquè, nisi ad deum, & sanctos; quibus arua custodię sunt, referamus. Thestylis, &c. Harū enim meminuit Virgilius in Bucolicis dicens: Thestylis, & rapido Thestil  
fessis messoribus æstu, Allia serpillumq; herbas contundit olentes. Et iterum. Iam pridem à me illos abducere Thestylis orat. Item: Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Phyllida amo ante alias, Nam me discedere fleuit. Item: Malo me Galathea petit lasciua puella. Et: huc ades ô Galathea, &c. Item ille Næram dum fouet. Item: Tua cura Lycoris, perq; niues alium, perque horrida castra secuta est. Dicite, Ingeniosa excogitatio. Raptæ leguntur mulieres ab inferis, & verè raptæ, sed non rediisse. Euridice, Orphei coniux, cum eam Ari. Euridice  
steus pastor insequeretur, à serpēte, qui in herbis delituit extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non respiceret, quod tamen fecit, vnde reuerti coacta est, quod quarto Georgicōn, ad finē graphicè describitur, & à Boëtio non segniter. Proserpina, Cereris filia, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inuenta: redempta fuisset, si nihil apud inferos gustasset, sed granum pomi gustauit, vt non rediret. Vnde Georgico. Næc repetita sequi curret Proserpina matrem, At pius Aeneas redijt, postquam illuc duce Sibylla patris videndi gratia descendisset, vt 6. AENEID. late dicitur. Remeauit & Orpheus, relicta tamē coniuge. Maximus Alcides, id est, Hercules, vt Pirithoum redimeret. Virgilius. Quid Thesea magnū. Quid memorem Alciden? Et duo fratres, vnus scilicet Castor, tamen Virgilius ponēs nomen pro nomine, dixit. Domitus Polluceus habens, alter pugnis scilicet Pollux. Fratres gemini in cœlum

## BAPTISTÆ MANTVANI

translati, vbi Geminos constituunt: signū tam latum, vt dum alterum occidat, alterum oriri incipiat, vnde fabulæ locus est, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis ab Ioue satus dicatur, sed mutua charitate ita deuineti, vti immortalitatem cōmunicarent, & altero moriente, alter reuiuiscat, vnde sexto A Eneidos.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditq; viam toties. Melius autem legitur alter, quam alius: quia alter de duobus, alius de pluribus dicitur. Et noster deus dominus noster Iesus Christus, qui descendit ad inferna, & tertia die resurrexit à mortuis. Aduertenda, consideranda. Animi viriles fugiunt obscœna, naturaliter quidem vsque adeo, vt qui non fugiunt effœminati dicantur, aut muliebres. Vnde est illud Ennij apud Ciceronem in. 1. de officijs. Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres. Illaque virgo viri. Fœmineas loca delectāt infamia mentes. id quidem de turpibus verum est. Senior. Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. Fulicæ, aues sunt marinæ. Docet autem beluas prudentiores esse in fugiēdis nociuis, ac, insidiosis, quàm nos simus.

*Est in eis pietas crocodili, astutia hyene.  
Cum flet, & appellat te blandiūs, insidiatur.  
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus.  
Non animis, non virtuti, non viribus vllis  
Fidito, non clypeo, cuius munimine Perseus  
Vidit saxifera colubros impune Meduse.  
Monstra peremerunt multi, domuere gigantes,  
Euertere vrbes, legem imposuere marinis  
Fluctibus, impetui fluviorum, & montibus aspris,  
Sacra coronarunt multos certamina, sed qui  
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.  
Rex, qui pastor erat, funda, spolioq; leonis  
Inclytus, & natus, qui templa Sionia fecit*



Primus, & excellens inuicto robore Samson,  
 Fœmineum subiere iugum: minus officit ignis,  
 Saxa minus, romphæa minus, minus hasta, minus mors,  
 Nec formæ contenta suæ splendore, decorem  
 Auget mille modis mulier, frontem ligat auro,  
 Purpurat arte genas, & collocat arte capillos,  
 Arte regit gressus, & lumina temperat arte.  
 Currit, ut in latebras ludens perducatur amantem.  
 Vult dare, sed cupiens simplex, & honesta videri,  
 Denegat, & pugnat, sed vult super omnia vinci.  
 Fœmina caciaco (res mira) similissima vento est,  
 Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Est in eis pietas crocodili] Crocodilus est animal  
 terrestre, & aquatile, crescit ex minimo ad decem, & sep-  
 tem, & amplius cubitos, quibusdam Aegyptiorum cro-  
 codili sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed veluti  
 hostes exagitantur. Vnde Iuven. Crocodilon adorat Pars  
 hæc. Est autem bellua hæc, quæ oua parit instar anseri-  
 norum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem  
 fugax, hebetes oculos habet in aqua, extra aquam, acerrimi-  
 vilus est, conspecto homine emittit lachrymas, mox ap-  
 proquantem deuorat, unde factum est prouerbiū: La-  
 chrymæ crocodili, de his qui sub specie pietatis homines  
 fallunt. Graphice ergo dicit: Est in eis pietas crocodili.  
 Hyæna autem animal est, in Africa præcipuè nascens,  
 utramque ei naturam esse nonnulli existimant, & alter-  
 nis annis marem, alternis fœminam. Hoc Aristoteles ne-  
 gat, Collum ei, & iuba continuatæ spinæ porrigitur, fle-  
 ctique nisi circumactu totius corporis, non potest. Huma-  
 num sermonem inter pastorum stabula assimilare dici-  
 tur, nomenque alicuius discere, quem foras euocatum dila-  
 cerat, vomitionem etiam hominis imitari ad sollicitandos  
 canes, quos inuadit. Solet præterea id animal sepulchra  
 æuere, ut corpora inquirat. Hæc Sipontinus, ob quæ re-  
 ctè di-

Crocodi-  
lus.

Hyæna.

# BAPTISTAE MANTVANI

Fidito.

Medusa.

Xerxes.

Sion.

Romphæaphæa, framea, qua angelus à paradiso terruit Adam, &

Euam.

Etè dicitur, astutia hyenæ Fidito) i. confidito. Non clypeo] scilicet crystallino ipsius Palladis, cuius munimine protectus Perseus, Medusam interemit, è cuius sanguine natus figgitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa vna trium Gorgonum, quæ vnum habuisse oculum, quo vicissim vterentur, dicuntur: hoc est vnionem seu margaritam. Erat autè pulcherrima, vnde se inspicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est. Hæc enim visam Neptunus, ardens amore, in templum vsque Patris insequutus illic oppressit. Vnde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditq; vt omnes eam inspicientes in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaes, Acrisij regis Argiuorum filix, ab Ioue oppressæ, filius. Monstra peremerunt multi, vt Hercules, Theseus, Perseus, domuere gigantes, vt dii in bello giganteo, & Hercules Antæum in Libya, Gerionem in Hispania, Cacus in Italia, & alios alibi. Euertere vrbes, vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Troiam, & alij alias. Legem imposuere marinis fluctibus, vt Cæsar, & Augustinus Lucrino lacui. Xerxes, qui pontem super mare extruxit, & cum dirutum videret, flagellis cædi iussit. Ex montibus aspris, vt idem Xerxes, qui, Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit. Iuuen. Velificatus Athos. Dicitur autem aspris, per syncopam pro asperis. Sed qui cuncta subegêrunt. Iuuen. 6. Nunc patimur longæ pacis mala seuior arinis Luxuriâ incubuit, & victum vlciscitur orbem. Rex qui pastor erat, David funda, qua Goliath strauit, spolioq; leonis, quem se adhuc pastorem interemisse dicit, inclytus, & natus, id est, filius eius Solomon, qui templa Sionia, id est, Hierosolymitana. Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in lib. Regum & de Samfone lib. Iud. dicitur. Romphæaphæa, framea, qua angelus à paradiso terruit Adam, &



Euam, Plebeij ac triuiales sunt versiculi. Adam, Samsonem, Loth, Dauidem, Solomonē Fœmina decepit, quis modo tutus erit? Frontem ligat auro, quod crinale vocāt, aut reticulo aureo seu aurato. Purpurat, id est purpureas facit, hoc est, rubicundas arte, scilicet fucatoriā. Lumina, id est oculos. Currit vt in latebras ludens perducatur amantem, vnde Poëta: Malo me Galathea petit lasciuia puella. Et fugit ad salices, & se cupit ante videri. Aut ad eam respicit, de qua Prouerb. 7. mirū in modū graphicè loquitur Solomō, omitto verba, quia in manibus ~~est~~ Vult dari, scilicet stuprum, & copiam sui sed vult super omnia vinci, vt vim sibi illatā dicat. Cæciaco vento, Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alij venti propellunt.

Purpuri

*Quisquis es (expertus moneo) tentare recusa.*

*Dum licet, hic fragilis quot habet fastidia sexus.*

*Immundum natura animi, sed queritur arte*

*Mundities, id luce opus est, ea somnia nocte.*

*Deglabrat, atq; lauat, pingit, striat, vngit, & ornat:*

*Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.*

*Consilio speculi gerit omnia, labra mouere*

*Discit, & inspecto vultum componere vitro?*

*Discit blandiri, discit ridere, iocari:*

*Incedens humeros discit vibrare, natesq;*

*Quid sibi vult nudum pectus? quid aperta superno*

*Rimula, quæ bifidam deducit ad vbera vallem?*

*Nempe nihil, nisi quo virus penetrabile sensum*

*Plus premat, & Stygie rapiant precordia flamme.*

*Hi iuuenum scopuli, Syrtes, Scyllæ, atque Charybdes.*

*Hæ immunde Phinei volucres, quæ ventre soluto,*

*Proluue fœda, thalamos, cœnacula, mensas,*

*Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes,*

*Incestare solent, hæ sunt Phorcynides, ore*

*Monstrifico, extremis Libiæ quæ in finibus olim*

*Aspectu mutare homines in saxa solebant.*

Quis

## BAPTISTAE MANTVANI

Quisquis es, expertus moneo, parenthesis est, tentare, id est attentare & periculum facere recusa, dum licet indigno subtrahe colla iugo. Et iterum. Principijs obsta, serò medicina paratur. Cum mala per longas cōualuere moras. Fastidia, id est, superbos contemptus. Immundū natura animal, si animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam si natura immundæ, & cura, ac arte mundæ sunt, in hoc veniunt laudandæ quòd arte naturam corrigunt: verum animo dehortandi ab earum illecebris & fucata venūitate, id dicit. Id luce opus est, id est, nihil aliud faciunt noctes & dies, siue noctu & interdiu. Deglabrar, leuē, & glabram facit cutē rugis & pilis amotis. Striat] in tricas colligit capillos. Tota, scilicet ens, aut existens dol⁹, tota histrionica, ludia, & scurrilis, tota venenū, quia vritq; videndo fœmina, & tactu inficit. Vnde quidam. Est tactu viscus mulier, visu basiliscus. Humeros dicit vibrare, id nimium petulantes faciunt, quæ humeros agitant sicut in amplexu. Nā honestę matres studēt esse demissis humeris. Natesq; id est, clunes, Satyricus. Tremulo descendunt clune puellę. Rimula id est, fissura vestium in sinu inter māmillas quę bifidā, id est, in binas partes diuisam. Virus, id est, venenū quo visa inficit. Flammę Stygię, id est, infernales, potius dixissem Phlegetontę. Præcordia, sunt tenuēs membranę circa cor, quę dicuntur affectionū, siue passionū sedes. Hi iuuenum scopuli, syrtes, id est, breuia, vada arenosa, in quę qui inciderit, difficulter euadit. Allegoricè ergo summa pericula intelligit, sicut sunt Scylla, & Charibdis in mari Siculo. Immundę Phinei volucres. i. Harpyiæ, de quibus A. Encid. Excipiunt Strophades. Graio stant nomine dictę insulę in Ionio magno, quas dira Celęno, Harpięq; colūt alię, Phineia postquam Clausi domus, mensęq; metu lique- re priores. Tristius haud illis monstrum, nec fœuor vlla Pestis, & ira deū Stygijs sese extulit vndis. Virgineus vo-  
lucrum

*Bifida.*

*Virus.*

*Præcor-  
dia.*

*Harpyia*



lucrum vultus, scēdissima ventris Proluuiēs, yncæq; manus, & pallida semper Ora fame. Phineus autem rex Arcadiæ, liberis nouercam subinduxit, eosq; ut illi complacere, excēcauit, ob quam rem irati dij, ei oculos sustulerunt & immiserunt Harpyas, quæ illi cibum abriperēt, quod & diu fecerunt, sed quia Argonautas hospitio suscepērat, miserunt ad eum Zetum & Calaim, Boreæ regis, ac venti Thraciæ, ac Orii hyiæ ab eo raptæ filios iuuenes alatos: qui eas ad Strophades vsque pepulerunt. Cœnacula, altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur, In cœstare, id est, pollucere, & non castum reddere. Aen. 6. Et totā in cœstare funere classem. Hæ sunt Phorcynides, id est, Gorgones. Ouid. Finibus extremis Libyes, vbi feruida tellus Accipit Oceanum demisso sole calentem. Squallebant latè Phorcynidos arua Medusæ.

*Carmina doctiloqui cursim recitauimus Vmbri,*

*Quæ si visa tibi nimium prolixa, memento*

*Ipsius id rei vitium, non carminis esse.*

*Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.*

*O memorande senex quo se vetus Vmbria tantum*

*Iactat, & ipse tuæ Tiberis conterminus vrbi,*

*Martia non abs te tantum te Roma vocabat.*

*Ipsa tuas arteis, & non triuialia norat*

*Carmina: te vita functum fleuere Latine,*

*Nauides, & Graia. tua molliter ossa quiescant*

*Semper, & in summo mens aurea viuat olympto.*

Carmina doctiloqui, Hūc, ut dixi, licet aut Antoniū Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemuis ea tempestate doctum.

Ipsius id rei, contra artem producit syllabam. Nam quintæ declinationis nomina, non producunt e ante i. nisi præcedat i, & ita rei, spei, fidei, plebei penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmē. Vnde

A. Martialis

Martialis: Nō sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma, aut bellicosa olim, aut Martē auctorem habens, vnde Liuius in præfatione: Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad deos referre auctores, ea belli gloria est. P. R. vt cū suum conditorisq; sui parentē Martē potissimū serat, tā hoc gentes humane pariantur æ quo animo, quā imperiū patiuntur. Et non triuialia, nō vulgaria. Virg. Non tu in triuijs indocte solebas Srridenti miserū stipula disperdere carmen? <sup>Latine</sup> ~~Latine~~ <sup>functū. i. defunctū.</sup> Latine Naiades. i. fluminiū, & fontium Italicorū nymphę, ppter sermonē Latinū, & Graiæ. i. Græcæ, propter Græcū. Tua molliter ossa quiescant, vnde prius, vbi de sepulchro leui loquuti sumus, differuimus. hoc ad veterē pertinet superstitionem. Nam ycerius Mar. dicit: Facilis iactura sepulchri, & Seneca. Quid refert, humi an in sublimi putrescā. Mens aurea i. pulcherrima, viuat Olympo, i. cælo hoc catholico viro dignum est. Olympus autē Macedonię mons altissimus, pro cælo à Græcis potissimum poni solet.

## ECLOGA QVINTA, ta, de consuetudine diui-

*tum erga Poëtas, inscripta, Candidus.*

Ioannis Murnelij Argumentum.

*Otia Syluanus miratur inertia vatis.*

*Candibus abiectos queritur nunc esse Poetas.*

*Syluanus, & Candidus.*



*Andide, nobiscum pecudes aliquando solebas*

*Pascere, & his gelidis calamos instare sub umbris,*

*Et miscere sales, simul & certare palaestra.*

*Nunc autem quasi pectore & rura peris,*

*Pascua*



Pascua sopito fugis, & trabis otia cantu.

Cand. Vos quibus est res ampla domi, quibus vbera vacca

Plena ferunt, quibus alba greges multatralia complent,

Cymbia lacte niuent, & pingua prandia fumant.

Carmina laudatis, si quid concinnius exit,

Plauditis, ac lati placidas extenditis aureis.

Pro numeris vanas laudes, & inania verba

Redditis, interea pastor sitit, esurit alget.

Syl. Nonne potest curare greges, & dicere versus

Cum vacat, & positis vitam traducere curis?

Cand. Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet.

Ire, redire, lupos arcere, masalia saepe

Cingere, mercari paleas, & pabula, victum

Quarere, nil superest otii, laudabile carmen,

Omnem operam, totumque caput Syluane requirit.

Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.

Quum cecini sitio, sitienti pocula nemo

Porrigit, irrident alij: tibi penula dicunt,

Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:

Iam syluae implumes, & hyems in montibus albet.

Irascor, doleo, indignor, fert omnia victus,

Lanitium, factusque mares, non vendimus agnas,

Sed qui lac pascunt, premitur nihil, vbera siccant.

Candide nobiscum. Argumentum huius Eclogæ, est  
 egestatio tenacitatis diuitum in poëtas, quorum ingra-  
 tudine, & avaritia, aurea vena in poëtis extinguitur.  
 Per Candidum autem mihi verisimile fit, poëtam posse in-  
 telligi, p Syluanum, quemuis diuitum avarum. Inducit ta-  
 men utrumque pastorem. Vnde dicit: Sub his umbris quasi-  
 ficat, sub quibus sumus, nec quicquam aptius Syluano,  
 quam esse in syluis. Est autem ferè eadem farrago, quæ in  
 Ioue. Sat. 7. Et miscere sales, id est, lepores sermonis. So-  
 cito, id est, oppresso, & neglecto cætu, quæ res doluit Syl-  
 uano. Nam diuites avari, licet nihil conferunt in poëtas  
 bonos,

*mulctra.**Cymbia.**Concin-  
nius.*

bonos, admirantur tamen eos, & obiectantur eorum carminibus. Vnde Iuuenalis in dicta Satyra, Spes nulla vltior, didicit nam diues avarus Tantum admirari, tantum laudare disertos. Vt pueri Iunonis avem, id est, pavonem admirantur, & laudant, quia laudato nihil porrigunt, sed si possunt, plumas auferunt. Plena, ferunt. Maro significantius distenta dixit. Alba mulctra, id est, mulctra, hoc est, vasa, in quæ mulgetur, lacte albicantia. Cymbia, id est, vasa incurua, in morem cymbarum facta. Carmina laudatis, sicut iam Iuuenalis dixit. Si quid concinnius, id est, modulatus, & vt Persius. Si quid tamē aptius exit, Plauditis, id est, applauditis. Vanas laudes, quia nihil commodi afferentes. Nam probitas laudatur, & alget. Alget, quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis: Tædia tunc subeunt animos, tunc seqq; suamq; Terpsichoren odit facunda, & nuda senectus. Et post, neq; enim cantare sub antro Pierio Thyrsūmue potest cōtingere Sana paupertas, atq; æris inops, quo nō de dieq; Corpus eget, satur est, quum dicit Horatius ohe, &c. Omnem operā gregibus, Iuuenalis: Pectora nō frustra duas nō admittentia curas. Magnæ mentis opus, &c. Mapalia. i. casas, & tuguria. Sepe, sepimēto. Est ablatiu⁹ à nominatiuo sepes. Nil super est otii, pro otij. Enumerat autem negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia intelligi. Tibi penula. i. vestis exterior attrita. Sylvæ implumes, id est, folijs spoliata. Fert omnia victus, id est, aufert, Sicut Maro. Omnia fert ætas, animū quoq; Victus autem, id est, necessitas edendi vt viuas, aut victus. i. cibis, quo viuas. Fert, id est, absūmit. Lanitiū. i. lanā fortusq; mares, id est arietes, & hœdos aculeatos reliquos. Non vendimus agnas, quia ad futurā propagationē recipiunt eas. Lac pascunt. i. sugunt, & absūmūt dum pascuntur. Premitur nihil. i. nō fit caseus mollis. Maro: Et pressi copia lactis. Vbera siccant, e. Marone est, vt a ia mulctra.



Pœnitet ingenij, si quid mihi, pœnitet artis,  
 Pœnitet & vite, postquam mihi nulla secundant.  
 Et tot syderibus, quot sunt in nocte serena.  
 Hactenus, ut nosti, grati cantauimus, atas  
 Indigna paucorum, merces fuit. altera longè  
 Conditio senij, quod nunc subit: omnium egenos  
 Reddit, & extinctus lucri spem viribus aufert.  
 Mox erit vtendum partis, modò querere tempus,  
 En formica breuis, sed prouida bestia condit.  
 In bramam nouis, jarra cassis astate, latebit.  
 Neue reuascantur, fruges secat ore sepultas,  
 Sylvanus. S. ite generabados fatalia sydera dicunt.  
 Hi sub ære curio vates, & sub Ioue reges,  
 Magnatesq; locant; istis dat Iupiter aurum  
 Atque magistratus, dat Maia filius ilis  
 Ingenium, linguam, citharas, & carminis artem.  
 Hæc tua fors, quid queris opes? deus omnia in omnes  
 Diuidit, ut melius, videri esse futurum,  
 Sorte tua contentus abis, sine ratera notis,  
 Can Sunt tibi diuitie, mihi carmina, quid petis, ergo,  
 Carmen, & quid dispares Syluane alienas?  
 Syl. Non tibi surripia carmen, nec Apollinis arma,  
 Sed dare dulcisfontis ameis concentibus opto.  
 Candidus. Si gaudere meis vigitur concentibus optas,  
 Nō gaudere tuis opibus Syluane decorum est.  
 Syl. Ille meis opibus gaudet, qui diligit, odit  
 Inuidus, atque animo bona ferri aliena molesto.  
 Cand. Sic quodque tu nostris absens gaudere carmenis  
 Sat potes, hæc artibus sat sint tibi gaudia nostre.  
 Carmina sunt raris cominia, caseus oris.  
 Si supis auditu, fac nos gaudere palato.  
 Hæc amor, hoc pietas, hoc tuit deus, omnia non dæ  
 Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatq;  
 Alter ope alterius, qua res coniungit in vnum

# EAPTISTAE MANTVANI

*Omne genus, Gallos, Mauros, Italos, & Iberos.*

Pœnitet ingenij.) Prosequitur Candidus querelas suas. Pœnitet ingenij, id est, habere ingenium ad carmē aptum, si quid mihi, scilicet est ingenij: Multa secundā, id est, prospera sunt, vt ventus, & fluctus secundus, id est, sequens & à tergo veniens nauigantibus. Quod sunt, id est, apparent. Non enim plura sunt, gratis, id est, sine mercede, sed xtas, scilicet iuuenilis. Indiga, id est, indigens paucorum, non enim subiecta est morbis, nec tanto eget munere contra frigora. Quod scilicet senem nunc subit, id est, subrepat non animaduertentibus nobis. Omnium egenos reddit, vide Iuvenalem. Extinctis lucri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis, id est, acquisitis in iuuenta, nunc querere, pro querendi, id est, acquirendi, tempus subaudi, est. Et formica, Salomon Prouerb. sexto. Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et. 30. Formicæ populus infirmus, qui preparat in messe cibum suum. Horatius secundo Sermonum. Sicut paruula. Nam exemplo est, magni formica laboris, Ote trahit quodcunque potest, atque addit aceruo, Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam, id est, ad breuissimum diem, vt est in solstitio hyberno. Ordo est. Cōdit, id est, abscondit, æstate, id est, per æstatem raris latebris farra noua. Neue, pro neque & ne renascantur, id est, germinant, secato ore, id est, germen aufertendo dirumpit, fruges sepultas, id est, absconditas in terris. Genethliacos, id est, de genesi, & natiuitate iudicantes, qui inspecto natiuitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt. Hi, scilicet genethliaci, & mathemarici, locāt sub Mercurio, id est, hora nascendi, qua Mercurius diminatur, Vates, id est, prophetas & poetas, & omnes prudentes, cautos,

Indiga.

Formica.

Brumam.  
Condit.  
Neue.

Geneth-  
liacus.



cautos, ac ingeniosos. Et sub Ioue reges, magnatesque.  
Vnde secundum Homerum in Iliade. Honor autem ab  
Ioue est. Maia filius, id est, Mercurius, dat illis, scilicet  
vratibus sub sematis Ingenium, & ita vult eos contentos  
esse debere sua sorte, dicens. Sorte tua contentus abi. si-  
ne, id est, relinque, cetera, id est, diuitias, & opes, nobis,  
id est, qui ingenium & carminis artem non habemus.  
Quid petis ergo carmen? id subtilis obiectio. Non tibi  
surripio carmen, Callida quoque responsio. Nec Apolli-  
nis arma, citharam scilicet, cuius est inventor, ac cetera  
instrumenta musica, quia in medio residens complecti-  
tur omnia Phœbus. est enim princeps musicorum. Hora-  
tius. Lyrae solets, & cantor Apollo. Vnde secundum Pli-  
nium Heroicum carmen oraculis Apollinis debemus.  
Et ideo Augustus illi ædem consecrauit, ad quam carmi-  
na Phœbo digna ferantur, de qua Persius. Ad sacra va-  
tum carmen affero nostrum, & Iuue. Musarum, & Apol-  
linis æde relictæ. &c. Si gaudere. Rursus acris obiectio,  
& subtilior purgatio, sed subtilissima rursus reiectio.  
Carmina sunt auris cōsulua, cascade oris. Pulchrum & pro-  
verbiale, id est. Quæ res coniungit in vnum. Id verè di-  
cit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia, sunt inter  
varias nationes commercia, Iberos, id est, Hispanos.

*Sydera iungamus, facito mihi Iuppiter adsit,*

*Et tibi, Mercurius noster dabis omnia, saxo,*

*Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.*

*Syl. Vana superuacuis inculcas plurima verba.*

*Canf. Vana inquit, quæ damna tuis inferre videntur*

*Diuitijs, si vis nostras audire Camœnas,*

*Erue sopitam de solitudine mentem,*

*Pule hilares animos, tranquillâque pectora carmen.*

*Torpeo, ut esuriem patiens, & frigora milui.*

*Lamudum squarrofa catin, situs occupat ora.*

*Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum*

# BAPTISTAE MANTVANI

*In oculis, & vis positis me viuere curis?*  
*Non facit ad vestros talis medicina dolores.*  
*Fac alacrem, iuge, pasce, graui succurre senectae,*  
*Inuenies promptum versu, & cantare paratum.*  
*Plena domus curas abigit, cellaria plena.*  
*Plena pecus, pleniq; cadi, plenaq; lagena,*  
*Horrea plena, greges latij, grauis esse crumena.*  
*Tunc inuat hybernos noctu vigilare Decembres*  
*Ante focum, & cineri ludos indos inarare bacillos*  
*Torrese, & tepidis tostas operire fauillis*  
*Castaneas, plenoque sitim restinguere vitro,*  
*Fabellasq; inter uentes ridere puellas.*  
*Tiyrus, (vt fama est) sub Maecenate uerastis*  
*Rura, boues, & agros, & Martia bella canebat*  
*Altius, & magno pulsabat sydera cantu.*  
*Elogium fortuna dabat, nos debile vulgus,*  
*Pannosos, macie affectos, farragine pastos,*  
*Aonie fugiunt Musa, contemnit Apollo.*  
 Sidera iungamus, id est, Iouem cum Mercurio, i  
 communica mihi dona Iouis, & comunicabo tecum dona  
 Mercurij. Faxo. i. faciam vt Mercurius noster, id est, poe  
 tarum pater, & ingenij largitor, det tibi pileolum, id est, ga  
 lerum, qui Mercurio assignatur, quod semper ferè radijs  
 solaribus quasi galero reclusus sit. Virgam, id est, caduceum.  
 Vnde Maro Aeneidos 4. Tum virgam capit, hac animas  
 ille euocat orco Pallentes, alias sub tristia Tarrara mir  
 rit. Dat somnos, adimitq; & lumina morte resignat. Illa  
 fretus, agit ventos, & turbida tranat Nubila. Id autem ex  
 ultimo Iliados sumptum videtur, qui locus sic uersus est:  
 Tum virgam capit, hac oculos deus excitat ipse. Hæc dul  
 ces suadet somnos, & lumina claudij. Macrobius lib. 1. Sa  
 tur. dicit caduceum duobus draconibus ornatum fuisse, mare,  
 & femina, in nodum obligatis inuicem parte media volu  
 minis sui. Vnde Mart. lib. 7. Cyllenes, coeliq; decus, fa  
 cunde

Faxo.  
 Pileolum.



eunde minister, Aurea cui torto virga dracone viret. Citharas, quia tetrachordū inuenit, id est, quatuor chordarum, quum Apollo septem chordarum inuenisset. Vnde Horat. lib. i. Carminū. Curæq; lyre parentem. Nodum Herculis, id est, inextricabile, qualem Hercules inuenit, qui, nec principium, nec initium habere videbatur, qui tamen dissoluerit, diues erat, hunc in caduceo iam ex draconibus confectum diximus. Alij Herculanū nodum dicunt non ab Hercule inuentū, sed à Mercurio. Verū ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi, quod, & Alexandrū Magnū fecisse dicunt: Vterq; tamen, & Mercurius mercitū, ac mercatorū deus, & Herculeæ diuitias, quibus fauent conferre dicuntur. Vnde Horatius, Diues amico Hercule. Et Persius: O si sub rastro creper argenti mihi seria, dextro Hercule. Antiquitas enim (vt scribit Diodorus) fabulata est Herculem dixisse, postquam ad deos translatus erat, qui sibi decimam bonorū dicarent, vitam foelicē ducturos, quod Lucullus ditissimus, & alij Romanorū plurimi fecerant, vsq; adeo vt ex decimis illi templū egregiū trans Tiberim ædificarint. Per nodum ergo intelligā difficultatem acquirēdarū diuitiarū, quas vterq; confert: Mercurius quidem vafra mente, & ingenio cauto: Hercules vi, qua aurea mala abstulit. Alas, quibus à dijs ornatus mittitur, vt Aeneid. 4. Hic primū paribus nirens Cyllenius alis, Constitit &c. Vult hilares animos. Vnde Ouid. Carmina proueniunt animo deducta Sereno, Squarrofa cutis. Squarrosi dicuntur quorū cutis exurgit ob assiduam illuuiē. Lucilius: Verorū ac rapidum squarrofa incūdit rostra. Promptum versu, id est, ad versum. Videri potest datius antiquus. Plena domus, scilicet diuitiarū, curas abigit, quod tamen multis contra euenit. Nam vt dicit Iuue. Crescit amor nummi quantū ipsa pecunia crescit, Horrea plena. Legā melius, hordea plena. Greges latti, id est, pingues, qui lætitiā afferunt

Cithara

Nodus  
Hercul

Lucullu

Squarro

# BAPTISTAE MANTVANI

dominis, aut bene curat i, & ita reuera leri. Grauis ære  
 crumena, id est, marsupium, vt quidam dicunt: ære, pecu-  
 nia, quia ærea primum fuit. Vnde ærarium, quem fiscū  
 umena, nunc appellant. Ludos inarare, id securi faciunt rustici,  
 rarium. diuinare faciētes quem sulcum tetigerint. Bacillo, par-  
 uo baculo, & dicitur in nominatiuo hoc bacillum. Tity-  
 cillum. rus, id est, Virgilius, Farragine, pulmentario ex farre fa-  
 trago. cto. Aonia, quæ in Phocidis montibus, quos Aones o-  
 conia, lim habitauerunt, frequentes sunt.

*Syl. Sisperata mihi dederit fortuna, quod opto,*

*Cand. præsentem te sollicitudine solvam.*

*Cand. O vtinam, Syluane, foret tibi tanta voluntas,*

*Quanta est hac etiam tibi tempestate facultas:*

*Non ego diuitias Cosmi, non Serica posco*

*Pallia, non Tyrias chlamydes, non prandia regum,*

*Non patnam Aesopi fameo, clypeūque Mineræ,*

*Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen*

*Tradidit, aut si mens non fallitur, aenea barba.*

*Hec me iam pridem meminisse sub Vmbra.*

*Postulo vestitum, peto victum sub lae paruo,*

*Certior, istud opus toti non desore vite.*

*Sint mihi Pythagoræ mense, Codriq; supellex.*

*Sepe alios, qui spem dederint, inuenimus ore*

*Magnificos, sed re modicos, tibi fidimus vni.*

*Tu mihi si fueris mendax, preciditur omnis*

*Spes, vt solsticio fiam philomela reuerso.*

*Mutus, & elinguis: suspendere postibus arma*

*Tempus erit, clausq; abigi spectacula circo.*

Siscelerata, &c. Graphicc ostendit quod Ouidius  
 dicit, quia pollicitis diues quilibet esse potest. Non ego  
 diuitias Cosmi. Alij Cosmæ legunt, illius Florentini di-  
 tissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt diuites, cōgruumq;  
 est diuitibus nomē. Nam κοσμος, dicitur ornamentū &  
 mūdus. κομῆω idem quod orno. Vnde, & Latini mū-  
 dum



dum pro ornamento accipiunt, dicentes mundum mu-  
 liebrem, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt. Non Seres.  
Serica.  
 serica posco pallia. Seres populi sunt circa Indiam, apud  
 quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondi-  
 bus canitiem depectunt aqua perfusa, ex quo vellere ve-  
 stimenta conficiuntur, quæ serica appellantur, ut auctor  
 est Plinius. Vnde, & Mar. Velleraq; ut folijs depectunt  
 tenuia Seres. Errat autem Seruius, qui serica à bombyci-  
 bus confici vult, quum bombyces non apud Seres, sed in  
 Arabia, & insula Coo peculiariter proueniant. Qui quidē Bomby  
 bombyces vermiculi sunt, telasque aranearum modo Bomby  
 texunt, ad vestem luxumque sceminarum, quæ bomby- na.  
 cina appellantur. Iuue. Quorum delicias pannus bom-  
 bycinus vrit. Non Tyrias chlamydes, id est, vestes ex pur-  
 pura dibapha, id est, bis tincta, ut apud Tyrum fiebat, & Dibadi  
 idcirco in magno erat pretio. Non prandia regum, id  
 est, prædiuitum. Persius: In luxum, & prandia regum.  
 Non patinam Aesopi, id est, qualem procurauit Aeso-  
 pus, non fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui  
 filijs ex quæstu histrionico ducentes sestertium reli-  
 quit, quas opes filij absumpserunt. Vnde Horatius secun-  
 do sermonum, filius Aesopi, detractam ex aure Metel- Aesopi  
patina.  
 læ, scilicet ut decies solidum exorberet, aceto Diluit  
 insignem baccam, id est, margaritam, seu unionem pre-  
 tio decies sestertium, aceto liquefecit, & absorpsit. Et  
 ita filius hic notaretur, qui etiam Aesopus dici potuit.  
 Literæ enim omnes diffamant patinam Aesopi. Vnde,  
 & Beroaldus: Iam patina Aesopi cedat, iam luxus Api-  
 ci. Et Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeumue Mi-  
 nerue, id est, quanti æstimata est ægis in pectore Miner-  
 ue, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientium, Pyrrhu  
 muniuntur. Nil opus est regis laribus, id est, domibus  
 aut ædibus, cui ferrea, &c. Quidam? Pyrrhum intellige-  
 rent, qui (ut Seruius tradit, quum à patre vocaretur-  
 boup

Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pisorum, quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbā, atque Aenobarbi vocari. De qua re sic dicit Siphontinus Aenobarbus, hoc est, rutilā quasi æneam barbā habēs, fuit cognomē Domitiorū, ex qua familia Nero fuit. Auctorem autē originis pariterq; cognominis habuerūt L. Domitium, cui rure quondā reuerenti iuvenes gemini augustiore forma apparuerunt, iusseruntq; nuntiarī se natui, ac populo Romano victoriā, de qua adhuc incertū erat, atq; in fidē maiestatis adeo permulisse malas, ut ē nigro rotillū æriq; assimilē capillū redderent, quod insigne mansit, & in posteris eius, ac magna pars rutila barba fuerunt. Vnde C. Domitiū Neronis atavum, qui tribunatu suo pontificibus offensor fuerat, quod aliū quam se in patris sui lotum cooptasset, ius sacerdotū surrogandorum à collegijs ad populum transtulerat, ac in consulatū Allobrogibus Aluernisq; superatis, elephāto vectus fuerat, turba militum quasi inter solennia sacrificij prosequēte, Lucius Crassus orator dixit non esse mirandū, quod æneam barbā haberet, cui os ferreū, cor plumbeū esset. Hæc ille, Quia ergo Neronē constat palariū sumtuosissimum extruxisse, est q; de Aenobarborū familia, de illo intelligendū putē. Vnde dicit Suetonius in eius vita, quod non in alia re damnosior, quā in ædificādo, fuit. Nam domum à pallatio Exquilias usq; fecit, quā primo transitoriam, mox incēdio absumptā restitutamq; antea nominavit. De cuius spatio, atq; cultu sufficeret hæc retulisse. Vestibulū eius fuit, in quo Colossus ducentorū viginti pedum staret. Ipsi effigiei tanta laxitas, ut porticus triplices miliarias haberet, item stagnū maris instar circumscriptum ædificijs, ad urbū specie. Et reliqua quæ prosequitur. Tranquillus ibidē. Dubitat autē an ferrea barba illi nomen dederit, vel quod ferreus, id est durissimus esset, vel quod



quod os fereunt dictus est habuisse Domitius, vel quod  
 politico congruit de nominis causa dubitare, sicut illi: In  
 medio duo signa Conon, & quis fuit alter? Descripsit ra-  
 tio totū qui gentibus orbē, hæc me iampridem memini  
 didicisse Valla diceret, non esse dicendū, iampridē didi-  
 cisse, quia persistentē actionē, & præsens tempus efflagi-  
 ant, iampridē, iam dudū, iam olim, aut olimiam. Verum,  
 licet durius, posset dici, Iampridem memini. At Agretius  
 negabit rectē dictū Memini dixisse. Vult enim memini  
 cum præsentī constituendum, sed Valla contrā tenet in  
 Raudem. Vnde, & Persius Nec me in bicipiti somniaſſe  
 Parnasso memini: Sub vmbro, de quo prius dictū est. Id  
 autē addit, ne contra decorū petitor haberetur pastor,  
 aut vt præceptorī suo ingratus non sit, quē nescio an Si-  
 pontinū dicā, à quo plurima sumpſiſſe videtur. Sint mihi  
 Pythagoræ mēſæ, qui carnibus abſtinuit, & ventri indul-  
 geſcit nō omne legumē, quia etiā fabis abſtinuit, ſed herbis  
 reſcebatuſ creſcētibus in hortis, vnde epulū poſſis centū  
 ſolare Pythagoreis. Codriq; ſupellex, pauperis Poetæ ac  
 Philoſophi, de quo Iuue. Sat. 3. Lectus erat Codro pecu-  
 lia minor vrceoli ſex, Ornamentū abaci, necnō, & paruulus  
 infra Cantharus, & recubās ſub eodē marmore Chiron.

Iam quæ vetus Græcos ſeruabit ciſta libellos,

Et diuini opiciſi rodebant carmina mures.

Nil habuit Codrus, quis enim negat, & tamen illud: Per-  
 didit inſcelix totum nil. Hæc ille. Ore. i. pollicitationibus:  
 Magnificos, ſed re. id eſt, exhibitione pollicitorū modi-  
 cos, Tibi ſidimus, id eſt, cōfidimus. Ego ſiā philomena re-  
 verſo ſolſticio, quæ mutur, & elinguis, id eſt, nihil canam,  
 ſicut nec philomena, quæ in vere præcipuē canit. Supē-  
 dere poſtibus arma tēpus erit. Arma, id eſt, fiſtula, & ple-  
 ſtra, & cetera inſtrumēta muſicalia: alludit tamē ad arma  
 pugiliū qui ad poſtē Hereulis ſigebant arma ſua, quando  
 eſſent emeriti, aut amplius exercere nollent, ſicut & ex-

Pithago-  
ras.

Codrus.

Arma.

terorum

22982a

# BAPTISTAE MANTVANI

rerorum officiorū dijs sua, quicunq; amplius vti nollēt,  
suspendebāt arma. Et tempus erit abigi spectacula, id est,  
spectatores. Circo, id est, theatro clauso.

Circus.

*Syl.* Candide, vidisti Romam, Sanctiq; senatus

Pontifices? vbi tot vates, vbi copia rerum

Tantarum: facile est illis ditescere campis.

*Cand.* Deciperis, me velle putans ditescere, vesci

Et lopus omne animal crudis existimat escis.

Tuq; putas alios, quo tu pede, claudere passum.

Nungo ditari cupio, sed vivere paruo,

Fac habeam tenuem sine sollicitudine victum,

Hoc contentus eam, Romana palatia vidi,

Sed quid Roma putas mihi proderit, ô Syluane?

Occidit Augustus, nunquam rediturus ab Orco,

Si quid Roma dabit, nugas dabit: accipit aurum,

Verba dat: heu Roma nunc sola pecunia regnat.

Exilium virtus patitur, sperare iubemur

Vndique, & in toto vates spe pascitur orbe.

*Syl.* Dic pugnas, dic gesta virum, dic praelia regum,

Vertere ad hos qui sceptrā tenent, qui regna gubernant.

Inuenies, qui te de sordibus eruat istis.

*Cand.* Inueniam qui me derideat, & subsannet,

Tempestate ista reuerentia tanta poësi,

Quanta lupanari, quid me Syluane laceffis?

*Syl.* Non decet obscænis vatem prorumpere verbis.

*Cand.* Non possum non vera loqui, si vera taceri

Fortē velis, leuibus me parce laceffere dictis.

*Syl.* Vtile consiliū prestare laceffere non est.

Candide vidisti Romam? Diserte describit morē  
auarorum, qui ne iuuent, aliō mittunt opem imploran-  
tes. Sanctiq; Senatus pōtīfices, id est, Cardinales sicut ca-  
nitur clarē: senatus apostolorum, quem cardinales repræ-  
sentant. Facile est illis ditescere campis, vbi scilicet tot  
diuites sunt. Deciperis, me velle putans ditescere. Non

enim

Xerxes.



enim quero dīrescere, sed victi, & vestitū, quibus conten-  
tus quis sit, vesci. Ordo est: Et lūpus existimat, i. censet,  
& iudicat omne animal vesci crudis, i. incoctis escis, scili-  
cet carnibus, quib⁹ ipse vescitur. Tuq; i. & tu putas alios  
claudere passum, id est, ingredi eo pede, quo tu, id est,  
moueri ea affectione, quā tu. Per pedes enim saepe intel-  
liguntur affectiones, hoc est, quia tu cupis dīrescere, cen-  
ses omnes id cupere. Tenuem sine sollicitudine victum.  
Non ergo affluentia petit, sed securitatem, quā tamē Sal-  
uator sine sollicitudine à se sperandā docet, veterans ne so-  
liciti simus quid bibamus, & comedamus. O Syluane,  
Spondaicus versus non ineptus, quia, & languorē animi  
loquentis, & pondus rerum habet. Augustus, id est be-  
neficus in Poetas. Virgilium, Horatium, Tuccam, Variū,  
ceterosq; principes. Nugas, pollicitationes inanes. Sola  
pecunia regnat. Horatius: Et genus, & formā regina pe-  
cunia donat. Ouid. Dat census honores, Census amici-  
tias, pauper ubiq; iacer. Iuuenalis. Quantum quisq; sua  
nummorum seruat in arca, Tantum habet & fidei. Et rur-  
sus Horatius, Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quo-  
rum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Et iterū  
Iuuenalis de Romanis loquens.

Augustus.

Nugas.  
Pecunia.

Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum

Maiestas, etsi funesta pecunia templo.

Nondum habitas, nullas nūmorum creximus aras. Ut  
colitur pax atq; &c. Exilium virtus patitur. Idem Iuue.  
Aude aliquid breuib⁹ Gyaris & carere digdum, Si  
vis esse aliquid, probitas laudatur & alget, Criminibus  
debetur honos, &c. Vires spe pascuntur omnes, quia nihil  
recipimus. Die pugnās, die gellā virūm. Aliud subrefu-  
gium auari. Vertere, Imperatiue à rector, id est, sis con-  
uersus, & verte te ad hos, i. ad eos qui tenent sceptrā, id  
est ad reges, & subsannet: Iterum spondaicus Versus  
consimili ratione compositus. Quanta lupanari, id est,  
prosti-

# BAPTISTAE MANTVANI

prostitulo, aut prostitutis. Lupas vocabāt olim pstitutas  
vnde & prostitula lupanaria. Hinc fictū volunt Romulū  
à lupa nutritū. Non decet, p aliū se castigat leuib<sup>9</sup> dictis  
i. nō paruis, aut modicis, sed vanis, aut cōtumeliosis, sicut  
mulieres leues, quibus pstituta est pudicitia dicūtur, &  
mores leues, qui incōstantes. Me parce lacescere. Parce,  
i. abstine, vt Aeneidos primo. Parce meru Cytheræa.

*Cand. Consiliū locuples ego, sed pauperrimus auri,*

*Qui pugnās, qui gesta virūm, qui praelia regūm.*

*Dicem inops vates, cui nec quo fistula possit*

*Aptius incidi, fieriq; foramina, culter?*

*Aspice, vt excussis laxata manubria clauis,*

*Vt dentata acies, veteriq; simillima ferre.*

*Hoc leue, sed mens egraue & entollerabile damnum,*

*Vtile consilium firmat, set inutile mentem*

*Frangit, & extenuat vireis. animumq; retundit.*

*Magnates dare parua pudet, dare magna recusant,*

*Ad le quod & nostri curant ita carmina reges,*

*Vt frondeis aquilo, mare libis, vineta pruina.*

*Ipsi ad delicias reges & ad otia versi,*

*Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant.*

*Perdita de studio Veneris, de scurrilitate,*

*De ganea, de segnitie, de infamibus actis,*

*Que castum, capitale nefas, celebrare poetam.*

Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri. Horat.  
etiam genituo construxit, dicens: Horum Semper ego  
optare n pauperrimus esse bonorū. Qui i. quomodo, aut  
quo, id est, quare dicet inops vates pugnās, &c. Cui nec,  
s. est culter, quo fistula possit aptius incidi, &c. s. quo for-  
amina possint fieri. Aspice vt manubria, s. cultorum, id est,  
capuli quibus capiantur, & renētur in manibus. s. sint. La-  
xata, id est laxa & dissoluta Clauis, id est, clauiculus qui-  
bus compinguntur. Excussis, hoc dicens osten dit cultrū  
sua, Et aspice vt, id est, qualiter. Acies, scilicet cultri, i.

acuta

Manubria  
laxata.



acuta eius pars. Sit dentata, id est, in modum fetræ in dē  
 res efficta. Vnde addit: veteriq; simillima seræ, quā Dæ- *Serræ in-*  
 dalum inuenisse quidam volunt, ad similitudinē maxillæ *uentio.*  
 serpentinæ. Hoc damnū, scilicet de iuramentis, & vesti-  
 tu. Est leue, id est, tolerabile. Sed mensæ, id est, victus, est  
 graue & intollerabile. Magnates date parua pudet, quia  
 vt dicit Horatium: Magnos magna decent. Sed hoc vafra  
 mento scimus nonnullos vsos, dicentes petentibus ma-  
 gna, indignos esse, qui magna recipiāt, & exiguum quid-  
 dam orantibus se non decere tam exigua munera con-  
 ferre. Vt frondes Aquilo, qui eas nihil facit, vt Libs, ven-  
 tus libicus curar mare, in quod sæpe sæuit. Et vt pruina, *Libs.*  
 id est, ros congelatus, aut gelu matutinum. Curant vine-  
 ta, id est, vires, quod etiā nihil est, quia etiā congelantur.  
 Ipsi ad diuitias, Ordo est. Ipsi reges, id est, prædotes.  
 Versi ad delicias, id est, delectationes & illecebras car-  
 nis. Et ad oria, id est, desidiam. Optant laudari quod ce-  
 lebrant. i. oblectamentā sua. Studio Veneris, id est, amo-  
 ribus impudicis. De scurrilitate. i. inhonesta dicacitate.  
 De ganea, id est, caupona, & gulositate. De segaitie. i. *Ganea.*  
 desidia. Dicuntur enim segnes seorsum ab igne, qui acti- *Segnes.*  
 uissimus est, tepidi & ignaui. De infamibus actis. i. priua-  
 tis, quum gesta ferè sint publica Melius aut (auctore Val-  
 la) acta, quā actus in hac significatione dicimus. Quæ ca- *Acta.*  
 stum, capitale nefas, celebrare poëtā. Idem sanctè & ca-  
 tholicè sentit in opusculo cōtra impudicè scribētes, vnde  
 explodenda est Catullana sentētia. Nam castū asse decet,  
 pium poëtā ipsum: ver ficulos, nihil necesse est, qui tum  
 deniq; habenti salem & leporē. Si sunt molliculi ac parū  
 pudici. Cui tamen multi gentiliū subscripserunt. Vnde  
 ad Voconiam poëtā Adrian<sup>o</sup> imp. Lasciuus versu, mē-  
 te pudicus erat. Et Ouid de se: Crede mihi mores distāt  
 à carmine nostro. Vita verēcunda est, musa iocosa mihi.  
 Et Mart. Lasciua est nobis pagina, vita proba.

# BAPTISTAE MANTVANI

At qui dura manu gesserunt bella potenti,  
 Fortiter videntes ferro, non molliter auro,  
 Dilexere graues musas: heroica facta  
 Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.  
 Ut cessere viri sortes, & mascula virtus,  
 Dicendum altiloqui nihil inuenere poëta.  
 Occidit ingenium vatum, ruit alta poësis.  
 At si fortè aliquis regum gerit aspera bella,  
 Et decus armorum studijs belloq; parauit,  
 Nil genus externum, venturaq; secula curat.  
 Laude suae gentis satur, & praesentibus annis  
 Barbarus est, neque carmen amat, vel avarus in auro  
 Mergitur atque Mida curis flagrantibus ardet.  
 Est & apud reges rudis, imbrida, rustica turba,  
 Minus, adulator, leno, assentator, adulter,  
 Histrio, scurra, quibus virtus odiosa, poëtas  
 Mille modis abigunt, ut quando cadauera corui  
 Inuenere, fugant alias volucresq; ferasq;  
 At qui dura, &c. At particula aduersatiua, locum ha-  
 bet ubi contraria nectimus iam dictis vt dictum de Aenea  
 in fine tertij. Factoq; hic sine quieuit, subdit de Didone  
 principio quarti. At regina graui iam ludum saueia cura  
 Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ sic cōstruuntur. At  
 qui gesserunt potenti manu dura bella forte &c. Dilexe-  
 re graueis musis reges, qui faciunt heroica facta, lau-  
 dant heroica carmina. Vt, id est, postquam. Viri fortes  
 cessere, id est, e medio sublatis sunt, quia fortes cedere  
 nesciunt. Et mascula, id est, virilis virtus: At si fortè, bene  
 occurrit argumēto, quod iam cuius in promptu est: Nā  
 si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæ ras  
 cur ad illos non abeat, illosq; canat Candidus. Ad quod  
 respondet, raros quidem esse qui heroicè viuunt, & si  
 qui sint, eos non habere curam de æterno nomine. Mide  
 curis, id est, auaritia, qua ductus petijt à dijs, vt qui quid  
 contin-



contingeret, aurum fieret, quo impetrato, inedia absumptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. Est & apud reges, &c. Alia causa cur apud reges nō sit poētis locus, quia illic sunt literarum, & probitatis hostes, ut poete rudis, & rustica turba, cum poētae sunt pauci, urbani, & eruditi. Mimus id est, gestu corporis morum imitator, cum poēta grauis rem maiore philosophorum seuerē narret. Adulator, cum poēta sit seuerus. Leno, cum vetus poēta, sit turpitudinis omnis hostis, & expulsor. Assentator, cum poēta sit virtutis laudator. Adulter, cum nihil Musis sit magis contrarium, quā adulterium, tum quaecunque poētis optantur casta sunt, ut Pierides, Minerva, Daphne, fontes. Histrio, cum poētae suae dignitati consulant. Quibus, scilicet omnibus virtus est odiosa. Poetas mille modis abigunt, quasi à praeda inuenta, ut quando cadauera corui inueniēre. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, ut apes à floribus per araneas.

*Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,*

*Qui sine lege aliti, sine preceptoribus audent,*

*Quicquid amant reges, & amant infamia solum*

*Scribere: Nam vates etiam dementia vexat.*

*Hi se nescio qua mentis leuitate poetas*

*Esse volunt, postquam trivialibus ora cicutis*

*Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,*

*Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.*

*Qui solet his vacuas præbere ambagibus aureis,*

*Id vitium commune putat, doctusq; resistit*

*Vatibus, à verò indoctus discernere falsum.*

*Syl. Candide per superos, per Olympica numina intro,*

*Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)*

*Iaturum auxilium, melliora in tempora vine.*

*Nec paulisper adhuc mecum sperare re. nsa.*

*Cand. Si mihi sis optas, tibi sit Sylhane, quod optas.*

*Syl.*

Syl. Opto equidem, distumq; fides non sera loquetur.  
 Cand. Vade malis anibus, nunquam rediturus auare.  
 Et facias subito, quidquid tractaueris, aurum  
 More Mide, quando virtus tibi vilior auro.  
 Sunt etiam vates, Docet tertia causam, cur poëti  
 non sit apud reges locus, quæ est, quia multi versiculorū  
 ineptorū factores, & turpes vitæ homunciones, sacrum  
 poetarum nomē indignissimē sibi vsurpant, quod æger-  
 timē paritor Horat. dicens in arre: Descriptas seruare vi-  
 lēs Operæq; colores, Cur ego, si nequeo, ignoroq; Poe-  
 ta salutor: Petulci, id est, petulantes, audentes, quæ non  
 possunt. Nam Vares etiam dementia vexat. Non equidē  
 graues, sed leues & fuitiles. Trisulabus ora cicutis. Cicu-  
 ta est herba fistulosa, qua pastores canere solebant. Ma-  
 ro: Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.  
 Idem: Non tu te in triuijs indocte solebas, Stridente mi-  
 serum stipula disperdere carmen, quod in compitis, &  
 triuijs ab indocta rusticorum pube id compitabilibus, &  
 ambarnalibus canrari solebat. Sibi applaudunt (sibi pla-  
 centes, sua carmina iactant existentes intulsi, id est, sine  
 salibus sermonis. Illeptici, id est, sine lepore, ac venustate  
 sermonis, Indociles, quia discere nolunt, & ita incorrigi-  
 biles. Improvidi, quia non videntes se ad interitum ten-  
 dere, & alios ducere. Inepti, id est, amusi, & ab omnia ap-  
 titudine tum verborum, tum factorum abhorretes. Am-  
 bagibus, id est, verborum inculcationibus, cum artē ve-  
 ram non habeant. Id vitium commune putat, & ita reij-  
 cit bonos propter malos: a vero indoctus, id est, nesciens  
 discernere fallum. Candide per superos. Videns Sylua-  
 nus Candidum virtutis amatorem, veramq; poetam, pol-  
 licetur operam cum iuramento, nihil tamen confort in-  
 cum. Per olympica, id est, per coelestia. Nam prover-  
 biale, id est, si res prospere mihi succedant, & eueniant  
 mihi, quæ opto. Meliora in tēpora viue. Virg. Aeneid. i.

Durate,



Durate & vosmet rebus seruate secundis. Paulisper, per paululum temporis. Fides non sera. i. non tarde faciens; quod dixi. Nam fides videtur, autore Cicerone, dicta, eò quod fiat dictum, siue quod dictū, & conuentum est. Cādidus autem non contentus pollicitationibus, imprecat in abeuntem omnia mala dicens : Vade malis auibus, id est, malo auspicio: quasi dicat in rem n. alam, nūquam rediturus. Auare, hoc autem videtur dicere in absentem, quasi obmurmurando; postquam se nihil recepturum sperauit. Et facias subito quicquid tractaueris. Paurum More Midæ, de quo iam diximus. Quando, id est, quādoquidem, virtus tibi vilior auro, scilicet est, cum tamen Horatius in epistolis contra dicat. Vilius argumētum est auro, virtutibus aurum.

# ECLOGA SEXTA

de ciuium, & rusticorum dis-  
CEPTATIONE, INSCRIPTA  
Cornix.

Ioannis Murmelij Argumentum.

*Cornix enarrat discrimina ruris & urbis.*

*Et pergit varios stultorum carpere mores.*

Cornix, & Fulica.



*Ingit hyems, mugit boreas, à culmine pendet*

*Stiria, depositis bobus requiescit arator.*

*Dormit humus, clauso pastor tunicatus ouili,*

*Cessat iners, sedet ante focum sumosa Neera,*

*Atque polenta coquit, prius intolerabilis aëtas,*

*Nunc laudatur hyems, æstu laudata molesto,*

*Displicet optatum damnat præsentia frigus.*

*Ful. Omne bonum præsens, minus est, sperata videntur*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Magna, velut maius reddit distantia lumen.*  
*Cor. Delicias habet omne suus, & gaudia tempus,*  
*Aspice ut implexi, tritaq; in veste ligati,*  
*Cede suum pueri exultant, inflatur in vitem,*  
*Immissis vesica fabis sonat, & micat, acla*  
*Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,*  
*Si cadit, attollunt, cursu labor, atque recursum*  
*Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit.*  
*Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci*  
*Transigimus tempus dum lac coit igne recoctum.*  
*Pul. Pauperiem declarat hyemis, improuida certe*  
*Turbasumus iuuenes, securi astate vagamur*  
*Immemores hyems: nostrum es tibicinis omne est.*  
*Vt redit è Scythia Boreas, nidosq; volucrum*  
*Frondebis ostendit nudata cadentibus arbor,*  
*Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas,*  
*Stultitiam declarat hyems, sapientius vrbes*  
*Congeriem nummum accumulant, & ad ilia vulpes*  
*Melotasq; trahunt, maculosaq; tergora lyncis.*

Ningit hyems. Cōtentio est inter Cornicem pastorem,  
 qui parteis rusticorum agit, & Fulicam, qui urbanorum,  
 de præstantia fortune, virorumq; occasione cuius multa  
 quasi satyricè dicuntur in mores potius ciuium, quàm  
 rusticorum. Videntur autem tam Cornix quam Fulica,  
 pastorum nomina. Vterque enim se rusticum proficitur,  
 & masculino genere nominat. Hiems, id est, tempestas  
 pluuiosa, & niuosa. Boreas, ventus frigidus à septentrio-  
 nali plaga, quæ frigida est, stans. Mugit, mugitum imita-  
 tur flatu alto. Stiria, id est, glacies concreta. A culmine,  
 à tecto, Dormit humus, sopitur niue & non exercetur.  
 Pastor tunicatus, quia otiosus, vnde dictum est à poeta,  
 Nudus ara, sere nucus, hyems signaua colonis. Nezia,  
 coniunx rustica, & n. c. s. a, quia feciè ligna viridia aut ma-  
 le secca inurunt. Atque polenta coquit. Quidius. Quod

Nezara.

Polenta.

coxerat



coxerat ante polenta. Reperitur tamen & foemininum, cum hoc solum inter latina primæ declinationis reperitur neutrum. Omne bonum præsens minus est. i. minoris æstimatur, quia nemo contentus sua sorte, vnde Hor. in principio Ser. Qui sit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem, seu ratio dederit, seu sors obiecerit, illa contentus viuat, laudet diuersa sequentes? Veruntamen id contra vsum venit, ubi minime opus, quia bona terrena eò quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam celestia quæ futura, sperantur. Aspice ut impexi. Docet exemplis non rerū, sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur varijs, ut ex de suum, id est, porcorum, ut vesicam habeant, cuius agitatione brumale frigus superent, & rustici pilam magnā vento inflatam manibus pedibusq; agitant, glaciale gelu non curant. Pauperiem declarat hyems, id est, paupertatem. Est tamen interdū damnum ut: Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Nos iuuenes sum' turba improvida, quia securi æstate vagamur. Nostri æs, id est, pecunia nostra, est tibicinis, scilicet canentis ad choream instituendam. Congeriem nummū, id est, nummorum per syncopam, & ad ilia, scilicet fouenda, & cooperiēda, trahunt, id est, contrahunt. Vulpes, id est, pelles vulpinas, & μελωτας, id est, pelles ouinas, grecum est. Cætera nora sunt.

Melotas.

*Cor. Despiunt omnes, nec nos in crimine soli,*

*Imò ipsos vexat grauior dementia ciues,*

*Verum illis mater, nobis fortuna non erca.*

*Nos premit, infælix sors est dementia, fac sim*

*Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe,*

*Audiat, assurgent omnes, me vertice nudo*

*Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis*

*Turba, magistratus etiam, populusq; patresq;*

*Ful. O Cornix, Cornix non est fortuna, sed ipso*

*Quo sapiunt homines, animus, fortuna potentem*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Non facit, imò deus: causam recitabat Amyntas.*

*Cor. Est fortuna deus, sed quid recitarit Amyntas,*

*Dic precor, in causis erat ingeniosus, & acer.*

*Ante tamen paulum pecus, & præsèpia vise.*

*Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito.*

*Ful. Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt*

*Tanto oneri, sublimis apex in vertice furni*

*Pyramidem fecit, metâque assurgit acuta:*

*Cor. Da pecori cordonum, stipulisq; foramina claude,*

*Si paries hiat, & rediens, lætamine muni*

*Limina, nulla gregi grauior, quàm frigora, pestis.*

*Iam ne ades? oh quæ hæc solito properantia manu.*

*Ful. Sollicitum me reddit hyems in frigore, & igni*

*Maxima strenuitas sæno recubare calenti:*

*Abscondiq; cauo accubitu post frigora dulce est.*

*Cor. Incipe, & enarra discrimina ruris, & urbis.*

Desipiūt omnes, id graphicè docet Horatius 2. Ser. nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. Nos, scilicet rustici, vnde se rusticos asserunt. Verum illis mater, id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa cōtulit magna, & seua mercede, ita vt nō sit facile existimare, parens ne melior, an seuior nouerca fuerit. Infelix sors est paupertas, & tenuis fortuna est dementia, id est, reputatur demens quicunq; pauper, vnde Horatius in Epist. Hos solos aiunt sapere, & bene viuere, quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Assurgent, id est, reuerentiam, & honorem assurgentes impendent.

Vulgus adorabit id est, corporis gestu honorabit. Nam adoramus etiam statuas, ac crucem domini, sed oramus tantum rationem habentes, & sensum. Consulit, id est, consilium poscet. Nō est fortuna, id verè, Iuuenalis. Sed nos te facimus fortuna deam. Est fortuna deus, id ex falsa opinione, & rusticè. Nam cum deam neget nostra fides, et in fortunam deum dicit. At id facit poëta, quod nu-

mina

Demens  
uis.

Adorat,  
Orate

Fortuna



mina putabatur vtriusq; sexus. Vnde de Venere Aeneidos. 2. Descende, ac ducente deo. Er de Alesto aut Iunone 8. Nec dextra deus erranti affuit, vnde in Cypro erat barbaræ Veneris simulachrum. vnde dictum est: Pollentemque deum Venerem. Videtur autem Cornix dominus, aut saltem maior quam Fulica, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit: Attingit nix alta genu. In vertice furni vbi minime consistere posse videtur, propter ignem, quod panis in eo coqui solet. Pyramidem, id est, cumulum niuis in Pyramidis formam. Est autem Pyramis structura ex lapidibus in morem ignis ascendentis, cuius vertex acutus est extructus, quales in Aegypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio. Barbara pyramidum fileat miracula Memphis. Addit autem Cornix. Da pecori cordum. id autem dicitur fœnum quod autumnno secatur, sicut corda frumenta vocantur, quæ serò maturescunt. Lætamine muni. i. fimo. Iam ne ades, intelligendum est aliquantulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia autem facilia sunt quàm vt expositionis egeant.

Pyrami

Cordum

*Ful. Hoc igitur tantum ruris discrimen, & vrbis  
Taliter exortum noster recitabat Amyntas:  
Principio rerum, primaq; ab origine mundi,  
Cum muliere marem sociali fœdere iungens  
Cæli opifex (sic namq; deum appellabat Amyntas,  
Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,  
Atque modum docuit, fieri quo pignora possent,  
Accinxere operi, mandata fideliter implent,  
Sicq; vtinam de pomi esu seruata fuissent.  
Fœmina sit mater, puerum parit, atque puellam.  
Atque puerperio simili fœcunda quotannis,  
Auxit in immensum generis primordia nostri.  
Post tria lustra, deus redijt, dum pignora pectus  
Fœmina prospiciens, venientem à limine vidit.*

V  
L  
7629

# BAPTISTÆ MANTVANI

Adam aberat, securus oues pascebat, adulter  
 Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis  
 Connubijs, fraudata fides, sine cornibus hirci  
 Facti, & Zelotypo coniunx suspecta marito:  
 Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur,  
 Erubuit mater, nimiaq; libidinis ingens  
 Indicium rata tot natos, abscondere quosdam  
 Accelerat, saxo sepelit, paleisq; recondit.  
 Iamque lares deus ingressus, saluare penates  
 Iussit, & huc dixit, mulier tua pignora profer,  
 Fœmina maiores natu prodacere mandat.  
 His deus arrisit, vultu arridere solemus  
 Exiguus autum pullis, parvisque catellis.  
 Ex primo letatus (ait) cape regia sceptro.  
 Rex eris, at ferrum, & belli dedit arma secundo,  
 Et dux, inquit, eris: fascēs, populiq; securēs  
 Protulit, & vires, & pila insignia Rome.  
 Iamque magistratus celebrer partitur in omnem  
 Progeniem, humanos tacitus voluebat honores.  
 Interea mater rebus gaudisa secundis,  
 Euolat ad caulas, & quos obscunderat, vltro  
 Protulit, hæc dicens, nostri quoque pignora ventris,  
 Hos aliquo pater omnipotens dignabere dono.  
 Setosum albebat paleis caput, hæserat armis  
 Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tellis.  
 Non arrisit eis, sub tristi turbidus ore.  
 Vos fœnum, terram, & stipulas (deus inquit) oletis,  
 Vester erit stipulus, vester ligo, pastina vestra  
 Vester erit vomer, iuga vestra, agrestia vestra  
 Omnia, aratores eritis, pecorumque magistri,  
 Fœnisece, solis fossores, rauce, atque bubulci.  
 Sed tamen ex vobis quosdam donabimus vrbe,  
 Qui sint fartores, lanij, lixe, artocopi que,  
 Et genus hoc alij, soliti sordescere, semper



*Sedare, & toto seruire prioribus aeo.*

*Taliter omnipotens fatus repetiuit olympum,*

*Sic factum seruile genus, sic ruris, & vrbis*

*In luctum discrimen ait Mantous Amyntas.*

Hoc igitur. Apologo rusticano discrimen vrbanoꝝ, & rusticorum commemorat à deo factum, sicut, & mercedum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam quum mechanici à deo quantum mercedis exigerent, exquisissent assignassetque sutoribus, crepidarijs, & pluribus alijs quotidiana mercede conducendis de ceteris binos, latomis autem, & fabris lignarijs, ac carpentarijs senos, disquisierunt priores, quantum possessionis ex tantula mercede compararent, respondit quātum satis esset ipsis, & liberis quotannis iugerum. At reliquis quantum compararent petentibus, respondit quotidie tantum terre posse comparare, quantum per crura retrorsum bipēni proijcerent. Conati autem præ avaritia in longum proijcere in podicem proiecerunt. Præterea dicunt ranas, & simias sic effectas, cum muliercula, scilicet Euæ, aut alia nimis fecunda vereretur venienti deo omnes liberos prode, occuluit quosdam in furno, & quosdam sub vase elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iussit deus qui in furno essent, in simias conuerti, qui sub vase, in ranas ac buffones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hic prosequitur auctor. Modum docuit, dicens. Crescite, & multiplicamini per coitum scilicet. Accinxere operi, id est, operam dederunt diligenter liberis procreandis. Mandata fideliter implent, iucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus equo inclinamur.

Post tria lustra: id est, quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, vt Historiam putet à poëta narrati. Hirci sine cornibus, id est fœdi adulteri. Nam quæ quisque &c. Prouerbialiter, & desertius quàm illud: Qui fuit

# BAPTISTÆ MANTVANI

in furno, sociū sibi quærit in illo. Saluere penates, id est, familiares, & omnes in domo habitantes. Tua pignora, id est, natos. Nam pignora natorum dicuntur, pignora rerum. His deus arrisit, id est, annuit, & blandus atq; affabilis fuit. Catellis, id est, canis fœtui, & primo scilicet omnium. Vnde ad primę geniturę iura alludit. Falces, qui erant ex virgis in quibus securis erat colligata: ferebantur aut à lictoribus post eos magistratus, qui in corp<sup>o</sup>, & sanguinē animaduertere poterāt. Securis, à secādo dicta, quod interfecat, vt collum nocētium, & vites, quibus centuriones & cæteri duces milites cadebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne seueriores haberentur saltem in conciuēs. Nam alios virgis cædere licebat. Iuuenalis Saryra octaua. Nodosam post hęc frāgebat vertice vitem. Si lentus pigra muniret castra dolabra. Et pila, quæ sunt Romanorum tela. Lucanus: Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis. Hæserat armis, id est, humeris: Stimulus, quo boues instigantur. Ligna, instrumētum rusticorum, vt pastinum, quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio, & repastinatio vinearum fit. Fœnifecæ, id est secantes fœnum. Persius: Fœnifecæ pingui viciātunt vnguinē pulres. Solifossiores, fodientes terram. Est autem vna pars. Nam si duę essent, soli secundam produceret, quam composita corripunt in medijs syllabis, dummodo etiam in nominatiuo, id est habent, vt fœnifeca, solifossor: quod dico, quia quanticūque à nominatiuo quantuscūque aut quantumcūque producit, vt qualicūque à qualiscūque. Fartores, qui farcinē faciunt, Lanij, id est carnifices: Lixæ, aquam ferentes. Artocopi, panifices aut panem incidentes. Et genus hoc alij, sicut dicimus, id genus, pro eius generis: sic ponit hoc genus, pro huius generis. Mantou, id est. Mantuanus, sed Mantous dicitur à Manto nympa, matre Oeni, qui Mantuam à matre denominauit. De quo Ma-



ro: Fatidicæ Mârus, & Thufci filius amnis. Amyntas au-  
tem, is est de quo in Amynta visum est.

*Cor. Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas,*

*Cuius erat, semper nobis urbana iuuentus,*

*Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti:*

*Ludit, in agrestes semper ioculatur, & vrbis*

*Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.*

*At neque de superis pudet has componere nugas,*

*Iste iocus manifesta gerit conuitia secum.*

*Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,*

*Vt neque perpendas isto te scommata carpi?*

*Nos quoque paulisper mentem extendamus ad vrbis*

*Stultitiam, ne fortè putes sapientius illos*

*Vivere, qui splendent auro, qui murice fulgent.*

*His oculis vidi, tunicis plerosq; superbis*

*Vestiri, atque foro regali incedere gressu,*

*Quos secreta fames premit, atque domestica egestas,*

*Stultius his certè nihil est, opulentia ficta,*

*Paupertas, & segnities, & inertia vite*

*Vera, quid est aliud quàm desipientia vera?*

*Vidi etiam patres (è rem indignam, atq; nefandam)*

*Dum segnes dormire volunt, & vivere lautè*

*Prostituisse suos vulgò cum coniuge natos.*

*Quid peius, quid perfidius quid stultius unquam?*

*Ful. Quid si vitam alio nequeunt traducere pacto?*

*Cor. Cum totidem, quot nos, habeant animasq; manusq;*

*Dic cur vita n alio nequeant traducere pacto?*

Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas. Quasi dicat, iu-  
uenis ille insanus amore, & rusticos odio habens: Cui ni-  
hil negoti pro negotij, id est, otioso. Iuuentus, id est,  
multitudo iuuenum vrbanoꝝ. Conuitia, contumelias.  
Omaso, id est, intestino pingui, tarditatem ingenij af-  
ferenti, vt Horat, & Persius attestantur. Isto scommate  
id est, irrisorio dicterio Te, qui rusticus es, Carpi, id est,  
repre-

# BAPTISTAE MANTVANI

reprehendi. Nos quoque, id est vicissim. Qui murice, id est, purpura. Prostituisse, id est, ad turpem quæstum in lupanaribus, & prostibulis, statuisse quasi p foribus, vbi luxuria perditos expectant. Quid, scilicet dicas, aut quid faciât, & est inanius desidioforû purgatio, quàm vt refelatur. Vnde dicit Cornix: Habent ciues vrbani manus, & pedes, vt nos: cur non quærût sibi victû laboribus, & parsimonia, vt nos.

*Est etiam, cuius vecors industria vanas  
Quærat opes, vbi nullus opus inuenit ab æuo,  
AEs lauat herbarum succis, & vertere in aurum  
AEstimat, ac nigra semper fuligine pallet.  
Est, qui dum tellure latens desiderat aurum  
Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.  
Quid leuius, quid futilius, quid inanius vnquam?  
Omnia, ne veniant ad opus telluris, & agri,  
Omnia pertentant, vt agant nihil, omnia versant,  
Semper agunt, nunquam peragunt, ex fœnore victum  
Infamem extorquent, vi, fraude, dolisq; laborant:  
Mille vijs opibus, mille insidiantur honori.  
Nos capris, & oues armenta q; pascimus, illi  
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecus.  
Rusticus, est ouium pastor, volucrumq; canumq;  
Ciuis: vtrum melius, te iudice, nobiliusque?  
O Fulica, utilitas vnde, & opulentia maior?  
Ful. Si venit ex nostris operis opulentia maior?  
Ciuibus vnde igitur tantarum copia rerum?  
CORNIX. Ex vi, fraude, dolis: vi, fraude, dolisq; laborant.  
Nōne vides, insane, vt nos crudeliter vrgent,  
Quo capiunt astu? nos irretire loquendo,  
Sacram offerre putant, & opus sublime, piūmque.  
Huc aures oculosque adigunt, huc ora, manusque.*

Est etiam. Adfert alia vrbanoꝝ vitia, & ferè opposita segnitiei, dicens: Est etiā, scilicet ciuis, cuius vecors, id est, per-



est, peruersi cordis industria quærit opes vanas, id est, vl- Vecors  
 tiâ quàm satis sit, & non iusta ratione, vt qui per artem  
 vt (dicunt) alchymie, id est, adiuuaminis, adiuuâdo natu- Alchimi  
 ram sperant æs, aut argentum vertere in aurum: qua via  
 nullus inquit, hætenus inuenit opes, certû est multos in-  
 uenisse pauperiem, dicunt tamen eius rei studiosi, inuē-  
 tos qui ad intētum peruenerunt. Fuligine nigra, quia  
 vapore fumeo: sed quomodo pallet? Nisi hoc ad anxietate-  
 tem referatur, non constat. Est qui, &c. Alius error eorū  
 qui magicis artibus, & characteribus nescio quibus, spe-  
 rat posse inueniri thesauros absconditos. Omnia, ne  
 veniant ad opus telluris, & agri, omnia inquam pertentant.  
 i. experiuntur ne fiant agricolæ, quo nihil honestius,  
 nec iustius. Semper agunt, nunquam peragunt. i. perficiunt  
 nihil eorum quæ incæptant. Ex fœnore, id est, vsura.  
 Accipitres, aues ad prædā, catulos ad venationē, & equos  
 ad venandum, aut auibus, aut canibus cercopithecus. i.  
 caudatas simias. Nam κέρκος dicitur cauda, τῆθῆκος  
 simius aut simia. Sunt ergo quos catos marinos quidam  
 vocant, capite, vt dicit Plinius, subnigro, & pilo asinino,  
 quibus deformitas decori est, suntq; ob cautum ingenium  
 diuitibus in delitijs. Cuius, est pastor volucrum, & canum,  
 quia eos pascit. Quo astu. i. qua calliditate: ab Astu.  
 astu. i. ab vrbe, vbi astutiores sunt. Irretire, id est, in la- Irretire.  
 queos & retia illigare, hoc est circumuenire & decipere  
 verbis putant. Sacrum offerre, id est, arbitrantur se obsequium  
 præstare deo, quando nos decipiunt. Huc, id est, ad hanc  
 operam, vt nos decipiant. Adigunt, id est, applicant ora,  
 id est, omnia quæ dicunt, & manus, id est, omnia quæ faciunt.

*Ful Vnde urbanarum tibi tanta peritia rerum?*

*Cor. Hec didici quondam, ductis in mœnia capris,*

*Quum lac vociferans ibam venale per urbem.*

*Mansi apud artopum, sapiens, & ad omnia promptus*

# BAPTISTAE MANTVANI

Furta erat, & crudum ferro subradere panem.  
 Ipse ut erat mores urbis doctissimus, ista  
 Tradidit, affirmans nihil esse nocentius vrbe:  
 Se quoque furari didicisse aiebat ab vrbe.  
 Sunt etiā qui parta ab auis patrimonia fundunt  
 In meretricum vsus, quid scdlius, improbiusq;?  
 Dic, vbi mæchandi ars, homicidia, seditiones:  
 Nonne inter ciues, atque intra mœnia regnant?  
 Quid reges, qui regna hominum per vulnera querunt?  
 Non moramq; suos adigunt? quid pectora miles  
 Obijciens telis, per mille pericula vadeus?  
 Pro stipe dat vitam, nulla est insania maior.  
 Gloria præfertur vite, quid gloria? quid laus?  
 Quid fama est? quid honor? voces, & opinio vulgæ  
 Omnia longa dies abolet, quum viuere cessas,  
 Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.  
 Qui m're sollicitant remis, cum viuere possint  
 In patria, stulti: ventis qui credit & vndis,  
 Stultus, diuitie cui sunt & negligit uti  
 Stultus, qui ut natis cumulet patrimonia, partis  
 Abstinet, & genium fraudat, stultissimus. & qui,  
 Que facere ipse potest, natis faciunda relinquit.

artocopos  
 is

Vnde urbanarum. Bona interrogatio, ut decorum seruetur, & verisimilis narratio. Artocopū, ut videtur, accipit pro panifice, seu (ut dicitur) pistore, qui Græcè dicitur artocopos, id est, artopœus, quia ἀρτος dicitur panis, & ὀψωσ facio. Sed artocopus dicitur, quasi labor panis. Nā ἰουῖος Iuuenalis autē videtur accipere pro pane, dicens Satyra quinta: Salua sit artocopi reuerentia: Vbi tamen pro pistore accipi potest, ut sic maneat discretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita obseruando eius iussam, fit ei reuerentia. Sed ad Poëtam nostrum. Ipse ut erat mores urbis doctissimus. Hoc exemplo conuincere possumus participia comparari. Nam si nomen sit, doctissimus, non regeret accusatiuum: quocirca ego quidem



morum potius dicerem. Hic tamen versus mores potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum, si superlativa à participijs accusatiuū regentibus deducta, accusatiuū regunt, quum aduerbia à prepositionibus orta id faciant: vt proximè Hispaniam Mauri sunt inquit Salustius. Sunt etiam. Aliam affert urbanorum stultitiam, qui patrimonialia ab auis parta cū meretricibus absumunt. Qui reges, Docet & reges & ceteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, vrbes ferè incolere: stipendiarios autem, qui inuocati nomina sua dant, etiam urbanos esse & maximè insanire, quum pro modica stipe periculum vitæ subeunt, quod rustici non nisi coacti faciunt, pro libertate patriæ & cōiuge ac liberis. Qui mare sollicitant. Rursus aliud genus stultitiæ (quod Persius quoq; prosequitur,) eorum, qui quum satis habeant, nauigant tamen cum periculo vitæ. Item stultus est, diuitiæ cui sunt & negligit, vti, vt auarus. Nam vt dicit Seneca: tam deest auaro quod habet, quàm quod nō habet. Vnde de sene auaro. Horatius: Querit, & inuentis miser abstinet, & timet vti. Et primo Sermo. Congestis vndiq; saxis indormis inhiās & tāquam parcere sacris Cōgeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis, Stultus, qui vt natis cumulet, &c. Quia sepe malè absumunt. Vnde Persius: vt tuus iste nepos olim satur anseris extis &c. Vide Satyram vltimam, vbi totum est hoc argumentum. Et geniū, id est, naturam. Est enim genius deus naturæ, & loci natiui, quem qui alimentū naturæ debitū subtrahunt, defraudare dicuntur. Terentius in l'horm. Suū defraudans geniū, Quæ facere ipse potest, quod per fabellam, seu apologū de cassita, pulchrè recitat Gellius,

Auarus

Genius

*Qui numerant stillas, & se comprehendere fata*

*Pesse putant, stulti: verum dementior istis,*

*Naturam quicunque dei scrutatur, & audet*

*Figere in imo nefam lucem tam debile lumen,*

## BAPTISTÆ MANTVANI

Nostra fides melior, cinis ratione coactus  
 Difficile assentit, nudis nos omnia verbis  
 Credimus, & plures faculas accendimus aris.  
 Ciuibus est infida fides, inquirere nunquam  
 Mente sinunt arcana dei, si numina scire  
 Esset opus, poterant nobis se ostendere, verum  
 Quando latere volunt, quid vestigare necesse est,  
 Qua nos scire negant ipsi, qui cuncta gubernant?  
 Nostra etiam pietas pietate potentior urbis.  
 Namq; viri qui sacra canunt, templisq; ministrant,  
 Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?  
 Vidi ego quasitas ex rure, in mœnia plenis  
 Puppibus inferr: (pietas ea rustica) fruges.  
 Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,  
 Causidici, latratores, rabuleq; forenses.  
 Nummorum aucupium docti, legumq; tyranni,  
 Aere patrocinium vendunt, producere causas,  
 Et lites pendere diu vindemia quedam est.  
 Sunt & equestre genus medici, qui tangere venas  
 Nonnunquam illicitas audent, & ponere quedam  
 Non intellectis temeraria nomina morbis.  
 His, & si tenebras palpant, est facta potestas  
 Excruciandi egros, hominesq; impune necandi.  
 Qui verò populis presunt, hominesq; gubernant,  
 Quo plus iuris habent, quantoque licentia maior,  
 Insanire solent tanto amplius, o vbi sancti  
 Rectores, & iustitie, & pietatis amici,  
 Quos patres serò ante focum memorare solebant?  
 Omnia nunc abeunt pessum, spoliata queruntur  
 Tempa, gemunt mopes, vidue lacrymantur, & huius  
 Quenam causa mali? quia stat pro lege libido.  
 Qui numerat stellas, ut Astronomi, & se comprehende-  
 re fata, ut Astrologi, genethliaci, & Mathematici, Natu-  
 ram quicumq; dei scrutatur. Vnde ille: Mitte arcana dei.

Et alius



Et alius: Altiora te ne quaeris, & utroque maior: Noli nimis sapere, sed ad sobrietatem docens. Nostra, id est, rusticorum, cuius ratione coactus id est, rationibus innitens. Plures faculas, id est, taxdas, & carcos tortos. Mente sinunt, id est, desinunt. Poterant nobis se ostendere. Argumentum quo vero simile sit, deum non velle à nobis nosci, quum se non prebeat nocendum. Quid vestigare, id est, inquirere, necesse est ea quæ ipsi qui gubernant cuncta, scilicet superi negant, id est, prohibent nos scire? Quasi dicat: nihil. Quando, id est, quandoquidē. Nostra etiā pietas, id est, charitatis, ut dicunt, exhibitio in elemosynis erogandis. Legunt id est, colligunt. Stultorum est aliud. In pragmaticos, & causidicos invehitur quasi Satyricè. Vnde aptè personam Cornicis assumpsit. **Rabula** bulæq; forenses id est, forū iudiciale, seu causas sectantes. Rabula secundū Festū dicitur multis intētus negotijs, paratusque ad radendum quid aut auferendum, vel quia est in negotijs agendis, acrior quasi rabiosus. Secundum Marcellum autem, rabula à rabie dictus est, quem nunc aduocatū vel causarum patronum dicimus. Cicero non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum, atque perfectissimum quaerimus. Sunt ergo rabulæ (Ut iterum Nonius attestatur) litigiosi. Aucupium, id est, captionem ab auibus capiendis. Comicus, hoc nouum est aucupium. Legumque tyranni, quia summum ius, summa malitia est. Acre patroc. Enumerat causidicorum vitia. Vindemia quedam, id est, lucrum, ut in vindemia, quæ est vini collectio ut messis frugū. Sunt equestre genus medici. Et hoc quoque Satyricè. Equestres sunt, quia mulis ferè vehuntur medici. Veras illicitas, ad scemora mulierū. Nomina temeraria id est, rebus non conuenientia, quæ fingunt ne ignari deprehendantur. Et si tenebras palpant, id est, cæci & ignari sunt. Est facta potestas, à legibus, quæ medicis permittunt.

## BAPTISTÆ MANTVANI

tunt interficere, ut curent: Qui verò populis præ sunt. In primores, & optimates, ac magistratus inuehitur. Insanire solent tanto amplius, quum tamen vel leue in alijs scelus, in illis maximum sit. Vnde Iuuenalis: Omne animi vitium tantò conspectius in se Crimen habet, quāto qui peccat maior habetur. Abeunt pessum, id est, petiuntur & pereunt: spoliata queruntur, id est, comburuntur templa.

*Ful. Ista tua o cornix excandescencia fines*

*Transit honestatis, scelus omnibus obijcis omne.*

*Innocuos habitare homines & in vrbe memento.*

*Cor. Non habitant colubri quedam Balearibus arua*

*Proxima (non memini nomen) neque noctua Cretam;*

*Nec nemus Aegeriae sonipes, nec vir bonus urbem.*

*Ful. Vir bonus est animal rarum, paucāsque per vrbes;*

*Et per rura locos habet, est rarissima virtus.*

*Cor. Insanis Fulica, insanis, tot in vrbibus hostes*

*Sunt tibi, quot ciues, hi nos tondentque; pilantque;*

*Non habita nostri capiti ratione, coarctant.*

*Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt.*

*Fas igitur, si quid nostris sese vnguibus offert;*

*Radere, & insidijs, ac nostra indagine captos;*

*Deplumare leui tactu sensim, & pedepressim.*

*Si videt, excusa, si sunt secreta, negato*

*Furta: quod occultum est, non est iniuria, furtum.*

*Quidquid habent, noster labor est, industria nostra est.*

Ista tua o Cornix excandescencia, id est, vehemens ira fines, id est, limites transit honestatis. Baleares insulae sunt in Hispania, Graecis dictae à fundarum iactu. Nam Ballo significat iacio, tollitur autem nunc l. Balearicos autem contra glires à senatu auxiliū petiisse constat, quum in quibusdam aruis vicinis, non possint viuere serpentes: ea autem arua sunt in Eboſo, quae est insula inter Ophiussā & Pythiusam. Eboſi enim terra serpentes fugat,

omni

Fines.  
Baleares.  
Ballo.

Eboſo.



omnium venenosorum animalium expers: eadem cun-  
 culos gignit-populantes melle. Balearium. Dicit autem  
 se nominis immemorem, ut decorum seruetur. Nam non  
 congruit rustico lóginquarum insularum nomina scire,  
 sicut Maronianus rusticus oblitus erat nominis Grome-  
 træ dicens: in medio duo signa. Conon; & quis fuit alter?  
 Descripsit radio totum, qui gentibus orbem. Neque no-  
 ctua. Cretam scilicet habitat, cuius nomen non ignorat,  
 quia sub Venetorum ditione est. Noctua autem, quæ in  
 Creta negatur, plurima Athenis est, usque addo ut in pro Noctuas  
 uerbio sit, γλαῦκας εἰς Ἀθῆνας, id est, noctuas Athe- Athena  
 nas aut in athenas. i. ferris, qui merces eo ubi abundat inu- Aegeria  
 tiditer transuehit, ac si aquas in mare vehat. Aegeriæ autē  
 nemus est, ubi Noma Pópillus secundus Romanorū rex,  
 colloquium cum Aegeria nymphea vxore sua de rebus re-  
 ligiosis habuit, ubi sonipes negatur viuere. Est autem e- Sonipes.  
 quus à sono pedum sit dictus, Aeneid. 4. Stat sonipes, ac  
 frena ferox spumantia mandit. Nec vir bonus urbem, sci-  
 licet habitat, sicut nec Albionem, seu Britanniam maio-  
 rem lupus. Vir bonus est animal rarum. Maro. Vir bo-  
 nus & sapiens, qualem vix repperit vnum Millibus è cū-  
 ctis hominum consultus Apollo. Index ipse sui. Iuena-  
 lis. Rari quippe boni. &c. Habet, id est, habitat, residet.  
 Sunt tibi scilicet rustico. pilantque. Horatius compilo  
 secunda longa posuit: Ne me Crispini sermīa Ippi Cō-  
 pilasse putes, verbum non amplius addam. Est autem no- Compilo.  
 tum Gallis vocabulum: quod si tractum est à pilis, natu-  
 ra primam corripit. Inde autem tractum voluit per apo-  
 logum Aesopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iu-  
 uenculam, quæ canos decerpserat radicibus, alteram grā-  
 dem natu, quæ ut sibi conformem haberet maritum, ni-  
 gros capillos sustulit, caluus, & depilatus mansit, atque  
 ita nudatus & priuatus intelligitur suis, quod efficere pi-  
 lare est. Coarctant, id est, compellunt nos ad furra, quia  
 I exigunt

# BAPTISTAE MANTVANI

exigunt quod sine furto nos habere non posse sciunt, & mittunt mox ad suspendia. Potuit nosse Candidus, quem alij ex agro Parmensi, alij ex Mantuano oriundum dicunt. Nostriis vnguibus. Argutè quia cornices & fulicæ vnguibus præcipiunt, id est, imperceptibiliter, hoc est. paulatim, & pedepressim, id est, quasi presso pede, sine strepitu. Deplumare, quia aues, id est, auibus faciunt. Si vider, scilicet, quispiam furta excusa, dicens videlicet te iocari voluisse. Si sint secreta, negato. Furtum quod occultum est, non est iniuria: quia quidquid habent, scilicet ciues, Est noster labor & industria nostra. Hæc autem Cornici potius quam bono pastori cōueniunt dicere, quia furta nulli licita sunt, nec sua sibi vendicare sine superioris auctoritate permissum. Vnde dicit Fulica.

*Ful. Iam longè egrederis metam rationis, & equi.*

*Cor. O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem,*

*Vnde tot in terras veniunt æstate procellæ,*

*Fulmina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor*

*Tellurem tremere, ac postes, & cæla labare,*

*Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam,*

*Cur segeti lolium, messi dominantur auena,*

*Vna in capreolos transiit, caligine verni*

*Depereunt flores, mala parurit omnia nobis*

*Hec ciuile nefas, pariet quoque plura deinceps.*

*Vnde venit furor armorum, bellique tumultus,*

*Qui genus omne malum secum vehit? omnibus vrbs est*

*Fons, & origo malis: descendit ab vrbe Agenon,*

*Deucalion Pyrrha cum coniuge rusticus ille*

*Intulit illuuiem terris: hic abstulit: ille*

*Abstulit humanum terris genus, intulit iste.*

*Si terra (vt perhibent) flammis abolebitur vnquam*

*Istud grande nefas vlla descendet ab vrbe.*

*Ful. O Cornix, iam pone modum sermonibus istis*

*Audia iam uadam pueros de pulce loquentes.*

*Ceteræ,*



*Cetera, si quidquam superest, post prandia dices.*

*Pulci indulgendum monet viribus hora relictis.*

Iam longe egrederis metam rationis, & æqui, quia  
urbanos deplumare, si clam fore speretur, consulis. Coin-  
quinat, contaminat polluit, orbem, id est, vniuersum mū-  
dum. vnde tot in terras, dicit omnem tempestatem im-  
portunam, omnemque calamitatem propter urbanorum  
scelera à deo demitti. Cur segeti. Virg. Grandia sæpe  
quibus mandauimus hordea sulcis, infelix lolium & ste-  
riles dominantur auenæ. Est autem lolium de quo salua-  
tor. Nonne bonum seminasti? Vnde ergo habet zizania,  
Inimicus homo superseminauit. Vua in capreolos, id est,  
acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis al-  
ligant, quibus etiam vesci solent diuites. Caligine, id est,  
aere nebuloso & obscuro, atq; ita infecto. Parturit, pro-  
parit. i. prouocat ciuile nefas. i. nefandum ciuium scelus.  
Descendit ab vrbe Lycaon, quem ob perfidiam Iupi-  
ter in lycon, id est, lupum transformauit, & occasione cu-  
ius sceleris diluuium secundum Ouidium superinduxit.  
Deucalion Pyrrha cum coniuge. i. vxore rusticus. f. fuit,  
quia in montibus Theſſaliæ habitauit, vbi inter saxa de-  
gens, ad sese profugientes rēpore particularis diluuij be-  
nignè recepit. quocirca humanū genus iactis post terga  
lapidibus seruasse fingitur. Ille, scilicet Lycaon, hoc est,  
scelus eius. Intulit illuuiem. i. inundationem aquarū, hoc  
est diluuiū, terris, id est, in terras, Vt Inferretq; deos La-  
tio. Hic, scilicet Deucalion cū Pyrrha. abstulit. f. Illuuiē,  
Ille, f. Lycaon abstulit, genus humanū terris. Iste. f. Deu-  
calion. intulit. f. in terras genus humanum, quod secun-  
dum fabulas perierat, aut secundū historiā illic periisset,  
si non seruasset. Si terra, vt perhibent. Id dubitat rusticus  
aut ex Ethnicis sumptū, quibus non est fides habēda, nisi  
eadem in sanctis quoq; literis habeantur. Nos autē cre-  
dimus ignem conflagrationis diem iudicij præcessurum.

## BAPTISTAE MANTVANI

Sed & Ouidius aliquando mundum igne periturum as-  
ferit Metamorph. 1. Esse quoque in fatis reminiscitur af-  
fore tempus. Quo mare, quo tellus, correptaque regia  
caeli Ardeat, & mundi moles operosa laboret. &c. Istud  
grande nefas, scilicet propterea quod mundus ardebit,  
descendet ab vlla, id est, à quauis vna vrbe, & non ab a-  
gro. O Cornix, iam pone modum, id est, finem sermo-  
nibus istis, scilicet tuis improbis, & contumeliosis. Au-  
dio iam dudum pueros, id est, minores famulos, aut libe-  
ros, loquentes de pulte, id est, instare horam prandij. Si  
quicquam superesse, supra id quod satis est, esse. Horat.  
scilicet prandendi. monet indulgendum, id est, operam  
dandam esse, aut inuigilandum, pulti, id est, cibo illi ru-  
stico, quo Romani diu vixerunt, vrbibus, id est, contu-  
melijs de vrbibus relictis.

## ECLOGA SEPTI-

### ma, de Coniunctione Iu-

#### VENVM AD RELIGIONEM,

quum iam auctor ad religionem aspi-

*raret, inscripta Pollux.*

Ioannis Murmelij Argumentum.

*Galbula pastores ad sydera laudibus effert,*

*Et canit, vt viso versus sit numine pollux.*

Alphus, & Galbula.



*Albula, quid sentis? Pollux doctissimus olim*

*Fistulicen, subito quodam quasi numine tectus*

*Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales.*

*Bardocucullatus caput, vt campestris alauda,*

*Quatuor ante dies in religiosa recessis*



*Claustra, ferunt illum, pecudes dum solus in agris*

*Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum:*

*Cetera non memini, sed tu quid Galbula sentis?*

Galbula. Si friuolum non sit, dicam, non sine ratione in hac septima Ecloga agi de conuersione iuuenum. Nam septenarium numerum, qui ex primo impari, & proxime illum subsequente pare conficitur, constat habere nescio quid mysterij non solum in sanctis literis, sed etiam apud poëtas. vnde est illud: O terq; quaterq; beati. &c. Nam te iam septima portat Omnibus errantem terris, ac fluctibus æstas. Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes, quartis iuuenes: qua ætate constituendum est nobis genus vitæ; quos, & quales nos esse velimus, in quo genere vitæ. Bene ergo (vt de cæteris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Ecloga agitur de iuuenum ad religionem conuersione, vnde hætenus adolescentiâ suam (sic enim inscripsit opus) poëta cecinisse putatur, deinceps canturus iuentâ, & virilem ætatem, in duobus videlicet vltimis carminibus, quæ in religione composuit. Sed linquamushæc argutioribus. Per Pollucem hoc loco intelligo poëtam. Fistulicen, id est, canens fistula, vt nostra ætate: sicut tibicen, canens tibia gru, vt olim factitabant, & nunc quoque nonnunquam. Quodam quasi numine tactus, quia spiritus vbi vult spirat, Bardocucullatus caput, id est, habens caput capiti regendo apta. Bardi item dicebantur olim stulti apud Bardocucullatum. Bardocucullus, vestis est Gallica grossioris villi, facta compositione ex bardis qui poëte erant Gallicani, & cucullus. Cucullus enim vestis est grossior capiti regendo apta. Bardi item dicebantur olim stulti, apud Gallos, vt possis accipere bardocucullum vestem fuisse Gallicam stultorum, & vilium hominum. Vnde Martialis in

Fistula

Tibicen

Bardocucullatus

Bardi.

15.

lis in distichis. Gallia Santonico vestri bardocucullo. Cercopithecotū penula nuper erat. Bardus ab hoc, auctore Festo, stultus à tarditate ingenij appellatur. Græce autē bardos dicitur. Præterea, vt idē inquit, bardus Gallicè cantor appellatur, qui virorū fortium laudes canit, à gente bardorū. De quibus Lucanus. Plurima securi fudistis carmina Bardi. Nonius autem dicit bardum esse propria vī, & ingenio tardū. Nam Græci bardos, tardos dicebant. Plaut in Persa. Nimis equidē pro barda, & rustica reo habitā esse. Ex his, & alijs multis, vnde alpius patet Gallicam quoq; linguā immutārā esse. Nam multa nunc aliter, quā olim dicebantur, à Gallis dicuntur.

um.

uda.

Vt cāpestris. i. in campis versari solita. Alanda. i. auis cucullata, & plumeā cristam habens. Effigiem quandā vīdisse deorum (vt in processu patebit. Viderur autē diuinā virginē intelligere, aut quæ Herculi occurrille à Cicerone memoratur, de qua suo loco dicā. Cetera nō memini. Id enim, & rustico cōuenit, vt iam sæpe diximus, & œconomie, atq; argumēto huius eclogę. Nā intendit narrādo duo facere, colligere videlicet laudes pastorū, & pfectionē religionis, potissimū Carmelitanę, quę prima est:

*Gal. Vt dixere patres, faciens primordia rerum*

*(Magna canā, nobis quę quondam tradidit Vmber)*

*Instituit deus agricolas, pecorisq; magistros:*

*Primus agriculator rudis, immanis, & asper,*

*Qualis humus segnū, lapidosa, rebellis aratro.*

*Ast ouium primus pastor mitissima proles*

*Instar ouis, quę bile caret, quę lacte redundat,*

*Mitis erat, nullū vnquam pastoribus asper.*

*De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras.*

*Nunc oue, nunc pingui vitula faciebat, & agno*

*Sapius, & magna diuos ambibat honore.*

*Sic profecit apud superos, sic numina flexit,*

*Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu*

*Tempus*



Tempus ad hoc, cælo pecoris gratissima cura,  
 Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ  
 Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim  
 Constituit reges, qui postea murice, & auro  
 Conspicui, gentes bello domuere superbas.  
 Quum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,  
 Aut Paru, aut alius, puerum qui obruncat ad aram  
 Pastor erat: quando cælesti exterritus igne,  
 Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,  
 Pastor erat Moses: Moses à flumine tractus.  
 Exul apud Graios Amphrissia pastor Apollo  
 Rura peragrat, posito deitatis honore.  
 Cælestes animi Christo ad præsepia nato,  
 In caulis cecinere deum pastoribus ortum.  
 Et noua diuini paruis miracula docti  
 Pastores primi natum videre tonantem.  
 Et sua pastores infans regnator Olympi  
 Ante magos, regesq; dedit cunabula scire.  
 Se quoque pastorem deus appellauit, oueisq;  
 Mitis ingenijs homines, & mentibus equis.  
 Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab urbe  
 Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.  
 Sunt pecudes pictæ, parui sub matribus agni  
 In tellure cubant, ingens equitatus ab alto  
 Monte venit, radiant auro diademata diuûm:  
 Et suspensa tenent vaga lumina prætereuntum:  
 Non igitur mirum, noster si numina Pollux  
 Vidit, amans villas, & oues, & ouilia diui.  
 Simplicibus presens deus est, offenditur astu.

Ut dixere patres. Ut probet verisimile esse, pastori  
 numen visum, altius orditur laudes pastorum, docetque  
 quod verum est: Abelem primum iustum fuisse pasto-  
 rem multosque reges, ut Abraham, David, & similes  
 fuisse pastores. Christum ad hoc se appellasse pastorem

## BAPTISTAE MANTVANI

dicentem. Ego sum pastor bonus. Et recens natum primo à pastoribus agnitum atque visum, & multa id genus alia, quæ legendo patebunt. Vt dixere patres. Virgilius. Arunci meminere senes. Rustici enim non ex libris, sed ex maiorum relatu historias sciunt. Deus faciens primordia rerum, id est, in prima hominum genesi instituit agricolas, Vt Adam, & primogenitum Cain, pecorisque magistros, vt Abelem, quia autem dicendo primordia rerum visus est altius ordini, bonam facit parenthesis, dicens Magnocanam, nobis quæ quondam tradidit Vmber, cui totam doctrinam suam ubique acceptam fert. Primus agri cultor, scilicet Cain, ac ouium primus pastor, id est, instar Abel, id est, in statum, & morem, ac similitudinem, quod Valla negat, quæ hic, id est, cholera amaritiem animo adferente. Sacrum ponebat ad aras. Historia patet in principio Genesios. Vitulo faciebat, scilicet rem sacram. Sed Faci, & Operior per se posita, de rebus sacris intelliguntur. Nec dices: Faciam vitulā, quia id tauri est, sed vitula, aut vitulo, subaudienda rem diuinam, vt in Bucolicis Maro: Quum faciam vitula pro frugibus, ipse venito. Diuos ambibiat, id est, ambiētium more venerabundus adorabat. Sic, id est, vsque adeo, numina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi nascentis scilicet vsque ad hoc, id est, nostrum tempus, gratissima, id est, acceptissima, cælo, id est, cælestibus. Assyrios, vt Abraham, Loth, Iacob, & cæteros patriarchas. Quum Paris, Alexāder, qui & Paris pastor fuit. Nā cum Hecuba ipsa grauida visa esset gestasse catellum faciem gestantem, qua tota Troia incendebatur, idque ad Priamum retulisset, & ille ad somniorum, & phantasmatum interpretes, responsum accepit filium gestare qui Troiæ cremandæ occasionem daret, quocirca pater quicquid pareret, interfici iussit. Mater autem non interfecit, sed exponendum feris dedit, vbi à pastoribus inuentus, ab illis

lis.

cio.

perior.

aris.

hecuba.



ab illis quoque educatus, in virum creuit, atque ad Oe-  
none nympha adamatus est, iudiciumq; inter tres deas de-  
disse fertur. Quum vero optimus esset athleta, & cū He-  
ctor congressus eum vicisset, ab eo interemptus fuisset,  
nisi frater agnitus, tandem pro Helena promissa in Gre-  
ciā profectus, fatalem attulit prædam. Vnde Statius in  
Achilleide: Solverat Oebalio pastor de litore classem  
Dardanus. Paris ergo aut alius, quia de nomine, ut rusti-  
cus dubitat, eum vidit tria numina, scilicet, Iunonē, Pal-  
ladem, & Venerem de præstantia formæ concertantes,  
in Ida, id est, sylva sic dicta Iliaca, id est, Troiana, Quod Iliaca.  
additur, ad discretionem Idæ Crætensis, erat pastor, iue-  
rum qui obtruncat ad aram. s. Abraham, qui id facere Moses.  
voluit, erat pastor. Pastor erat Moyses, quando cælesti ex-  
territus igne, scilicet in rubo, qui non cōburebatur, ve-  
nit ad ostentum, id est, miraculum aliud portendens, ut  
virginitatem diuæ genitricis Christi. Pedibus nudus,  
quia iussus est calceamenta exuere, Moyses inquam, à  
flumine tractus. s. filia Pharaonis regis Aegipti, quum  
esset in fiscella super aquas natans, vnde nomen accepit.  
Apollo spoliatus diuinitate paut Admeri regis armen-  
ta nouem annis, vnde Nomius, id est, pastoralis, est di-  
ctus: paut autem apud Amphrysum fluuium Thessaliæ,  
spoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclo-  
pas vnde in principio 4. Georg dicit Virg. Et te memorade  
canemus Pastor ab Amphryso. Ideo hæc secundū Ma-  
crob. lib. 1. Sat. finguntur, quia Apollo ipse est sol, qui  
omnia pascit. Deitatis, Latinius diceretur diuinitatis, sed  
carmen id non accepit. Cœlestis animi, id est, spiritus.  
Vnde: Qui fecit angelos suos spiritus. In caulis, id est,  
scriptis pastorum, vbi faciebāt vigilias super gregem suū,  
ut Lucas præclare memorat. Ante magos, id est, sapien-  
tes Persarum, & Iudæ orum: quia ea nocte qua natus est,  
eum ipsis ad minimum, decimo tertio die primum vi-  
sus sit,

Iliaca.

Moses.

Nomius.

In caulis.

sus sit. Dico, ad minimū, quia controuersia est, an eodem anno, an alio. Ante magos, regesq; Vnde magos p regi-  
bus accipimus, ppter illud. Reges Tharsis, &c. Se quoq;  
pastorē deus appellauit, dicens. Ego sum pastor bonus.  
Ouesq;, addens: Agnosco oues meas, & cognoscunt me  
mex. i. miti ingenio præditi homines. Pictō legi hęc oīa  
tēplo. i. in parietib' fani. Vbi pictura est rudiū scriptura,  
& ideo dicit, plegi. Maro in 6. Qui p̄tinus omnē perle-  
geret. Magna enim est cōueniētia pictoris, & scriptoris.  
Vnde Eos Flaccus æquiparat, dicēs: Pictoribus atq; poē-  
tis. Quidlibet audēdi sēp fuit æqua potestas. Sunt pe-  
cudes, s. pastorū, qui Christū viderunt. Ingens equitatus,  
scilicet triū regū. Diademata diuum, aut regū, aut ange-  
lorū Christi, & parentū eius, hoc est, matris veræ, & pa-  
tris legalis, ac nutritij, & naturalis à quibuscū putari. Et  
suspēsa tenēt vaga lumina. i. oculos prætereuntiū, hoc est  
cogunt prætēreire volentes immorari donec picturā per-  
spexerint. Amāt villas. i. dōmos rusticas, & oues, & ouilia  
diui. Simplicib' præsens deus est. Id sanctē, & moraliter.

*Alph. Veratrefers, pecorē si sint innoxia nostro*

*Pascua, vidi asinum, vidi præsēpe, bouemq;*

*Iam memini turba venientis, & ora videre*

*Indica iam videor, regum sua dona ferentum,*

*Vnum oro, quanam Polluci occurrit imago*

*Galbula, si nosti, ne sit labor omnia fari.*

*Galb. Et noui, & memorare libet, res digna relatu,*

*Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.*

*Durus, & immitis pater, atque superba nouerca,*

*Pollucem grauiore iugo pressere iuuentē*

*Tempore, quum dulces animos noua suggerit ætas,*

*Et quum iam inualida longo sub pondere vires*

*Deficerent, nullaq; odium mansuesceret arte,*

*Constituit tentare fugam res vna volentem*

*Ire diu tenuit, nimis impatienter amabas.*



Error enim communis amor inuenilibus annis.  
 Res est fortis amor, violentia fortior, iust.  
 Et tales abiens (mihi namque solebat amores  
 Enarrare suos) mœsto dedit ore querelas:  
 O virgo, lachrymæ ne tuis soluuentur ocellis,  
 Quum te tam charo cernas ab amante relictam?  
 Vllane dis essu duces suspiria nostror?  
 Tunc mei crudelis eris fortè immemor vnquam?  
 Vsque adeone tuum poterit frigesce pectus,  
 Pectus, quod toties tot lumina fletibus implet?  
 Tunc trahes crebros gemitus, & pallida fieri?  
 Cerno oculos, cerno lachrymas, cerno anxia corda  
 Virginis, heu tantum qua dissimulare dolorem  
 Fas erat arte? dolor duplex mea pectora torquet,  
 Illius, atque meus: sed fas mihi flere, quod illi  
 Non licet: occultus longe magis estuat ignis.  
 Incolumem mihi vos diui seruabitis illam.  
 Vt quando exilio repetam mea rura peracto,  
 Fiat amor fœlix saltem semel ante senectam.

Vera refers, Approbat Alphus: vidi asinum, & bo-  
 vem, & præsepe, scilicet domini, qui in eo ante asinum,  
 & bouem est posurus. Vidi, inquit, de pictura intelligens.  
 Iam memini turbæ venientis, & ego videor mihi nunc  
 videre ora Indica, id est, Indorum regum, ab India ve-  
 nientium, & videor videre ora regum ferentium, id est,  
 offerentium dona, scilicet, aurum, thus, & myrrham. Et  
 noui, & memorare libet, quia res est digna relatu, id est,  
 ut referatur, & recēseatur. & factum, scilicet Pollucis, est  
 imitabile. Durus, & immitis pater, Est mihi namq; domi  
 pater, est iniusta nouerca. Videtur autem hæc vera vitæ  
 ipsius poëtæ descriptio. Grauiore iugo, quia nimis rigi-  
 di, & seueri erant, ut in prima ecloga docuimus. Et quum  
 inualidæ. Est enim ea ætas imbecillis, & inops consilij.  
 Nullumq; odium, scilicet parentum, arte, scilicet filij.

# BAPTISTAE MANTVANI

Constituit tentare fugam, id est, discedere clam à parentibus tam duris. Error enim communis. Vnde prius. Semel insaniuimus omnes. Res est fortis amor, violentior fortior scilicet. O Virgo, Querulosa discessio ab amico crudelis, quæ amantem non redamas. Mart. Ah crudelis Alexi nihil mea carmina curas. &c. Quod lumina, Legendum videtur tot, vt sit, pectus, inquam, quod implet toties lumina tot fletibus. Dolor duplex, illius atq; mei illius scilicet virginis quam occulto æstuantem putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. Exilio peracto, quia in exilium voluntarium, vt patris sæuitiam, nouercale odium deuiter, abscedere destinauit. Fiat amor foelix, vt potiatur amica saltem semel. Id amatoriè, & modeste.

*Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti:  
Tantus amor iuuenem, vis tanta furoris agebat.  
Sed iam iam fusa fuga cunctis erat alea nota:  
Fronde sub Herculeæ fessus mœrore sodebat.  
Ecce puellari virgo stipata corona  
Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nymphae,  
Et tali affata est puerum sermone dolentem:  
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verte.  
Nescis, heu vescis, quò te via ducat, & audes  
Ignotis errare locis, nihil insidiarum  
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli?  
Omnia tuta putas, & quod places, utile credis  
More iuuentutis stolidæ collectus in orbem  
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.  
Est facile incautos offendere, paruulus infans  
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,  
Nec nisi iam læsus, vires intelligit ignis.  
Hæc regio intrantes aditus consuevit amœno  
Fallere, delicias offert, & gaudia verum  
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,*



Mille parat laqueos, & mille pericula profert.  
 Trames hic, ut collem gressu superaueris illum;  
 Ducit in umbrosam syluam, crudele ferarum  
 Hospitium, loca tetra situ, & caligine opaca.  
 Quisquis eò deceptus abit, remeare vetatur,  
 Et piceis primum velatur lumina vittis.  
 Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus  
 Transiit in effigiem monstri, dum voluere linguam,  
 Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese  
 Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit assidue  
 Ima tenebrosa vallis lacus equore nigro  
 Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.  
 Huc tracti in Stygios latices, altumque barathrum,  
 Precipites dantur, rapidaeque voragine mersi,  
 In Styga, & eternas Erebi rapiuntur in umbras.  
 Heu quot pastores istis ambagibus acti,  
 Cum gregibus periere suis, ego sedula semper  
 Monstro iter, hic ad opem vigilo indefessa ferendam.

Talia pergebat memorans. Commemorat quæ virgo  
 visa sit Polluci, quum iam fugam facere decreuerat.  
 Eam autem, quia in Carmelum ire suadet, & virginum  
 coronam secum duxit, non ineptè putaueris diuam virgi-  
 nem Mariam, cuius protectione, & numine insignitur  
 nunc Carmelitana religio, quam auctor noster professus  
 est. Quin adeò Eclog. 8. id manifestè docet. Alludit ta-  
 men ad eam quæ Herculi apparuisse dicitur, vnde dicit  
 apparuisse iacenti. Fronde sub Herculeæ, respicit quo-  
 que ad biuium Pythagoricæ literæ, de quo in opusculo  
 Maroniano abunde diximus. Ut verò sciamus quæ Her-  
 culi apparuerit, audiamus Ciceronem, i. officiorum  
 ita differentem: In primis constituendum est, quos nos  
 & quales esse velimus, & in quo genere vitæ, quæ deli-  
 beratio est omnium difficillima. Ineunt etiam adoles-  
 centiam cui inest maxima imbecillitas consilij, tunc id

sibi

sibi quisque genus ætatis degendę constituit, quod maxime adamavit. Itaque antequam implicatur aliquo certo genere cursuque vivendi, quam potuit, quid optimum esset iudicare. Nam Herculem Prodicus dicit, ut est apud Xenophontem, dum primū pubesceret, quod tempus à natura ad deligendū, quam quisque viam vivendi sit ingressurus, datū est, exisse in solitudinem, atque ibi sedentem, diu secum multumque dubitasse, quum duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utrum ingredi melius esset. Hoc Herculi Iouis satū edito, potuit fortasse contingere, nobis non itidem. &c. Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandū duas accessisse matronas, Virtutē & Voluptatē, quarū Voluptas prius ingressa, accuratissime erat ornata, & omneis delicias post se trahebat respectans aliquando, cum fastuque omnia ostentans, & multa etiā plura pollicens, secum trahere Herculem retinuit. At Virtus aspera, & dura, seueraque intuens contra. Non polliceor, inquit, aliquā voluptatem, aut quietē, sed laborem, pericula, sudores infinitos, terra, marique tolerandos, sed horū præmium erit te deum fieri. Quod audiens Hercules, grauib. verbis Voluptatem repellens, Virtutem sequutus est. Cuius, ut inquit, Maro, primus ingressus difficilis videtur. Nam via virtutis dextrum petit ardua callem, Difficilemque aditum primum spectantibus offert. Sed requiem præbet fessis in vertice summo. Sed ad auctorem. Voluitque reuerti. Sed virginē, quē constituerat deferere quia nihil inconstantius amante. Sed alea erat iacta. i. iam perfricuerat frōrem, hoc est, periculū infamiae non amplius timuerat, & ita erat extra aleam, per quam significatur omnis incertus euentus, & omne periculū, ut alea belli. &c. Erat autē iacta fuga. per fugam quam paraderat: nota cunctis, id est, omnes sciebant quod fugere constituerat, & hoc animo sedebat fessus mœrore, amore languens, & mœrore confectus sub fronde Herculeæ. i.



sub populo, quæ plurima crescit in ripis Padi. Vnde O-  
 uid. Populiferq; Padus. &c. Ea autem arbor dicatur Her-  
 culi, vnde in Buc. Populus Alcidae gratissima, qui eius  
 fronde coronatus, ad inferos descendit, ac redijt. Signifi-  
 cat autem virtutem, quæ intrinsecus viret, & extrinsecus pal-  
 let, vt ipsa frons populea. Ora, manus &c. Synecdoche  
 est, vt Aeneid. 4. Omnia Mercurio similis, vocemq; co-  
 loremq; &c. Per campos herbosos, id est, virides & ira a-  
 dolescentiam notat. Sæpe latet, Maro: Frigidus, o pueri  
 fugite hinc, latet anguis in herba, Paruulus infans. Al-  
 ludit ad Moysen, qui relicto auro, carbonem ardentem in os  
 suum intulit, quo se innocentem adhuc declarauit. Aditu. i.  
 introitu, amœno, delectabili, & voluptuoso. Trames hic,  
 scilicet tam amœnus, Pronomē hic, anceps est vnde hoc  
 loco corripitur, aduerbium autem, semper produci vult.  
 Crudele hospitium, appositorie, sicut Aeneid. 6. Itur in an-  
 tiquā syluā stabula alta ferarū. Situ. i. mucore, & sanguine  
 immunda. Remare vetatur, Maro. Facilis descensus a-  
 uerni. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Sed reuoca-  
 re gradum, superasq; euadere ad auras, Hoc opus, hic la-  
 bor est. pauci, quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens  
 quos vexit ad æthera virtus. Dijs geniti potuere. Piccis  
 vittis. i. caligine ignorantie & desperationis, velatur lu-  
 mina. i. habet oculos velatos: Est enim Græca locutio,  
 vittis, fascijs, quibus ligari solent decollandorum oculi. **Vitta**  
 Trāsit. i. transformatur in effigiem monstri. Docet quid  
 metamorphoses poetarum sibi volunt, quibus Vlyssis  
 socij in feras, & pecudes versi finguntur: quia homo vo-  
 luptati deditus, fit bestialis, animalis autem homo non  
 percipit ea, quæ sunt spiritus dei, vnde neque suspicit. i.  
 sursum inspicit astra, ima occupat, semper versatur in li-  
 mo carnalium desideriorum. Mons plurimus. i. difficul-  
 tates, & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt, latices sty-  
 gios. i. obscuras aquas tristitie infernalis, aliumq; id est,  
 profun-

# BAPTISTAE MANTVANI

profundum barathrum, i. voraginem, in Styga, i. locū infernalem, à tristitia dictum. Declinatur autem, hæc styx, huius Stygos. Vnde hanc Styga accusat iuu. Erebus ferè à doctis sine h scribitur, dicitur quo lacus obscurus. Nam èπεβυρὸς obscurus dicitur. Ego scilicet virtus aut bona inspiratio, in defessa, id est, inde fatigabilis. Mula prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Stygus.

Barathrū.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinqua

Atria, secreti tutam pete littoris oram.

Quæ contra Idalios fluctus mihi tolli in altum

Aera Carmelus viridi caput arbore cinctum.

Primus his antiquis patribus spelæa, domosq;

Præbuit arboreas intra nemus ilice densum.

Ex hoc in vestros deducta cucumina montes

Religio venit, sicut de fonte perenni

Flumina, & ex vno multi genitore nepotes,

Illius in sylvis, abies vbi plurima surgit,

Pinguis vbi vicia sudat liber, & terebinthi,

Innocuum postquam feliciter egeris æuum.

Mox tua mutatis ætas renouabitur annis.

In loca te tollam meliora virentia semper.

Immortalis eris, diuini comes ire per astra

Inter Hamadryades, & Oreades, atque Napeas,

Flore coronatus caput & redolentibus herbis.

Fas erit, ac super, & subter cognoscere cælum.

Tolle moras. Prosequitur verba virginis quæ Poluci apparuit, blanda atria mortis propinqua, quia ducunt in bonis dies suos, & in puncto descendunt ad inferna. Et alibi: Stulte, hac nocte rapient animam tuam, tutam oram, id est, montis Carmeli, qui contra Idalios fluctus, id est, Cyprum protenditur mihi, aut diuæ virginis, aut sanctæ inspirationi. Nam omnis religiosa professio Heliam, & Heliseum ceterosque filios prophetarum habet auctores, etiā Hieronymo censore. Hic Carmelus

præbuit



præbuit primus antiquis patribus. sicut dictis. Spelæa. i.  
 speluncas, & domos arboreas. i. sub arboribus intra ne-  
 mus dēsum ilicē. i. in nemore ilicibus pleno. Vnde dixit,  
 caput eius cinctum viridi arbore. Religio vepit deducta  
 ex hoc cacumine, id est, ex hoc vertice Carmeli in ve-  
 stros mōtes, qui scilicet in Europa sunt. Nam duce diuo  
 Ludouico, primum in Galliā translati sunt, sicut flumina  
 .s. deducuntur de fonte perenni. i. per totum annum, &  
 in perpetuum fluente. Flumina enim ferē in montibus  
 fontem habent p̄ capite. Illius in syluis. Ordo est Post-  
 quā egeris fœliciter quum innocuum in syluis illius. s.  
 Carmeli, vbi, id est, in quibus insurgit plurima abies, &  
 liber. i. cortex interior piceę, scilicet arboris pinguis, qui  
 picem exudat, & liber terebinthi sudat, scilicet resinam,  
 & picem, Allegoricos vult illic tranquillam, & sine pe-  
 nuria esse vitam, quia qui omnia derelinquunt, Christū  
 sequentes, centuplum recipient, & vitam æternam pos-  
 sidebunt. Mutatis annis. i. in æternitatem qui erant tran-  
 sitorijs. Ire p̄ astra. Inter Hamadryades, id est, Nymphas  
 arborum, & Oreadas. i. nymphas montiū, & Napæas, id  
 est, nymphas florū. i. inter cœtus virginū, fas erit quia &  
 ipsa virgo. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunque ie-  
 rit & c. Ac super, & subter, quia in medio erit.

*Sic effata, leues virgo discessit in auras.*

*Tum sua iuravit Pollux mutata repente*

*Pectora, & extemplo victum expirasse furorem.*

*Non aliter quā flamma cadit, si ardentius agris*

*AEstuet, & totas præcep̄s Padus enomat undas.*

*Sic abiit crudelis Amor, qui sepe pharetram*

*In iuuenem, dum principijs ot̄staret amandi,*

*Dum tener ac timidē insanit, consumpserat omnem.*

*Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.*

*Alph. Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,*

*Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dū sunt.*

## BAPTISTÆ MANTVANI

*Galb. Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent dij.*

*Hoc rus scire sat est, sapiant sublimius vrbes.*

*Sic docuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos*

*Iarus, & in magno dixit sibi codice lectum.*

*Al. Sol addit, & Balbi vix summa cacumina tangit.*

*Nos quoque iam serò cum sole recedere tempus,*

*Galbula, sarcinulas ne sit tibi ferre molestum,*

*Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruis*

*Ferre labor serò, graue manè, sed vtile pondus.*

*Ips. decem ducam, mihi pars erit ista laboris.*

Sic effata. Bene effata, quia sic dicuntur oracula. Virgo, aut virt<sup>9</sup>, aut diua virgo, discessit in leues auras. i. euauit. Tum sua iuravit Pollux. Ideo iurauit, quia difficile creditu. Simile diuo Thomæ Aquinati cōtigisse dicunt, quie accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit. Et extemplo, id est, illicò, è vestigio. Tractū ab auguribus volunt, qui designato tēplo, dicebant extemplo: quo dicto subito abcesserant. Furorem. i. amores. Non aliter, s. vt aqua extinguit ignem. Qui consumpserat in iuvene omnem pharetram. i. omneis vires suas, dū principijs obstaret. i. obstare vellet, aut deberet iuxta illud: Principijs obsta, &c. Dum tepet. i. dum animus in dubio est, facili momento huc. aut illuc impellitur. Ac rimidè insanit. i. adhuc timore, & pudore afficitur, & nōdum cōsentit in illecebras. Sic etiam Pollux in claustra silentia venit. Vbi impeditam habet veniam, ne liberè canat. Sunt quibus aspirent, quia spiritus vbi vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dij sunt. Id impiè, nisi rusticè, quia cōsilia dei sepè occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dij infensi bonis, & infestibus, quando maximè amici sunt, hoc est, quādo eis tribulationem, vt meliores euadāt, inmittunt. Nam virtus infirmitate perfectitur. Quia ergo rustici id non animaduertunt, videntes bonos affligi, dicunt deum eis infensum,



sum, quum minime sit: Veruntamen si sit, non tamē in-  
 iustus est, quia non habet præscriptam legem. Vnde di-  
 cit Galbula. Quod nos in pecudes. Ordo est, dii habent  
 id iuris in nos, quod nos, i. habemus in pecudes. Hoc rus  
 scire sat est. i. rusticos, sapiant, sublimitus, vrbes, i. vrbani.  
 Sic docuit rediens, id est, veniens, quum illic habitāt fe-  
 rē prædicatores, & Ianus dixit sibi lectum in magno co-  
 dice scilicet Decretorum, aut Bibliorum. Sol cadit. Pro  
 more suo finē parat Eclogē, dicens esse discendi tem-  
 pus. Galbula sarcinulas, Ordo est O Galbula, ne sit tibi  
 molestum, id est, graue ferre. i. inferre & colligere, sarcin-  
 ulas. i. paruas rerum pastoralium sarcinas, pera scilicet  
 nostra, in qua panis, & cætera edulia ferri solēt, est leuis.  
 Vnde dicitur. AEsopum cum alijs accinctum ad iter li-  
 benter subijsse reticulum panis, licet ponderosus esset,  
 quia nouit in itinere imminutum iri. Cantharus. i. pocu-  
 lum quò Silenus vti dicitur in Buc. Virgilij: Et grauis  
 attrita pendeat cantharus ansa, Cantharus ergo leuis,  
 quia exhaustus. Paruus labor est ferre omnia, scilicet ci-  
 bi & potus repositoria. Serò, id est, vesperi, & graue pon-  
 dus, sed vtile ea omnia ferre manē. Ipse, scilicet ego, du-  
 cam pecus, i. gregem nostrum.

K 2

Eclo-

# ECLOGA OCTA- ua, de religione Rusticorum, INSCRIPTA, RELIGIO.

Ioannis Murrelij Argumentum.

*Ille canit monteis, rura hic campeſtria, nympha  
Polluci viſa laudes & feſta canuntur.*

Candidus, & Alphus.



*Orrida ſolſtitio tellus ſitit Alphe reuerſo,  
Ad ſolitos montes, vbi ros in gramine, & eſtas  
Mitior, hac armenta monet deducere tempus.*

ALPHVS. Aërios montes, & ſumma cacumina  
longè

*Proſpicio, quid ſint montes (tibi vèra fatebor)  
Neſcio. Semper enim campeſtria rura, lacusq;  
Incolui. Montanus ager qua fruge redundat?  
CAND. O rude, & illepidū ingeniū, prope flumina ſemper  
Verſatus, ſulice in morem, limoſa per arua,  
Halat vbi cimeæ Stygiæ excrementa lacuna,  
Sunt vbi ranarum, culicum, pulicum, cimicūmq;  
Inſtra inter ſalices, vluas, viridèſque papyros,  
Irridere audeſ, & nauci pendere monteis?  
Vnde fluunt amnes, templis vbi tanta locandis  
Marmora caduntur, ſulgens vbi naſcitur aurum?  
Quæ parit antèhras tellus? medicamen ab herbis  
Dic quibus eſt niſi montanis de vertice Baldi  
Sepe melampodion legi: medicina capellis  
Nulla magis præſens quondam Valfafinus Aegon  
Tradidit hoc, dum vere ſues caſtraret, & agnos,  
Tradidit, & dixit, ſolus medicamen habeto.  
Dic vbi caſtaneæ plures? Vbi copia maior  
Clandis? in excelsis fontes, & faſcia vidi*



*Montibus, artocreas & pingue polenta comedi  
 • Sunt populi fortes, illic robusta iuuentus,  
 Lata pedes, callosa humeros, nervosa lacertos,  
 Hispida, dura manus, mole indefessa ferende.,*

Horrida solsticio tellus sitit. In hac Ecloga, quę inscribitur de Religione pastorum, habentur primo laudes montium, quas Candidus, nactus occasionem ex calore solstitiali, quo urgente montes petere suadet, accumulat, nō immemor (si recte sentio) Carmeli sui, quem incolere iam animo constituerat, & cuius laudes prosequi intendit, Solsticio, scilicet æstiuo, non brumali. Est enim duplex. Alterum quo sol stare dicitur, quōd altius assurgere in epicyclo suo nequit: alterum, quia profundius descendere non potest, ut in bruma. Ad solitos, scilicet Candido, & gregicius. Nam Alphus montes ignorat. Deducere. Ordo est. Tempus monet deducere, diceret, perducere, aut producere. Nam deducere in altum inusitatum est. Hęc armenta ad montes solitos, ubi ros est in gramine, & æstas mitior, id est, temperatior, quia in summis montibus tempore æstiuo frigus opacum est. Montanus ager qua fruge redundet? Ex hac quæstione nanciscitur occasionem montium describendorum. O rude ingenium, versatus. Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum. Scelus qui me perdidit. Pulicum, Cimex. primam communem habet hęc vox. Cimicum. Cimices sunt vermes foetidi, parietibus, & lectis inhaerentes, & ubicunque vapor est aquarum frequentes, ut culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. Lustra, potius ferarum sunt. Inter salices, quæ in locis humidis nascuntur. vluas. i. herbas palustres, & papyros. i. arundines, quæ in Aegypto tantę nascuntur, ut ex singulis internodijs faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Vnde nunc abutuntur vocabulo, papyrum pro chartis dicentes. Et nauci pendere, id est,

## BAPTISTÆ MANTVANI

non pluris facere, quàm nauci, quod aut putamen est nucis, vt Priscianus, & Tortellius sentiunt, aut granum fabæ quū se aperit, vt Seruius vult: aut vt nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretij, & valoris. Vnde fluunt amnes, quia ferè in montibus ortum habent, vbi tãta marmora ceduntur. locandis id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa antennas, id est, malos trãuersos. Sæpe melampodion. Melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodã, qui eo vti in diuinationibus solebat. Dictum autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datoque eorum lacte furētes Prædita sanari, Vnde Maro dicit Georg. 3. Inuentęque nocent artes, cessere magistri Phyllirides Chiron, Amythaoniusq; Melampus. Interpretatur autem Melampus, nigri pedis. Vocant enim μελαυ nigrū, & ποὺς dicitur pes. Fuit, & alius Mātes. i. vates insignis. Medicina capellis nulla magis præsens. i. præsentiũs, & citiũs sanans. Quondam Valsasinus AEgon. Ni contra decorũ medicinae peritus censeatur, dicit se accepisse ab AEgone pastore, quem Valsasinum à loco nominat. Dic vbi castaneæ plures, videlicet quàm in montibus. q. d. nusquam. Artocreas, id est, panem cui caro includitur, Pastillũ vulgo vocant, αἶστος enim dicitur panis, & κρεας caro. Lara pedes, id est, habēs latos pedes callosa humeros, habens humeros callosos ex labore aut puposos. Neruosa lacertos, id est, habens lacertosos neruos. Hispida, id est, pilosa, moli ferendæ, id est, ad molem ferendam, id est, quoduis onus portandum, indefessa, id est, indefatigabilis.

*Vallibus ex illis, onera vt naualia currit*

*Confluit huc, nullum est hominum genus aptius vrbi,*

*Sicte velis castrare pectus, seu scindere fagos,*

*Sicte*

antennæ.  
elampo  
on,

elamp<sup>o</sup>,

lantes

artocreas  
astillum.  
rtos,



Siue finum ferre è stabulis, haurire cloacas,  
 Latrinas curare, viamq; aperire coactis  
 Sordibus, & scalis puteos descendere in altos.  
 Ingenio callent, & duro robore pollent,  
 Sed quid opus multis? Subeunt opus omne, popinis  
 Inferuire, focos lignis cumulare, veruque  
 Artifici versare manu, dare libera fumo  
 Spiramenta, bouum ventres ad flumina ferre.  
 Errere humum immundam scopis doctissima gens est.  
 Quodque magis miror, semper sub pondere currunt,  
 Cotibus in duris oriuntur, & ardua viuunt  
 Per iuga, cum capreis habitant spelea ferarum.  
 Adde quod in cælum brevis est è montibus altis  
 Transitus, erectum caput vsque ad nubila tollunt.  
 Nubila transcendunt aliqui, puto sydera tangunt,  
 Esse locum memorant, vbi surgit ab equore Titan,  
 Qui (nisi dedidici) contingit vertice lunam,  
 Et vixisse illic hominem, sed postea abactum  
 Improbitate gule, quod scilicet omnia poma  
 Manderet, & magno seruaret nulla Tonanti.  
 Hinc diui, sanctiq; patres in montibus altis  
 Delegere domos tacitas, Carthusia testis,  
 Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Lauerna,  
 Et Sina, & Soractis apex, umbrosaue va llis  
 Et inga Nursini fato senis inclyta, & altis  
 Abietibus turrita caput. Gamaldula sanctum  
 Cetera pretereo. Nec enim sermonibus istis  
 Omnia complecti statuo, montana frequentant  
 Culmina cœlicole, sed anser, & mergus, & anser,  
 Ibis, onocrotalus, milui, fuliceque paludes.

Vallibus ex illis, id est, inter montes sitis, aut loquitur de  
 planitie quæ est in môtibus. Enumerat autê sordida mi-  
 nisteria, ad quæ ferè aptiores sunt in montibus orti, si-  
 cut ad omnem laborem: Vnde Iuuenalis Satyra secûda.

# BAPTISTÆ MANTVANI

Et illud audiret positis montanum vulgus aratris, posset  
tamen videri loqui de implanitie, & conuallibus natis,  
vt illis det honesta ministeria, his sordidiora. Sed de his  
qui in montibus nascuntur, totus est sermo, quia dicit:  
Collibus in duris oriuntur. Credam de illis loqui, qui in  
Franciam veniunt purgaturi cloacas, & fumaria, idque  
quasi Satyrico morfu, vt nescias an lauder, an verius irri-  
deat eos, nisi quia rustico dat partes laudandi, cui etiam  
vile ministerium dum strenuè fit laudabile videtur. Ex  
illis igitur vallibus, quæ sunt sub vertice montium, inter  
montes tamen. Confluit huc, id est, ad hæc plana loca,  
subauditur, ex superioribus robusta iuuentus. vt curet o-  
pera naualia, id est, nauticum expleat munus. Castrare,  
id est, emasculare, aut excolare, seu scindere, id est, inci-  
dere, & amputare fagos, arbores glandiferas, à φαγειν  
id est, comedendo, dictas. Non autem intelligo, vt to-  
reumata faciant, aut celaturas, ad quas fagus apta: vnde  
est, Tibi pocula ponam Fagina, cœlatum diuini opus  
Alcimedontis. Cloacæ sunt cryptæ subterraneæ, per  
quas sordes in fluuium demittuntur. Sordibus coactis,  
id est, congregatis, & compactis vt aquæ ductus claudan-  
tur. In altos puteos, eorum purgandi gratia. Popinis, id  
est, culinis. Dare libera fumo spiramenta, id est, purgare  
fumaria, vulgus caminos vocat. Vêtres ad flumina ferre,  
aut sordes aluorum, aut intestina pecorū mactatorū, sem-  
per sub pondere currunt, quod in vallibus ortis non con-  
gruit, & multo minus quod sequitur, cotibus in duris o-  
riuntur, id est, inter cautes, & saxa aspera. Spelæa, id est  
speluncas, sed Græcum est. Adde quòd in cœlum. Id  
scommate nō caret, aut rusticana simplicitate, quasi ve-  
rò animæ spatio ferantur in cœlum. Nubila transcen-  
dunt aliqui. Athos enim est vltra mediū regionem aëris,  
vsque adeo, vt in eo neque nubes, neque venti sint, sed  
cineres ex sacrificijs derelicti, reperiantur anno peracto

indis-

cloacæ.

popinis

spelæa.



indispersi. Esse locum memorant, scilicet paradisum terrestrem, quem quidam sub lunari globo ponunt. Quoddam scilicet omnia poma. Id quoque pastoralis ioco non caret. Hinc diui, sanctique patres. Hoc videtur principaliter intendisse, ut tandem Carmelum laudet. Carthusia, non longe à Gratianopoli, in Delphinatu prima domus Carthusianorum, virorum profectò cœlestium, quibus, ut solidis tibicinis. Christiana fulcitur religio. Carmelus antiquitate omnes excellens, & obseruatione candidæ religionis, cæteris non inferior. Garganus, diuo Michaeli mons insignis. Athos, mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo est Potidea religione insignis, quia cineres in aris derelicti, illic disturbari negantur. Laureta, ubi diua virgo habet ædem excellentissimam, & miraculis, ac donarijs clarissimam. Lauerna, dea quæ à furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauer-nalem portam, quæ in Christianum conuersa est vsum. Et Syna, mons est ut dicitur Gala. 3. in Arabia, sepulchro diuæ Catharinę religiosus, & præceptis Moyse datis olim iam illustris. Apex Soractis. Apollinis obseruatione olim præclarus. Virg. Summe deum, sancti custos Soractis Apollo. Nunc quoque quod illic sub Constantino nondum conuerso, delituit Syluester Romanorum pontifex insignis, & vallis dicitur vmbrosa, in qua ille delituit. Et iuga Nursini fato senis incluta, à Nursis oppido in montibus posito. Aeneidos Septim. Et te montosæ misere in prælia Nursæ Vfnæ, insignem fama, & foelibus aruis. Et Gamaldula turrita caput sanctum, id est, habens sanctum caput Turritum, id est, quasi turribus insignitum. Abietibus, quæ arbores in montibus nascuntur, suntque quos sappinos vocant: Est autem non longè à Florentia. Cælicolæ, ut Michael, & cæteri angeli in Sena auditi. Anas, auis immunditia aquarum gaudens, & mergus ad limum tendens, & anser, etiam illuic aqua-

Athos.

## BAPTISTAE MANTVANI

quarum gaudens, & mergus, ad limum tendens, & anser,  
etiā illuue aquarū pastus, & Ibis, vt Ciconia, cui similes  
est, serpentibus nutrita. Onocratalus etiam obscœnita-  
tem amans, ea ab Onoo quod est inquino, deduci vide-  
tur. Milui, aues rapaces, & obscœnis viuentes. Fulicæ, a-  
ues circa littora turpem victum quæritâtes. Frequentâs,  
scilicet paludes.

*Alph.* Inter montane tantos regionis honores,  
Cur de pesse nihil, nihil est de palmite, dictum?  
Hec tamen humane duo sustentacula vite  
Maxima, monticole veniunt è rupibus ad nos  
Hordea mercatum, torui, fuliginè tincti,  
Setosi, & macie affecti, laceri, ac situosi.  
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.  
Sed quod montanis de relligionibus inquis:  
Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur.  
Quæ dea, si nosti visa est, quæ Candide nymphæ  
Dic age, Nam cœptum certamen inutile nobis,  
Vtilior sermo de relligione tenendus.

*Cand.* Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum  
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.  
*Al.* Plura quidem Polluce super narrata, sed ipsam  
Nec docuit Nympham, nec me quæsisse recorder.  
Nunc subiit mentem, quum relligiosis oborta est  
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.  
*Ca.* Non erat illa Dryas, neq; Libethris, nec Oreas,  
Venerat è cælo superiûm regina, tonantis  
Matre, anhelanti pacem latura iuuentæ.  
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipso  
Æolus, equoreis ventos qui frenat in antris,  
Hanc deus astrorum flammis super, atque volantes  
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeiam  
Extulit, & sacram bissero snyder frontem  
Cinxit, & adiecit subter vestigia lunam.



Inter mōtanæ. Obijcit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas vberiores in equore, seu planitie nasci contendit. De messe, id est, de frugibus de palmitibus, id est, vitibus. Mercatum, supinum à mercor, id est emptum. torui, quia immiti fere sunt fronte vsque adeò, vt immites dicantur in cotibus orti. Vnde Maro in Bucolicis. Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, Aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Fuligine, id est, pingui fumo, Setosi, id est, hirsuti. Iuuen. *Hispidamembra quidem, & duræ per brachia fetæ, Promittunt atrocem animum. Situosi, Valla docet situosum esse in vsu. Licenter autem hic vsupatur situosi, quia per regulam fieret sitosus. Indigenæ, inde geniti, hoc est, vt hic accipitur, incolæ. Sed quod tendit ad principale quod est, declarare diuam virginem esse visam Polluci, hoc est, poëtæ, eiusq; laudes accumulare, & poëtæ in religione vitam paucis significare. Galbula, de quo in Polluce satis dictum est, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuuenalis: Nec vilis Galba tulisset. Polluce super, id est, de Polluce. Est enim anastrophe. Super autem accipitur cū ablatiuo pro de, vt Aeneidos primo. Multa super Priamo rogans super Hectore multa. Nunc subiit mentē, id est, venit in mentem. Non erat illa Dryas, id est, dea arborum, & præcipuè quercuum, vt diximus. Neque Libethris, id est vna Musarum quæ Libethrum incolunt, nec Oreas, id est, dea mōtium. Nam ægos mons dicitur.*

Setosi.

Indigenæ

Galbula

Dryas.  
Libethris.  
Oreas.

Tonantis, id est, veri Iouis, cuius est tonare, hoc est, I E-  
S V C H R I S T I filij D E I, mater, scilicet Maria.  
Iuuentæ anhelanti, id est, laboranti in periculo vitæ,  
pacem, id est, tranquillitatem mentis. Tethys, id est,  
magna dea maris, vxor Oceani, facitque Tethyos in ge-  
nitiuo, & vtramque producere potest, vt in Georgicis:  
Teque sibi generum Tethys emat ompibus vndis.

Ceres,

# BAPTISTAE MANTVANI

Ceres

Ceres, dea frugum dicta Regina Siciliae: alma, quia nos  
suo inuento alit. Et ipse A Eolus, rex ventorum dictus,  
quod illorum vsum mari fecit abscissa sylua, quæ impe-  
dimento erat. In antris æquoreis, id est vicinis æquori.  
A Eneidos primo: A Eoliam venit loca foeta furentibus  
Austriis, &c, Frœnat. ibidē: Illa se iactet in aula, A Eolus,  
& clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc,  
scilicet diuam virginem super flammæ astrorum. Vnde  
capitur. O gloriosa domina, excelsa super sydera, quia  
assumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atque vo-  
lantes, id est, pernices equos solis, quos Ouid. in princi-  
pio secundi Metamorpho. ponit, vt alibi diximus. Supra  
fulgētam Cassiopeiam, quæ est in circulo arctico, effigies  
tamen corporis ad æstiuum circulum peruenit, quam ca-  
pite, & dextra manu tangit, quam prope mediam diuidit  
circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatam, v-  
bi occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc  
Euripides, & Sophocles, & alij multi scripserunt gloria-  
tam olim fuisse, quod Nereidas corporis pulchritudine  
superaret, propter quod in siliquaastro conspicitur sedēs,  
& vertēte se mūdo resupinato capite ferri videtur. Bis-  
seno sydere, vt Apocalipsis duodecimo Mulier amicta  
sole, & luna sub pedibus eius.

*Alph. Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam  
Cognita, quid Tethys? quid fulgens Cassiopeia?*

*A Eolus æquoreis ventos quis frenat in antris?*

*Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.*

*Candi. Sydera sunt partim, partim sunt numina prisca*

*Omnia quæ Pollux mihi quum narrasset, in eadem*

*Duxit, & ista sacer paries, ait omnia monstrat.*

*Pictus erat paries signis, & imagine multa.*

*Omnia non meminim, mens est mihi debilis, ista*

*Vix tenui, dum sepe animo voluo, atque reuoluo,*

*Sæpe recordari, medicamine fortius omni.*



Ista potest nigro depellere nubila cælo,  
 Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,  
 Quum volet, ista novos duris emittere campis,  
 Quum volet, emissos poterit restringere fontes:  
 Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi,  
 Si volet in pingues poterit conuertere glebas.  
 Frigida Saturni quum sydera suscipit atro  
 Scorpius hospitio, non aufert hordea grando,  
 Nec domus ardebit. Nam tunc hæc omnia cælum  
 Dicitur iratis in terram effundere ab astris,  
 Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.  
 Si fauet hæc nobis complebunt horrea messes,  
 Adjicietq; gregi semper fætura gemellos,  
 Si pecus infælix erit, & sine vellere, solo  
 Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera, & agnos  
 Et curare greges, omnemq; auertere morbum.  
 Nil opus est modò Pana sequi, neque cætera ruris  
 Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.  
 Vidi ego circum aram nymphæ pendere capellas,  
 Plaustra, boues, & oues: hic Iani vidimus hircum.  
 Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam:  
 Votum pro saluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide mira canis, Ne contra decorum maiora, quàm  
 quæ pastoribus conueniant, cecinisse putetur, castigat  
 poëta dicens se à Polluce didicisse. Sydera sunt partim,  
 vt Cassiopeia: & ista facer paries, scilicet qui erat in æde  
 sacra. Sæpe recordari, subaudi est fortius omni medica-  
 mine. Fluuios imbres, id est, effluentes & abundantes.  
 Nouos fontes emittere, quod vsu venisse varia loca præ-  
 dicant. Frigida Saturni, Id enim prognosticon est futu-  
 ræ calamitatis, id est, culmorum per grandinæ delectio-  
 nis. Vnde dicit Maro Georgi. 1. Hoc metuens cæli mē-  
 ses & sydera serua, Frigida Saturni sese quo stella recep-  
 tet Quia vt auctor noster, interpretatur, dum in Scorpi-

## BAPTISTÆ MANTVANI

um venit, grādinem generat Saturni sydus: sed diua vir-  
gine intercedente, non aufert hordea grando, nec dom⁹  
ardebit, id est, comburentur fulmina. Fœtura, id est, fœ-  
cunda productio fœtus. Maro: Si fœtura gregem supple-  
uerit, aureus esto. Adjicite, scilicet ad gregem, gemel-  
los, id est, geminos fœtus. Si pecus infœlix, id est, morbi-  
dum & miserabile fuerit: bene autem conuertit sermone  
ad rem pastoralem. Solo nutu, solo indicio capitis. Pa-  
na, deum pastorum. De quo Maro: Pan curat oues, oui-  
umq; magistros. Cætera numina, vt Pana, Apollinem,  
Faunos, Syluanos, Aegipanas, Satyros, Cererem, Bac-  
chum, &c. Nymphę, id est, diuę virgines, eterni patris  
sponsę. Capellas, id est, capras cereas, hircū Iani, quem  
Ianus putarat amissum, quum à puero in vepribus alli-  
gatus esset, vt prius vidimus. Est autem artificiosè hoc di-  
ctum. Nam sic prius dictam veram historiam asserit. E-  
rat autem hircus cereus, aut depictus, vt patet ex carmi-  
ne. Moris est autem Italorum, in tabellis votiuis depin-  
gere casus suos, & miraculosas liberationes, aut recupe-  
rationes. Vnde & Amasius poëta:

Nunc dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,

Picta docet templis multa tabella tuis.

*Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex*

*Ante aram gembus positis in marmore, dixit:*

*O dea, quę seruas vrbeis, & rura, precamur*

*Ne Padus exundet, ne strix nocturna per umbras*

*Hauriat infantes, nec eant per compita larue,*

*Diua, faue agricolis, talpas occide, malignam*

*Aggeribus pestem, gelidis sata lata pruinis.*

*Quando bruma venit, conspergere diua memento,*

*Ne tineę rodant anno frumenta sequenti.*

*A Boreę flatu pingues defende mariscas,*

*A gruīs ore fabas, & ab ansere farra palustrī,*

*A serpente boues, à vulpe, & fure cohortem,*

*A bru-*



*A bruchis crucas, à bruma, & grandine vites,  
 A vi, & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,  
 A rabie catulos, a flamma, & fulmine villas,  
 A murum insidijs petasone, à milite pernas,  
 A campe, & pigris, pigris, heu cetera nescit  
 Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit  
 Sapius, ad numerum rediens, obliuia forsan  
 Mente abigam, retrò gradior numerumq; recurro?  
 A murum insidijs petasone, à milite pernas,  
 A campe & pigris virides limacibus hortos.  
 Alphe, viden' que vis numeridiam cetera cerno,  
 A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,  
 A grauibus vitulos à stris, à gutture porcos  
 Anginoso, o peras pubes ne rustica perdat.  
 Adsis o dea, nec ladant examina fuci,  
 Neu milium furentur aues, neu vellera sentes  
 Succida, neu lassas apprehendat lana sequentes.  
 Diua gubernatrix hominum, custodia ratum,  
 Diua laborantium requies, medicina dolentum,  
 Et tutela gregum, nostris precor annue votis.  
 Talibus orabat Pollux, ego postibus harena,  
 In baculum pede porrecto, recitata notabam,  
 Altius, ac memori condebam singula mente.*

Dumq; ea perlegerem. Ostendit Pollucem in religione  
 memorem pastorum, atque orare pro rerum rusticarum  
 conseruatione. Vnde carmen eius deprecatorium recen-  
 set. Perlegerem, scilicet oculis, non ore. Nam, vt dixi,  
 picturæ sunt indoctorum libri, ea scilicet quæ depicta  
 dixit, in marmore, super marmor pavementitium. Ne  
 Padus exundet, quia sæpe vt Maro dicit, fluuiorum rex  
 Eridanus camposque per omnes, Cum stabulis armen-  
 ta trahit. ne strix nocturna, id ex rusticorū superstitione,  
 qui putant striges, & lamias noctu volare, quæ infantes  
 aufe-

## BAPTISTÆ MANTVANI

auferant edendos: quod dictum est ad terrorem puerorū,  
ne noctu vagētur. Auctor est Porphyrio ad illud Horat.  
in arte poetica.

Ne quodcumque velit, poscat sibi fabula credi,

Ne pransæ lamiae viuum puerum extrahat aluo.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges nō à strin-  
gendis infantium corporibus, vt quidam falsò existi-  
mant, sed à stridore nomen habent, fabulosumq; est, q̃  
eas tradunt vbera infantium labris immulgere, aues sunt  
nocturnæ, Lucan. Quod trepidus bubo, quod strix no-  
cturna queruntur. Constat tamen & in maledictis iam  
esse, & etiam apud vetustissimos fuisse, accipiq; pro ma-  
lificis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantium cor-  
pora sanguinem sugendo exhauriunt. Hæc ille. Hauriat  
igitur, id est, exhauriat sanguinem sugendo: nec laruæ,  
id est, cacodæmones, ac lemures, hoc est, nequam spiri-  
tus qui vagari putantur, & dum innocui sunt, lares dici  
ta: pas, appositoriè malignam pestem, aggeribus. i. cumu-  
lis terræ. Ne tineæ, scilicet niuales, aut alij vermiculi, vt  
limaces, bruchi, tineæ. blattæ. mariscas, id est, ficus, anse-  
re palustri. i. indomito, in paludibus versari solito, à ser-  
pente boues, quia in aluum immitti solent, cohortem. i.  
gregem, à brucho. i. vermiculo caules, & erucas, quæ sa-  
laces sūt herbe, depascere solito, à bruma. i. brumali fri-  
gore, à rubigine, infesta pluuia quia rubiginem inducit,  
catulos, id est, catellos, villas, id est, domos in agro: petar-  
sonem, id est, anteriora crura suum: à milite, id est stipen-  
diario. Franci arctirenentem Francum appellant, à cam-  
pe, id est, vermiculo illo, hortenses maximè herbas, & ar-  
borum frondes erodere solito. Vnde Columella: Nec  
solum teneras audent erodere frondes, implicitus con-  
chæ limax, hirsutaq; campe. Fingit autem rusticum, ob-  
litum carminis, vt decorum seruet. Quæ vis. i. virtus, nu-  
meri. i. rhythmī & metri, quia metra iuuāt animos. i. me-



moriam. Vnde ille, Numeros memini, si verba tenerem:  
 à tonitru reboante cados, id est, vasa vinaria, in quibus  
 per vehemens tōnitru vina obuerti solent, & in vappam  
 mutari. Foetas, id est, grauidas oues, œstris, quos Latini  
 asilos vocant. Maro Georg. 3. Cui nomen asilo Roma-  
 num est, œstrum Graij vertere vocantes: Vitulos ar-  
 dente sole nimium extruciant, & in fugam quasi fu-  
 rentes vertunt. à gutture anginoso, Is enim suibus pe-  
 culiaris est morbus, operas, id est, labores diurnos, fu-  
 ci, vespæ sunt inutiles, apes aut muscæ non mellifican-  
 tes, sed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus,  
 Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Examina  
 autem sunt apum, seu apium foeturæ. Iuuen. Examēq;  
 apiū longa confederat vua. Milium, legumen, vt quidā  
 volunt, à mille dictū, quod millesimū reddat: tamē pri-  
 mam corripit, vt Georg. 1. Et milio venit annua cura,  
 vellera succida. i. cum lana nondū lota. Sentēs, id est,  
 spinę, & vepres hirsutæ, lappas. i. nodulos hirsutos in lap-  
 pa herba crescentes. Memori mente, vt vero simile  
 faciat.

Cadus.

Foeta.

Oestrus

Angina

Opera.

Examen

Miliū.

Sentēs.

Lappa.

*Alph. Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,*

*Pro pretis officio, pro relligione putāsne*

*Dandum aliquid? Nobis pietate peculia crescunt.*

*Cand. Quid ai aliquid dandum est? Opus est persolvere  
 crates.*

*Alph. Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*

*Cand. Crates, & grates paruo discrimine distant,*

*Dandum aliquid, neu bis detur, sine Pascha reuerti,*

*Quando sacerdotes commissa piacula soluunt.*

*Alp. Quid dabimus? Vituli gravis est iactura: vel agnū,*

*Vel leporem, pietas etiam laudabilis anser.*

*Cand. Dona docet tempus, lepores brumalia dona,*

*Quando nunc hyberna currendi erepta facultas,*

# BAPTISTAE MANTVANI

*Anser ad autumnni finem, nonasq; Kalendas  
Pertinet, æstatis coryli, noua poma, racemi,  
Munera, lactentes hædi sunt veris, & agni.  
Tunc si de cordis aliquem conspexeris agrum  
Ac tenuem, qui nec vendi, nec viuere possit,  
(Munus erit solenne satis) donabimus agnum.  
Ipse mihi quum iam regredi post prandia vellem,  
Carmina de Nymphæ solennibus eruta fastis  
Tradidit, & dixit si quando grauabere curis,  
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.*

eculia.

Candide, Polluci, Ostendit poëta hoc figmeno pa-  
storum animum ad gratitudinem: vt ad eam inuiter, non  
immemor professionis suæ: pietate. i. eleemosynis piæ  
exhibitis. peculia. i. possessiones. Opus est persolvere  
crates, vt risum exciter, facit rusticum crates pro gras  
tes dicere. Dandum aliquid, sed ne bis detur, sine. i. per  
mitte pascha reuerti. Piacula, i. peccata expiatione dig  
na, soluunt. i. absoluunt. Iactura. i. amissio, etiam anser  
est pietas. i. eleemosyna laudabilis. Dona docet tem  
pus. i. pro tempore danda sunt dona, quia habent & ob  
sonia sua tempora. Vnde lepores etiam debent dari in  
media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. Anser  
ad autumnum, & Kalendas Nouembris pertinet. Cory  
li. i. auellanae & noua poma, & racemi sunt munera æsta  
tis. Hædi & agni lactentes. i. adhuc lac sugentes, sunt  
munera veris. i. verni temporis. De cordis. i. scæno autū  
nali, qui nec vendi. &c. Morem rusticorum satyricè de  
scribit, qui donant, quod retinere non possunt. Carmina  
scilicet frequentia, de Nymphæ solennibus, eruta fastis,  
id est, fastorum libris,

Coryli.

fasti.

*Quando Molorchæo Titan descendit ab astro,  
Proxus & Astræ iam limina virginis intrat,  
Virgine latetur pubes, & cana senectus,*

Transi



Transiit ad superos, & Olympica regna petiuit,  
 Ogdoas vt toto iam tertia fluxerit orbe,  
 Festa dies iterum, natalia virginis aras  
 Ignibus illustant, offert noua liba sacerdos.  
 Libra redit, noctes properans equare diebus.  
 Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes  
 Illyricas, & Chaonias: cum mercibus adsunt  
 Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa,  
 Cum donis turmatim adeunt, votisq; solutis,  
 In sublime iugum lati ad commercia tendunt.  
 Et quum Thessalicas cursu breuiore sagittas  
 Sol subit, & frigent vrentibus arua pruinis,  
 Clausa gynœcei sacris penetralibus, hausit  
 Corde deum toto, proprios oblita parentes.  
 Et quum semiferi fugiens Chironis ab arcu,  
 Languet, ad hyberni glacialia limina capri,  
 Induat ornatas, & mas & fœmina, vestes,  
 Letitiaq; diem celebret, quo semine sacro  
 Coniugis annosus grauidam pater imbuit aluum.  
 Illa dies etenim sanctæ, primordia nymphæ  
 Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.

Quando Molorchzo. Docet quibus temporibus  
 agantur solemnia festa diuæ virginis, vt festum Assum-  
 ptionis in medio Augusti, quando sol dereliquit Leo-  
 nem, & ingreditur Virginem. Vnde idem in Parthenice  
 Mariana: terga feræ Titan Nemeæ extrema tenebat.  
 Fulgentem cratera inter, claramque coronam, Sequi-  
 tur autem in hac re opinionem Nigidij qui hunc Leo-  
 nem tradidit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica,  
 & regione Nemeæ educatum, & deinde in exitium  
 Herculis demissum, quem Hercules iussu Euristhei cla-  
 ua, quam à Molorchzo hospite acceperat, interfecit. Itaq;  
 postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Herculem

## BAPTISTAE MANTVANI

Molor-  
hus,

fuisse. Leonem verò à Iunone inter sydera relatum, qui ad occasum spectans, supra caput hydræ constitutus est. Quando igitur Titan, id est, sol, descendit pronus ab astro Molorchæo, id est, à leone claua Molorchi interempto. Est autem longè petitum epithetum, & intrat iam lumina Virginis Astræ, id est, iustitiæ virginis, quæ Astræa dicta cælū petijt, sed ut dicit Virg. Ultima cælestium tetras Astræa reliquit, tunc scilicet pubes, id est, inuenes pubescentes, & senectus cana, id est senes canescentes, lætetur virgine. s. Maria, quia scilicet tunc transijt ad superos, & petiuit regna olympica, id est, cælestia. Ogdoas, describit festum natiuitatis D. virginis, dicens: Ut id est, postquam, tertia Ogdoas, id est, octaua aut tertius octonarius numerus. Est enim ὀγδοὰς αὐδὸς numerus octonarius, quo ter replicato post assumptionem, habetur natalis virginis, fluxerit iam toto orbe, iterum scilicet, est festa dies, quia natalia virginis illustant aras virginis, ignibus, scilicet luminibus. Sacerdos offert noua liba, id est, libamina. Libra, scilicet signum tedit properans, id est, festinans, æquare noctes diebus, quia paulò post est æquinoctium autumnale. Maro: Libra die noctisque pares ubi fecerit horas, ager Picenus exultat, scilicet festo solenni. Adria, id est, mare Adriaticum vehit puppes Illyricas & Chaonias, id est, Epiroticas, id est, vehentes Illyricos & Chaones, seu Epirotas Lauretum visentes. Thufci adsunt cum mercibus, id est, rebus venalibus Vmbri, &c. In sublime iugum, ubi ædes est diuæ virginis. Et quum Thessalicas, describit festum presentationis eiusdem virginis, quod celebratur quum sol subit cursu breuiori, quia tunc bruma est, sagittarum Thessalicas id est, sagittarium signum: quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc clausa sacris

penetra-



penetralibus, scilicet templi gynæcei, id est, secreti vir-  
 ginum. Est enim γυναικεῖον, id est, gynæceum, locus  
 ubi mulieres versantur, ubi clausa hausit deum toto  
 corde, oblita proprios parentes, quia contemplationi  
 diuinæ vacabat, nil terrenum sapiens. Hoc autem fe-  
 stum celebratur vndecimo Kalendas Decembris. Et  
 quum semiferi fugiens Chironis, &c. Describit festum  
 conceptionis eiusdem diuæ virginis, sequens ordinem  
 Kalendarij, non registræ. Quia prius concepta, quàm  
 præsentata fuit. Et quum sol fugiens ab arcu Chiro-  
 nis, scilicet sagittarij, semiferi, id est, centauri. Cen-  
 tauri enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos il-  
 lic ascenderunt, vnde procul visi, crediti sunt vmbilico  
 tenus equi. Vnde fabula orta, vt internè equi, supernè  
 homines dicantur. Languet, quia parum habet caloris  
 ad limina glacialia, id est, ad ingressum frigidi capri, i.  
 capricorni hiberni, id est hibernalis signi, tum scilicet  
 & mas & fæmina induat ornatas vestes, id est, ornent  
 se, & celebrent lætitia, scilicet cum lætentur, diem,  
 quo pater, scilicet Ioachim, ut potior est sententia, an-  
 nosus, id est, verulus. Imbuit semine facto, id est, præ-  
 uento oboriginali macula. Alium coniugis, scilicet  
 Annæ grauidæ. Etenim illa dies fecit primordia, id est,  
 conceptum sanctæ Nymphæ, id est, sponsæ altissimi  
 patris, & veruit descendere in nostras sordes, scilicet  
 originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati de-  
 scendunt.

Gynæce

Cenatu

*Quum volat imbrifera lampas Phœbea sub vrna,*

*Ad vernos reditura dies, iam proxima veri,*

*Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,*

*Thura focus, faculas manibus date, ducite pompam*

*Attulit in templum noua dona puerpera virgo.*

*Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,*

## BAPTISTAE MANTVANI

*Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,  
 Et dare maiores luci,quàm noctibus horas:  
 Aliger occultam redeat parasympus in edem,  
 Et noua miranti referat mandata puella,  
 Festa dies Thuscis populos de collibus omnes  
 Cogit,& Arnicolas vocat ad Florentia templa.  
 Tum quoque, sed tenui virgo prius interuallo  
 Nupsit,& hæc teneris lux est celebranda puellis.  
 Quando sub extrema Cancris testudine Phœbus  
 Voluitur,& reuehit vicina Canicula morbos.  
 Thure piam celebrate diem,redit hospita mater  
 In proprios à matre lares,altaria circum  
 Primitias Cereris gemina suspendite matri.  
 Ista dedit Pollux,vigilans quæ in montibus olim  
 Fecerat ad pecudum caulas,dum nocte serena,  
 Militiam celi,sparsosq; examinat ignes.  
 His quoque plura dedit, sed carmina plura referri  
 Non sinit extremum deponens vespera solem.*

Quum volat. Docet quando celebrandum est festum purificationis, aut verius præsentationis, & apparitionis Christi, quo præsentatus est à diua virgine in templo. Ordo est. Quum lampas Phœbea, id est, sol, volat sub vrna imbrifera, id est, sub Aquario adhuc existens reditura ad dies vernos, qui incipiunt in Martio, iam proxima veri. O nurus, id est, nuptæ omnes, ite, date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam, id est, lætas supplicationes, seu processiones: quia virgo puerpera, id est, quæ virgo pèrmanens, puerum pepererat, attulit in templum noua dona, quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, deum incarnatum, & de virgine natum, quæ duo maxima sunt noua, nec prius vîsa, nec deinceps videntur. Quando gregis princeps. Describit festum Annun-  
tiationis,



tiationis, & incarnationis dominicæ, quod in Martio Parat  
 celebratur, sole existente in principe gregis, id est, A- phus  
 riete. Paranympus, id est, pronubus Gabriel (archā- Alige  
 gelus aliger) quia alati pinguntur angeli. Miranti, quia  
 turbata est in sermone eius, Lucæ primo. Noua mada-  
 ta, quia Ecce concipies in utero, & paries filium. Arni- Arnic  
 colas, id est, Arnum annum colentes, cuius accolæ  
 quidam Fluentinos volunt appellandos: Vnde non se-  
 mel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluen-  
 tini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè  
 celebrant. Non est autem legendum aruicolæ, quasi  
 arua colentes, quia illi ubique sunt, Arnicolæ in Thu-  
 scia tantum. Tum quoque. Tangit festum nuptiarum,  
 quia prius nupserat. Nam quum esset desponsata, mis-  
 sus est angelus, &c. Tenui. i. modico, intervallo, id est,  
 spatio temporis. Est autem spondaicus versus, & hæc  
 lux, scilicet nuptiarum: puellis teneris, nubere speran-  
 tibus. Quando sub extrema cancri. Disertè docet fe-  
 stum quod visitationis nomine celebratur sexto nonas  
 Iulias potius dicendum reuersionis, quia statim ut con-  
 cepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit il-  
 lic menses tres, utique post natiuitatem diui Ioannis  
 præcursoris domini. Quando igitur Phœbus, i. sol. Vol-  
 uitur sub extrema testudine cancri i. extrema parte  
 quæ testudinata videtur, & canicula, scilicet cœlestis.  
 Vicina. i. mox oritura reuehit morbos, celebrate diem  
 piā. i. piij officij thure, quia mater. i. prægnās virgo, quæ  
 etiam ab Elizabeth mater vocata est, quæ dixit, vnde mihi  
 hoc, ut mater domini mei, &c, quod de ea potius quàm de al-  
 lia prægnante dicitur: qui per eam quem gestabat, certa erat  
 etiam partu futura mater. Hospita, scilicet Maria, redit à  
 matre, scilicet Anna in proprios lares. i. suas eedes, suspē-  
 dite ergo circum altaria geminæ matri scilicet Mariæ,

BAPTISTAE MANTVANI

& Elizabeth, quia à quibusdam vocatur festum Eliza-  
beth. Primitias Cereris, id est nouas frugis, quæ nunc  
maturæ sunt. Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ig-  
nes, id est, dum virtutem scrutatur astrorum, vespere,  
id est, vespereus, aut vesper, & hesperus. & vesperugo, stel-  
la illa vespertina, quæ manè Lucifer dicitur.

ECLOGA NONA,  
de Mōribus Curiae Roma-  
NAE, POST RELIGIONIS IN-  
gressum edita, inscriptaq; Falco.

Ioannis Murnelij Argumentum.

*Faustulus expertus Romani frigida tractus  
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.*

FAVSTVLVS ET CANDIDVS.



*Andide, quo casu patrijs procul aëlis ab oris  
Hæc in rura venis? hic pascua nulla, nec amnes,  
Nec liquidi fontes, nec ouilia tuta, nec vmbre,  
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in vsus.*

*Cand. Faustule, me noster Corydon, qui plurima quondam  
His armente locis habuit, magnamq; peculi  
Congeriem fecit, pecori me credere adest.*

*Esse salutare istis in montibus herbas.*

*At postquam segnes agros, & inertia saxa  
Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,  
Pœnituit longaq; viæ, patriæq; relicte.*

*Fau. Postquam te incolumem salui intrare Latinos*

*Contigit,*



Contigit,antiqui potes hæc mea tecta subire  
 Iure sodalitij,sunt hic mihi pauperis agri  
 Iugera pauca,meæ vix sufficientia vite.  
 Quidquid id est,commune puta,tibi forsitan vlla  
 Prospera fors aderit,fortuna similliam vento est.  
 Caricæ succede casæ,dum præterit æstus,  
 Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra.  
 Pone pedum,discube parum,recreabere potu.  
 Potu opus est,potu iste grauis compefcitur æstus.  
 Pocula prende,fluet melius post pocula sermo.  
 Cand.Pocula quis tanta demens æstate recuset?  
 Fau.Vina sitim minuunt,animiq; doloribus obstant,  
 Vina vt amicitias,vireis ita corporis augent.  
 Cand.Hæc parit ora bonos (si patria vina)ra.emos.  
 Fau.Funde iterum:potare semel,gustare,secundus  
 Colluit os potus,calefacta refrigerat ora  
 Tertius:arma siti bellumq; indicare quartus  
 Aggreditur,quintus pugnat,victoria sexti est.  
 Septimus(cænophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide, inscribitur hæc quod composita est in  
 gratiam Falconis Sinibaldi patritij Romani, proto-  
 notarij, apostolicique fisci custodis, de quo in epigrā-  
 matis mentio frequens, estque de moribus curiæ Ro-  
 manæ. Inducitur autem Candidus persuasus à Cory-  
 done cum pecore Romam proficisci, relictis patrijs  
 pascuis, cuius incepti eum ferè pœnitet. Occasione  
 cuius multa dicuntur in detestationem avaritiæ Ro-  
 manæ curiæ. Hæc in iura, id est, Romana. Præteribo  
 enim quæ nota sunt. Iure antiqui sodalitij, id est, soda-  
 litatis, & hospitalitatis. Fortuna simillima vento est,  
 id est, maxime incerta, & inconstans. Caricæ casæ, id  
 est, tectæ caricæ, quæ est herba acuta. Maro: Et caricæ  
 pastus acuta. Pone, repone, aut depone, vt quiescas.

Pedum

# BAPTISTAE MANTVANI

Carex.  
Pedum.

Pedum, id est, virgam pastorem, qua pedes ouium capiunt, & dirigunt. Inuitat autem ad potandum, nec abnuat Candidus: ut si qua petulantius in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur. Animi que doloribus obstant, Vnde Bacchus Lyæus, quod curas soluat, & Liber, quod ab eis liberet, dictus est. Vina ut amicitias, quia compotando trahitur magna familiaritas. Comicus: quia compotrix eius est. Solomon, & Cicero cōparant vina, & amicitias in hoc, quòd vtraque quò veteriora, eo meliora putentur. Hæc ora, id est, regio, parit bonos racemos, si hæc vina sunt patria, id est, in hac patria nata. Vnde Faustus potui magis, quàm verbis intētus, inquit: Funde igitur, quia potare semel est gustare, id est, pitissare duntaxat. Secundus potus, id est, haustus, colluit id est, irrigat penitus os, Tertius refrigerat ora calefacta. Quartus aggreditur indicere fici adhuc prædominanti bellum. Quintus pugnat. Victoria est sexti, scilicet haustus. Septimus triumphat, scilicet de fici hæc doctrina est senis Oenophili. i. amatoris vini, ut prius docuimus.

*Can. Res est consilijs secura fidelibus vti*

*Vtile, doctrinis præbere senilibus aures.*

*Victa sitis, mens agra manet, curaq; supersunt.*

*Fau. Ut sedata sitis, sic mens sedabitur agra.*

*Funde merum, bibe, cardiaco medicina dolori hæc.*

*Vtitur ad curas isto medicamine Roma.*

*Can. Omne opus, atque labor vult interualla, quiescat*

*Obba parum, contra muscas impone tabellam.*

*Non madet imbre dies, nec habet nox humida rore,*

*Crescere nec duris possunt in cotibus herba,*

*Importuna fames, labor improbus, ævis ardor*

*Consecere gregem macie, vix debile corpus*

*Spiritus ager agit, vacua cute porrigit ossa*



Clunis, & exilis caua contrahit ilia venter.  
 Hic aries, qui fronte lupos, cornuq; petebat,  
 Nunc oue debiliior, pauidoq; fugacior agno est:  
 Hæc mihi, sed nimium me ardentia vota ferebant,  
 Omnia diuino prædixerat omine cornix:  
 Vix egressus eram limen, cum tristia portans  
 Auguria à dextra venit, tegetisq; sinistra  
 Culmine consedit, pressoq; minaciter ore  
 Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.  
 Heu pecus infælix, quod lacte, & prole solebas  
 Affluere, in nostris licuit dum pascere campis:  
 Gramina dum queris, succi plus perdis eundo,  
 Quàm referas pastu: simul hic tabescimus ambo,  
 Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consilijs: Graphicè docet quid curæ va-  
 leant, quia victa sitis, scilicet est, mens ægra manet, cu-  
 ræque supersunt. Ad quod. Faustulus: Sedata vt sitis  
 est, sic mens sedabitur ægra, Cardiacò medicina dolori Cardia  
 hæc, Hæc medicina, scilicet frequens potus, est medi-  
 cina dolori cardiacò, id est cordis, quem qui patiuntur,  
 nimium sitiunt. Vnde Iuuenalis. Cardiacò nunquam  
 cyathum missurus amico. Dicitur autem ἀπὸ τῆς καρ- Obba  
 διας, quæ Græce dicitur cor. Quiescat obba: i. lato  
 fundo. Vnde à Persio dicitur sessilis obba. Impone ta-  
 bellam cōtra muscas, tege ne à muscis inquinetur. Im-  
 portuna fames, quæ importuna est de via fessis. Labor  
 improbus, id est, assiduus, & ita improbandus. Maro:  
 Labor omnia vincit Improbus. Et odor aëris cōfecere  
 gregem macie, id est, emacerauerunt: sed plus est con-  
 fici macie, quàm emacerari: quia quod conficitur, defi-  
 cit. Venter exilis, quia vacuus Diuino omine, i. a dijs  
 portento, aut diuinandi vim habente. Maro: Sepe ma-  
 lum hoc nobis, si mens non læua fuisset, De cœlo  
 tactas

## BAPTISTAE MANTVANI

tactas meminiprædicere quercus. Sæpe sinistra caua  
prædixit ab ilice cornix. A dextera venit, Cicero ta-  
men lib. i. de diuin. scribit eorum à dextra, à sinistra cot-  
nicem facere ratum. Vnde hic potius videtur dicen-  
dum, à leuâ, verum addit, tegetisque sinistra Culmine  
consedit, vbi scilicet visa est. Et quia sola, infausti est  
augurij, vt Plin. docet: Teges dicitur tugurium. Vocife-  
rans, est enim infœlicis garrulitatis auis, Auspicio aperto,  
id est, manifesto. Prohibebat iter, id est, profectionem.  
In nostris, scilicet Mantuanis, quam referas pastu, id est,  
e pascendo, est enim nomen. Simul hic tabescimus am-  
bo, tu, scilicet infœlix pecus tabescis. s. tenui victu, id est,  
pœnuria victus, & inedia. ego, scilicet tabesco, victus cu-  
ris amaris.

*O nostra regionis opes, ô florida prata,*

*O campi virides, ô pascua leta, feraxque.*

*Et nunquam sine fruge solum, currentia passim*

*Flumina per villas, riuus per rura, per hortos.*

*Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri,*

*Cum tritura sonat passim, cum Iulius ardet,*

*Arua virent, textæ lento de vimine sepes*

*Poma ferunt, redolentiq; ipsis in vepribus herba.*

*O nemorum dulces vmbra, moll esq; susurri,*

*Quos tecum memini gelidis carpisse sub vmbis.*

*Turturis ad gemitus, ad hirundinis, ac philomela*

*Carmina, cum primis resonant arbuſta cicadis.*

*Aura strepens folijs nemorum veniebat ab Euro,*

*Et baccata super tendebat brachia cornus.*

*Ipse solo recubans. pecudes gestire videbam,*

*Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.*

*Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,*

*Aut flatu implebam calamos, aut voce cauebam*

*Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam,*



*Fau.* Viuere tum *fælix* poteras, diciq; beatus,  
 Sed bona, quòd nondum fueras expertus acerbam,  
*Vilis* erat tibi, teq; ideo fortuna reliquit.  
 Quando iterum veniet (veniet si forsitan vnquam)  
 Sicut capreolis sursum nitentibus hærent  
 Stipitibus vites, Stringuntq; tenaciter vltimos:  
 Sic illam tu prende manu, neu desere prensam.  
 It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat  
 Pav Lamijs, quas nocte ferunt errare per vmbra.  
 Mobilis vt facies, ita mens deludere gaudens,  
 Quod dederat, tollit: pensi nihil, omnia casu,  
 Qui minimum metuunt, sapiunt ue, repellit, & odit.

O nostræ, Continua sunt verba Candidi. Nam  
 Faustus se latinum significauit, atque in sua patria  
 esse. Omnia autem vsque adeo facilia sunt, vt vel mi-  
 nima expositio videatur inanis: nihil tamen est abiecti-  
 us dictum, quàm huic stylo congruat. Arua virent.  
 Virg.

Vt quantum longis carpent armenta diebus,  
 Exiguus tantum gelida ros nocte reponat.  
 Sepes poma ferunt. Miram narrat fertilitatem, sed nò  
 raram Italix, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges, &  
 legumina non semel vno anno colligas. Redolent ip-  
 sis in vepribus herbæ, id est quoque verum, quia rosæ na-  
 scuntur. Mollesque susurri, scilicet fontium, & apum.  
 Maro: Sæpè leui somnum suadebit inire susurro. Est  
 autem susurrus, raucum & lene murmur, gelidis sub  
 vmbis Idem. Hic inter flumina nota Et fontes sacros  
 frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus, quia e-  
 ius cantus est gemitus. Idem: Nec gemere aëria ces-  
 sabit turtur ab vltimo. Ad hirundinis ac Philomelæ  
 Carmina, Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Maro:  
 Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras, quod de  
 philomela

Susurr

# BAPTISTAE MANTVANI

Philomela intelligi posse docet Seruius. Cum primis, idem: Sole sub ardenti resonant arbuſta cicadis.

Ab Euro, id est, oriente, cornus baccata, aut brachia baccata, id est, baccis ornata, hoc est, cornis. Idem: Vitum infelicem baccas, lapidosaque corna dant rami.

Et in eodem. 3. Aeneid. Baccatamque iugis Naxon. Solo recubans. Idem: Recubant sub tegmine fagi. gestire. i. gestu alacritatem prodere aut voce. Idem: Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum. Rurilantia, quia matura fraga. Viuere tum felix poteras dicique beatus, sed bona fortuna erat tibi tum vilis, quod nondum fueras expertus acerbam. Id vero verius est, unde dici solet: Dulcia non meruit, qui non gustauit amara, & sic: Dulcia non sapiunt cui non gustantur amara. Et ideo quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te, Id quoque moraliter, quo suadet presenti vii fortuna, quia multis dilatio nocuit. Unde Lucan. Tolle moras, nocuit semper differre paratis. Quando iterum veniet, scilicet fortuna, veniet si forsitan vnquam, bona parentthesis, qua incertitudinem fortunæ significat. Sicut vites hærent stipitibus hoc est, ad palos, capreoli. i. chordulis quibusdam ad hoc natis, nitentibus. i. tendentibus sursum. Sic prende manu illam, scilicet fortunam neu. i. neue, desere prensam. i. semel comprehensam. Fortuna, it & redit, & mutat effigiem, nec constat imagine. i. nec seruat semper eandem imaginem, par. i. similis, lamij, id est, mulieribus, quæ se transfigurare dicuntur, pensi. i. excogitati & deliberati, nihil, scilicet habens, omnia, casu, scilicet faciens: repellit, & odit, qui nimium metuunt, unde dictum à Marone: Audaces fortuna iuuat, aut vt alij legunt audentes. Ve, pro vel, qui minimum sapiunt, quia vt Philosophus docet, quanto plus est sapientiæ, tanto minus fortunæ: quia sapientes sunt

tes sunt



tes sunt prudentes, omnia prospicientes priusquam eueniant, & ita pauca eis à casu, & fortuna obueniunt.

*Can.* Delitias patrij quoties reminiscimur agri,  
Ferre tot ærumnas animo non possumus æquo.  
Sed quò mente feror, casu afflictatus acerbo?  
Vnde magis crucier, fœlicia tempora volo?  
Maius adest, florent vites, humilesq; genistæ,  
Iam spicata seges, malus iam punica multo  
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco  
In patria, per rura Padi, per pascua Minci.  
Hic verò necdum incipiunt pubescere montes.  
Quòd si vere solum torpet, quid frigora brumæ,  
Solstitiumq; feret, gelidis quum terra pruinis  
Albicat, & rapido cum cœlum incanduit æstu?  
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis ruida, cernix  
Non signata iugis, gemino frons ardua cornu,  
Luxuriansq; toris pectus, nisi pabula carpant.  
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.

*Fas.* Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur  
Altius, & cui sunt longa internodia crurum,  
Cuncta vorant, herbas primum, mox ore supino  
Arboreas frondes, summeq; cacumina sylvæ.  
Hoc imbellè pecus, quod humi nascentia tantum  
Gramina decerpit, vacuis ieiunat in aruis.

*Can.* Quid verbis opus est? cunctis animantibus una est  
Conditio semper, maiora minoribus obsunt,  
Agnæ lupo, mites aquilæ sunt præda columbæ,  
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.  
Vnde fit hoc? Certè res prodigiosa videtur.

Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,  
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas,  
Quò magis appropias, tanto magis omnia sordent.

*Fas.* Hoc est Roma viris, quibus quod nocturna: trunco

*Insidet,*

## BAPTISTAE MANTVANI

*Insidet, & tanquam volucrum regina superbis  
Nutibus à longe plebem vocat. Inscia fraudis  
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,  
Turpe caput, rostriq; minaci acumen aduncum,  
Dumq; super virgulta agili lenitate feruntur  
Nunc huc, nunc illuc, alijs vestigia filum  
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco.*

*Prædaq; sunt omnes verubus torrenda salignis.*

Delitias patrij. Permanet querulus Candidus, ut tandem perueniat ad mores curiæ notandos. Vnde magis crucier, quia summum infœlicitatis genus est, fuisse fœlicem. Maius scilicet mensis floribus. Iam spicata, id est, in spicas formata, Malus Punica, id est, quæ aurea mala fert. Albente sabuco, scilicet floribus, cum acinos nigerrimos habeat. Per pascua Minci, pro Mincij per apocopen aut syneresin. Pubescere, id est, frondescere. Quod si vere, id est, verno tempore, de quo dictum est: Nunc omnis parturit arbor. Torpet, constrictum frigore iacet, quid frigora brumæ scilicet ferent? Quid solstitium, scilicet æstuale feret? Bruma, inquam, gelidis quum terra pruinis albicat, solstitio autem, rabido quum cœlum incanduit æstu, cutis vuida, id est, glabra, & nitida. Horatius. Me pinguem & nitidum & bene curata cute vises: ceruix non signata iugis, id est, quæ nondum portauerat iugum. Luxuriansque toris pectus, quod indicium bonum indicat Virgilius Maro. Allegoricôs autem vult diuites omnia ingurgitare, ut docet manifestè Faustulus, unde addit Candidus. Semper maiora minoribus obsunt, agna est lupo præda. Mites columbæ sunt præda aquilis, delphin qui balenas & cete alere dicitur, quia intrat eorum ora, & egreditur, cum sequentes pisciculi in aluum balenæ demittantur, Vnde quidam latronem appellat,

Vuida,



appellat. venatur. i. insidijs capit, quia nihil est perniciosius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur. Hoc est Roma viris. i. captatix. Ostentat enim se placidam & opulentam, & aduentantes inedia cōfici sinis. Quod noctua aures, quæ admirationi est eis, & ita circumvolantes capiuntur aut visco, aut reti. Lina, id est, ulita, a lino: vimina, id est, vitigula, aut pertice parue sunt præda torrenda veribus, alij veribus legunt. Sed & Maro veribus dixit: Pars in frustra secant, veribus quæ præmatia figunt. Salignis autem. i. ex salicibus, quia talibus vtuntur rustici.

Salignus.

*Cand.* O bellum hoc, poterit dici nihil aptius unquam.

*Sed* procul en coluber tortos in pulvere gressus

*Flectit,* & exertis sitiens ferit aëra linguas.

*Fau.* Candide, quæ moneo memori sub pectore servas.

*Quando* inter sylvas graderis, defende galero

*Lumina.* Namque rubi prætendunt spicula longis

*Dentibus,* & curvus discerpit pallia mucro.

*Nec* depone pedum, multaq; armare memento

*Cote sinum,* ne te subito ngus opprimat hastis.

*Et* perone pedem regito, spineta colubris

*Plena,* hominum vite morsu insidiantur amaro:

*Et* nunc longa dies astu facit acre venenum.

*Mille* lupi, totidem vulpes in vallibus istis

*Lustra* tenent, & quod dirum, ac mirabile dictum est,

*Ipsæ* homines (huius tanta est violentia celi)

*Sæpè* lupi effigiem, moresq; assumere vidi,

*Inq;* suum sequere gregem, multaq; madere

*Cede* sui pecoris, factum vicinia ridet.

*Nec* scelus exhorret, nec talibus obuiat ausis.

*Sæpè* etiam miris apparent monstra figuris,

*Quæ* tellus afficta malis influxibus edit.

*Sæpè* canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipsos

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Vincant cado lupos: & qui tutela fuerunt,  
Hostiles ineunt animos, & ouilia maculant.*

O bellū hoc. Assentatorum more, vt Persius indicat,  
laudat dictum Fauisuli, quod tamē hic amice fieri po-  
test, verum offendit colubrum insidiare cantantibus.  
Exertis linguas, ab ex & sero. Maro, & linguas micat o-  
re trifolcis. Defende galero. i. largo pileo rustico. Cur-  
uus mucro. i. pugio spinarum. Ne depolce pedum. i.  
baculum pastoralem. Multa cote. i. duris lapidibus,  
Mons hostis. i. improuisus, & inexpectatus serpens.  
Et perone. i. calceamento rustico, crudo corio crura  
ambire solito. Spineta. i. loca spinis & vepribus confita,  
Maro: Nunc virides etiam occultant spineta lacertos.  
Sapē lupi effig. Maro in pharimaceuria. His ego sapē  
lupum fieri, & se conderē syluis Mœrin, &c. Id autem  
Arcadibus dictum est euenire solitum, sed sic intelli-  
go lupos fieri, vt socij Vlyssis facti sunt & vrsi, & leo-  
nes, ac porci, quod eorum mores assumpserunt: vnde  
furaces, & rapaces significat, sed ad fabulam quoq; re-  
spicit, iā effigiem dicit & mores. Augustinus docet in  
Italia viūm esse quibusdā quod in asinos essent versi, &  
ita subire onera à cōiugib; imposita more asinorū. Ma-  
lis in fluxibus. i. malis influētijis. Acri p̄fecto aceto cō-  
spergit Rom. quasi vero cælū id faciat. Canes ouilia  
maciāt. Nota allegoria in p̄elatos, qui subditos spoliāt

*Fama est Aegyptum coluisse animalia quaedam*

*Et pro numinibus multas habuisse ferarum,*

*Isla superfluo minor est, quā nōstra ferarum.*

*Hic aras habet omne genus, contraria certe*

*Natura res atque deo, qui dicitur olim*

*Preposuisse hominem cunctis an inanimibus: at qui*

*Sapē etiam mortosa adlas, & p̄stifer annus*

*Irgruit, & p̄ssim languens pecus omne per arua*

*Sicmi-*



Sternitur, extincta dum balat ad vbera matris  
 Agnus obit: moritur duro sub pondere taurus,  
 Nec modus est morbo, non est medicina veneno:  
 Sed vicina domus vicino a lumine mortem  
 Haurit, & assidue sumunt contagia vires.  
 Ista feras raro pestis rapit, vtile semper  
 Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci  
 Dente lupi, nostraq; fera iactura opulescunt.  
 Can. Heu heu quam praeceps miserum me insania trahit.  
 Credere fallaci grauis est dementia fame.  
 Romuleos colles, Tiberim, Romanaq; iecta  
 Audieram, & studio menti est accensa videndi,  
 Ducendiq; bonis in tot praestantibus eum.  
 Accessi cum parte gregis: tentoria demens,  
 Totum penè larem cum pastoralibus armis,  
 Trans iuga summa iuli, mulctralia, cymbia, athena,  
 Et cacabos, & quo formatur caseus, orbem  
 Fagineum, impensam, atq; operas amissimus omnes.

Fama est Aegyptū. Docet omne genus ferarū habere  
 aras suas Romę. i. omne genus vitiosorum esse in ho-  
 nore, & pretio. Quod Iuven. Satyra. i. graphice docet  
 afferēs, nō nisi flagitiosos exilio & carcere dignos sub-  
 limari, & ideo inquit: Aude aliquid breuib; Gyris,  
 aut carcere dignū. Si vis esse aliquid. Fama est Aegyp-  
 tū. Idem docet Iuven, Sat. 14. Quis nescit Voluci By-  
 thynice, qualia demens Aegyptus portēta colat? Cro-  
 codilō adorat pars hęc, illa pauer saturā serpētib; ibin  
 & c. Multas ferarū, id est, multas feras. Ista scilicet AE-  
 gyptiorū superstitio. Superstitiosorum & dilitantiū re-  
 gio minor est quā nostra, id est, Romana. Quia fe-  
 rarū hic aras habet omne genus. Preposuisse, vt in pa-  
 radiso. Gen. 1. Dominamini piscibus maris, & volati-  
 libus cœli, & vniuersis animantibus, quę mouentur su-  
 per terram.

Palare  
mugire.

Serpē etiam morboſa a ſtras, hoc quoque verum, pecus omne, id quia paſtor dicit, ſed & homines plurimi peſtilentia abſumi illic quorannis ſolent. Dum balat, id propriū eſt ouis, vt boare beuis, & mugire tauri: moritur duro ſub pondere taurus. Hæc omnia nimis graphice habentur Georg. 3. Ecce autem duro ſumans ſub vomere taurus. Concidit, &c. Nec modus. i. finis eſt morbo, non eſt medicina veneno. i. infectioni venenoſæ. Ibidem: Quæſitæq; nocent artes, ceſſere magiſtri Phillyrides Chilon, Amythaoniusque Melampus. Iſta ſeras raro peſtis rapit, id quidem verum, & tamen non ita multiplicantur, vt pecudes. Opuleſcunt. i. opulenta, & diuites ſunt, vt ſera ſit nomen. Nam ſi ſera ſcribitur, reſertur ad lupos. Cedere fallaci grauis eſt cementia fame. Prouerbiale: ſenſus autem eſt, ſe traſtum fama, quæ erat, omnes, qui Romam accederent, ditari, illuc cū pecore conſu migrare, & cū armis paſtoralibus, quæ graphice enumerat. Mulſitalia, vaſa in quæ lac trahitur & n. ulgetur. Cymbia, vaſa in morem cymbalum, in quæ tranſfunditur. Athena, id eſt lebetes ex ære factos, & carabos, aliud genus vaſis, quidam caldaria vocant. Et quo formatur caſeus ortum, id eſt, vas rotundum quo imprimitur. Vnde a forma formaginem vocat Apuleius, vnde Gallicū vocabulum, hūc viſcharum oſtendat. ſagineum. i. ex ſago commemorat iornatim. In penſam, ſcilicet, pecuniam. Atque cperā amſimus c. n. nem, quæ erat vox coru aliquādo Romæ vnum expoſiti.

*Quid faciam? Quo me vertam? Sperata negantur*

*Pabula, tot caſus, tot vbiq; pericula: coger*

*In veteres remeare caſas, & cæſa fateri*

*Conſilijs egreſſa malis, iterum q; per aſtus,*

*Et mentana pati longos, & ſæcæ labores.*



Heu pecus infelix, o leuo sydera pastor  
 Huc auecte: Fuit multo praestantius istud  
 Ignorasse solum, patrioq; in limine tutos  
 Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,  
 Atque Padi circum ripas, Athesisue per agros,  
 Aut vbi per virides campos, & pascua nota  
 Mincius it, vel qua vitreo natat Abdua cursu,  
 Consedisse, gregem pascisse salubribus herbis.  
 Fau Te tua credulitas, & me mea fallit in horae  
 Vidi ego supreme qui prosperitatis habebant  
 Culmina, dum laud ita petunt, cecidisse, nec vnquam  
 Emergisse malis, facit experientia cantos.  
 Hi prius explorant, & non laudata sequuntur.  
 Omnia laude carent, que sunt meliora, fuerunt  
 (Non nega,) que famam retinent, ac nomina seruant,  
 Cuncta suis pollent vicibus. Luna, Adria, Troia,  
 Salvia, quas nobis membrabat sepius Vmber,  
 Nomine sunt solo: deleuit cetera tempus.  
 Si minor est patrie fors an modo gloria nostra,  
 Res tamen est melior: laudate gloria Rome  
 Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe.  
 Fame quidem anas, utilitas antiqua recessit.  
 Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes  
 Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis,  
 Nulla pluit nubes, Tiberis non irrigat agros.  
 Tempus aequae ductus veteres contriuit, & arcus  
 Et castella ruunt, procul hinc, procul ite capelle,  
 Hic ieiuna saenes, & languida regnat egestas.  
 Quid faciam. Desperantis vox, & cœnta fateri Con-  
 silijs egressa malis, quod summè dolendum ianuit  
 Virgiliana. Iuno A Eneid. i. Mene inceptis desistere  
 victam, & læuo. i. sinistro, & inimico sydere, pastor, huc  
 auecte, potius quàm aduecte dicit, quia à bonis pascuis  
 ad ste-

## BAPTISTAE MANTVANI

ad sterilia migrasse dolet istum, scilicet sterile & sceleratum. Patrioque in limine tutos consumpsisse dies, repetere, fuit multo tutius. Athesisue per agros, qui fluit ex Tridentinis alpibus, Tridentum alluit, & Veronam deuidit. Mincius, fluius Mantuanus, non longè à Mantua in Padum fluens, sæpe commemoratus. Abdua, qui à Strabone Adda dicitur, fluitans ex Urbano lacu ortus, in Padum quoq; incidit: Urbanus autem, ut Larius, & Benacus, ex alpibus ortu habet, atq; incrementum. Confidisse, à confido, in locum habitationis cepisse, ut A. Eneid. i. Vultis & his mecum pariter confidere regnis? regem pauisse repere, ut dixi, fuit multò salubrius. Te tua credulitas, docet non facile credendum esse, in horas, & non in oras, legendum. Sed secundum Vallū, quia non ponitur nota excrementi, potius diceret in horā. Vidi ego, à certitudine argumentatur, quia plus valet oculatus testis vnus, quàm auriti decē. Ordo est: Ego vidi eos qui habebāt culmina. i. summam tatem suprēmę. i. summę p. peritatis. Alludit ad rotam fortunę. Cecidisse dū petunt laudata, quia sæpè quę bona & læta vertuntur in peius. Vnde dici solet: dij bene vertant. Nec vnq̃. s. postq̃ semel inciderāt, emeruisse malis. i. caput extulisse ē malis quibus obruti erant. Facit experientia cautos, & ideo senes difficulter inducuntur ad credendū, quia multā experientiam fraudis habent. Hi scilicet cauti. Explorant. i. exquirūt, & examināt prius, & nō sequuntur omnia laudata, sed quę cōpererint bona, quia sæpè laude carent quę sunt meliora. s. laudatis. Nō nego. i. fateor fuerunt. s. multa, quę retinent famam, ac seruant nomina, quum nihil habeant rei. Sed cuncta pollent suis vicibus. i. vicissitudinibus, vnde Comicus: Omnium rerū vicissitudo est. Luna, Adria, Troia, Saluia, hæ vrbes quas Vmber. s. doctus ille, cuius sæpè meminit, memorabat nobis,



hoc semper ne contra decorū plus quā in vī pastori cō-  
 perat, sapere dicatur. Sunt, scilicet nunc solo nomine  
 quia tempus deleuit cetera, quia omnia senescunt, &  
 labascunt in tempore. Vnde: Tempus edax rerum, &c.  
 Luna ciuitas olim Hettruriz ad Macrā fluuiū, de qua  
 Lucanus: Hoc ppter placuit Thufcos de more vetusto  
 Acciri vates, quorū qui maximus xuo Aruus, incoluit  
 desertæ mœnia Lunæ. Intercijt enim nunc, sed religio  
 adhuc Lunensis nominatur. Adria quoq; vrbs Italiæ  
 fuit, quæ mari cui vicina est, nomen dedit, q. Adrianū  
 seu Adriaticum dicitur, & interdum etiam Adria ge-  
 nere masculino, mare ipsum quod superū vocant, quia  
 orientem versus, in qua ora Venetiæ sunt. Troia no-  
 tior est, quam vt de ea quidquam dicendum sit. Deleta  
 est Saluia, vt aliæ multæ, vt Sagūtus in Hispania, Car-  
 thago in Africa, Corinthus in Peloponeso, &c. Si mi-  
 nor est patriæ forsan modo gloria nostræ, Ergo &  
 Faustulus se Mantuanum indicat, quia ait. Res tamen  
 est melior. Illi prisca, &c. Per fontes, beneficis in poe-  
 tas intelligit. Vt Mæcenatem, Augustum, Messalam,  
 Pollionem, & similes aquæ ductus veteres, manifesta  
 allegoria. Hic ieiuna fames & lāguida regnat egestas,  
 selecta, & apta epitheta. Nā ideo fames, quia ieiuna  
 & ideo languidus ferè, quia egenus. Egestas enim lan-  
 guorem parit, sicut, & inedia, vt patet in apologo, quæ  
 Liuius recitat de mēbris quæ in ventrē coniurauerūt.

*Hic tamen, vt fama est, & nos quoque vidimus ipsi,*

*Pastor adest, qui etiam ducens ex alite nomen,*

*Lanigeri pecoris diues, ditissimus agri,*

*Carminē qui prisca vates, atque Orpheæ vinctat,*

*Orpheæ, qui traxit syluas, & saxa canendo.*

*Hic alios omni tantum virtute Latinos*

*Exuperat, quoniam Tiberim Padus, Abdua Macram*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Lenta salix iuncum, tribulos rosa, populus algam.*

*Credimus hunc ille similem, cui Tyrus olim*

*Bis senos summare dies a taria fecit.*

*Hic quum custos, ipso vigilantior Argo.*

*Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim*

*Admeti pauisse greges per Thessala rura,*

*Doctior, omne pecus Solymi curare magistri*

*Dignus, & antiquo dignus succedere patri,*

*Qui fuit Assyri pecoris post retia pastor.*

*Ipse potest servare gregem, depellere morbos,*

*Humectare solum, dare pascua, solvere fontes,*

*Conciliare Iovem, fures arcere, luposq;.*

*Si fauet iste, mane: quod si negat iste favorem,*

*Candidæ coze pecus, melioraq; pascua quere.*

Hic tamen, ut fama. Huic tedit principale institutum,  
ut videlicet Falconem Sinibaldum a largitate laudet,  
aut ad eam inuitet, cuius gratia videtur tota Ecloga co-  
posita, ut fama est, quæ sæpe mendax. Vnde Maro tam-  
ficti prauique tenax quam nuntia veri. Ideo addit.  
Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest. Aut quia e-  
tiam Imperatores vocant pastores, ut sermo pastoralis  
aut quia datarius, & ut dicunt eleemosynarius est, & i-  
ta multorum pastor. Quadam ducens ex alio nomen.  
Dicitur enim Falco, quod & avis notæ nomen. Lan-  
geri pecoris dives. Maro in Bucolicis: Quam dives  
nivei pecoris, quam lactis abundans. Ditissimus agri,  
Idem Aeneidos primo: Huic coniunx Sicheus erat  
ditissimus agri Phœnecum. Cat. n. ne qui priscos vates  
arq; Orphea vincat. More Maroniano principem ab  
exercitu seperat, ut egregium significet. Nam Orphe-  
us unus priscorum est vatum, sicut Aeneidos primo: Re-  
liquias Danaum, atque immitis Achilli: ubi Achilles  
non excluditur à Danaïs, sed excellere atque egregius

Orpheus.

esse



esse significatur. Orpheaque in medio posuit, sylvasq;  
 sequentes. Et saxa, quod Amphioni ascribit Horati,  
 dicens in arte Poetica: Sylvestres homines, sacer in-  
 terpresque deorum, Cædibus, & victu fœdo deterruit  
 Orpheus. Dictus ab hoc lenire rygres rabidosq; leo-  
 nes. Dictus, & Amphiō Thebanę conditor vrbis, Saxa  
 mouere sono testudinis, & prece blanda, Ducere quo  
 vellet, &c. Tiberim Padus, Est enim Padus longē Padus.  
 maximus fluminum Italię, quinque ostijs in mare A-  
 driaticum prorumpens. Vnde Georg. 1. Fluminum  
 rex Eridanus &c. Abdua, fluuius latus, de quo iam Abdua.  
 dixi. Macram, fluuiū exigū, cuius meminit, Luc. di- Macra.  
 cens, Nullasq; vado qui Maera moratus Alnos. Macri  
 autem campi sunt in medio Bononię, & Rauennę, &  
 aliarum ciuitatum, per quas itur Romam. Lenta sa-  
 lix iuncum, scilicet exuperat populus, arbor frequens  
 ad Padum. Algam herbam, quā proiecit aqua, quę ad Alga.  
 populum sepe iacitur. Maro: proiecta vilior alga Cre-  
 dimus hunc illi, scilicet Augusto Cæsari. Cui Tityrus,  
 id est, Maro: Bis senos, vt in prima Ecloga: Hic illum  
 vidi iuuenem Melibœe quotannis, Bis senos cui no-  
 stra dies altaria fumant. Ipso vigilantior Argo, cui ra- Argo.  
 men centum erant oculi, quorum bini duntaxat som-  
 num acceperunt. Verum falco quoque peruigil est a-  
 uis. Vnde in Epigrammatis alludit de eo ad summū  
 pontificem: Ducere sopitis pastor potes otia curis.  
 Falco tuas Argi more gubernat oues. Daphnide, quem  
 tamen Theocritus, & Maro doctissimum, & diuinandi  
 peritum inducunt. Nec solum scilicet Daphnide do-  
 ctior, sed eo scilicet Apolline Nomio, qui o' interfe-  
 ctos Cyclopes nouem annis spoliatus diuinitate, pavit  
 armenta Admeti regis Thessalię iuxta Amphrysam,  
 vt alibi diximus. per rura ergo Thessala, id est, per Am-  
 phry-

phrysum. Omne pecus, id est, totam ecclesiam catholicam. Magistri Solymi, id est, Hierosolymitani, videlicet Petri, & dignus succedere patri, scilicet Petro Patri, qui pater dicitur, qui scilicet pater fuit, pastor pecoris Assyrii, id est, Iudaici, & totius ecclesie, quæ prima fuit in Assyria. Post retia, id est relictis retibus factus est piscator hominū. Conciliare fouem, aut deū, aut summum pōtificem. Si fauet iste mane. Omdem ergo spei in Falcone collocandam censer, quod ut significet. Hoc argumentum excogitauit.

## ECLOGA DECIMA, de fratrū obseruantia, VM, ET NON OBSERVANTIA.

*controuersia, post religionis ingressum, in-*  
*scripta Bembo.*

Ioannis Murnelij Argumentum.

*Nunc vena, ubi falsa discrimina religionis*  
*Narrat, quæ sū, pias. Carmelo super in hœdis.*

CANDIDVS, BEMBVS, BA-  
trachus, & Myrmix.

**M**axima pastores agitat discordia Bembe,  
Qui Solymæ colles, Galilæa qua rura colebant.  
Batrachus illic, Myrmix illinc certare parati,  
Tu dices te pascis, si non a digne recusas,  
Et nisi te renouans minor a negotia, dicent.  
Tu pater es variis, tu seū componere lites,  
Iurgiaq; blandis conuicia tollere verbis.  
Te quoq; Pierios fama est potasse liquores,



Et vidisse deas, quibus est custodia sacri  
 Fontis, & Eurota campos, ac Phocidis arua,  
 Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,  
 Dona dedit, citharam, nervos, & eburnea plectra.  
 Bem. dicite quandoquidem tepidos admouit ad ignes  
 Nos hiberna dies, dum non finit ire per agros  
 Bruma gregem, flatu Boreas dum seuit acuto.  
 Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet  
 Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes,  
 Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores, Hac vltima Ecloga, quā vt superio-  
 rem in religione composuit, agitur Carmelitarū fra-  
 trum obseruantum, quorum partes Batrachus agit, &  
 non obseruantium, quos Myrmix defendit, cōtrouer-  
 sia, fictis non ab re contendentiū vocabulis. Nam Ba-  
 trachos rana dicitur cui ferè similem habent Carmeli-  
 tæ de obseruatione interiorem tunicam, quia piceam,  
 aut vt dicunt, griseam. Myrmix autem formica, quæ  
 nigra est, vt non obseruantium tunica, Mar. In nigrum  
 campis agmen. Præterea, vt in fabulis est, ranæ elege-  
 rūt regem, vt obseruantes sub vno comiter viuunt patre.  
 Formicæ autem in vna in quidem domo multos habet  
 magistratus, vt non obseruantes diuersas habent culi-  
 nas. Litem pponit Candidus, p quem ferè auctorem  
 intelligo. Pastores id est, Carmelicolas, aut fratres, de  
 Carmelo pfectos. Solymos, id est, Hierosolymitanos.  
 Tu pater es vatum. Forte Generalem ordinis hoc no-  
 mine appellat, qui pater est vatum, quia Carmelitarū,  
 qui filij olim erant prophetarum, & prophetæ, qui, &  
 vates dicuntur. Tu scis cōponere, id est finire, vt: Ante  
 diem clauso componet vesper olympo. Et in Bucoli-  
 cis: Non nostrum inter vos tantas cōponere lites. Vn-  
 de qui pacto litem terminant, se cōposuisse, aut com-  
 positio-

## BAPTISTAE MANTVANI

positionem fecisse dicunt. Pierios liquores. i. haustus  
musicos quibus poeta euaserit. Et vidisse deas. i. Musas,  
quibus visis, & ab eis ad Hippocrene ductus Hesiod<sup>9</sup>,  
poeta euasit, Vnde Quidius.

Ecce deas vidi, non quas preceptor arandi

Viderat, Aseras quum sequeretur oues.

Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poetam,  
in principio sic. Nec forte labra prolixi caballino, Nec  
me in bicipiti somniasse parnasso Memini, vt repente  
sic poeta prodirem. Et Eurotę campos. Eurotas fluui-  
us est Laconię laurifer. Vnde illic Phoebus fingitur  
docuisse lauros. In Bucolicis Maro: Omnia quę Phœ-  
bo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, iussit-  
quę ediscere lauros, ille canit.

Ac Phocidis arua, in quibus Parnassus est mons, to-  
tus Musis consecratus. Quidius: Seperat Aonios A-  
et eis Phocis ab aruis, Terra ferax. Et paulo post.

Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus

Nomine Parnassus, superasquę cacumine nubes.

Fronde sua. i. lauro. Maro in Bucolicis: Phœbo sua se-  
per apud me Munera sunt lauri. dona dedit scilicet su-  
am citharam, quam a se inuenta Orpheo dedit. Ner-  
uos. i. chordas, & eburnea plectra. i. Lyram heptachor-  
dam, quam inuenit, cu tetrachordis Mercurij dicatur.

Horatius in arte: Ne fortę pu lori, Sit tibi mufa, lyre  
solers, & Cantor Apollo, Dicite. Sic Palæmon Ma-  
ronianus: Dicite, quandoquidē in molli consedimus

herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit ar-  
bos. Quod hic ex industria mutat, quasi per legem a-  
mœrei carminis contrarium dicens. Tepidos admo-  
uit. Persi<sup>9</sup>: Admouit iam bruma foco te Bassi Sabino.

Boreas ventus septentrionalis, dictus rex Thracię,  
quod illic vbi regnat, ad nos veniat, flatus est acuri.

Vnde



Vnde Maro: Et borea penetrabile frigus adurit. Dū  
 riget, scilicet gelu. Stiria, gutta in longum congelata.  
 Torpent, stagnantium more. Otia damnantur, quæ  
 nulla negotia tractant. Vnde Cicero, principiorum  
 Officiorum. Publium Scipionem dicere solitum scrip-  
 sit Cato, nunquam se minus otiosum esse, quam quum  
 otiosus, nec minus solum, quam quū solus esset. Magni-  
 fica verò vox, & magno viro, ac sapiente digna, quæ de-  
 clarat illum, & in ocio de negotijs cogitare, & in soli-  
 tudine secum loqui solitum. Vbi scies otiosum dici,  
 qui muneribus publicis vacuus, operam dat rerū cog-  
 nitioni. Vnde poetica studia otia vocantur. Non ergo  
 otiosus nihil agit, sicut cessator,

*Myr.* Pastores genus infelix, astate vagamur  
 Pro grege solienti, sed nos quum frigida us imber  
 Continet in stabulis, lites, & iurgia surgunt.

*Eat.* Qui veteres audens ritus mutare, suoq;  
 Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus eum,  
 Hi sunt o Myrmix, qui bella domestica gignunt.

*Bem.* De veteri ritu, de consuetudine patrum  
 Rixa agitur vobis? leges, moresq; parentum  
 Battache dic, dic cur nostrum venistis in orbem  
 Ex Phœnice solo, nos pascua vidimus illa.

Vidimus herbesos sælici vligine campos,  
 Vertice Carmeli vitreis vberibus undis  
 Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat anhe.

Vidimus & Iordanis aquas, vbi maximus olim  
 Pastor quies mergens, scabiem refecit auitam  
 Annis hic à Libano veniens, Galilæa per arua  
 Transit, & amplu lacu consurgit in equora magno.

Vnde coit rursum, rursum mare fundit apertum,  
 Vrbis vbi Romani de nemine dicta Tiberi.  
 Vnde coit rursum, tandem Ierichunte relicta,

## BAPTISTÆ MANTVANI

*Intrat in infames Asphaltis gurgitis undas.*  
*Hinc satis est, nos oram omnem vidisse probatam,*  
*Dicite, & his tandem vestras demergite lites.*  
*Myr. Batrachus audaci semper sese ingeris ore,*  
*Et mihi se praefert magno temerarius ausu.*  
*Bat. Non ego me ingessi, processi a iudice iussus.*  
 Pastores genus infelix. Proponit Myrmix litem detestans, eo quod qui de observatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellet in suo statu sine controuersia, & molestia permanere, contra de obseruatione, vellet omnes sui similes esse. A Estate vagamur pro grege solliciti, allegoricòs pro victu. Sed quum nos frigidus imber Continet in stabulis. Maro Georgico primo. Frigidus agricolam si quando continet imber. Non exire autem stabulis tunc dicit ibidem sic: Quum proprius stabulis armenta teneret, Lites, & iurgia surgunt. Arguta quasi in odium iurgiorum litem refugit: Vnde Batrachus: Qui veteres audent ritus mutare &c. Hi sunt o Myrmix, qui bella domestica gignunt, Quasi dicat, non nos sumus in culpa, qui velimus in pace sine iniuria viuere, sed qui ordini, & professioni nostrae iniuriam inferunt per novos ritus. Interloquitur autem Bembus, significans se peritum locorum, & obseruationis veteris, ut idoneus comprobetur iudex arbitrarius. Leges, moresque parentum, id est, patrum, & maiorum tuorum ad quos reuocare vis. Dic cur nostrum venistis in orbem, id est, Europam. Ex Phœnice solo id est, ex Galilæa. quam Phœnices secundum Strabonem habitant, & quae est in Phœnicia. Nos pascua vidimus illa. Ut pastorallem dicere rem videantur, & non impertinentem, ad Bucolicum carmen, dicit pascua, non claustra. Fœlici vligine. Vligo, inquit Seruius, est naturalis terrae humor, ab ea nunquam discedens: unde vliginosus ager semper humi.



humidus est: humidus, aliquando siccat. Vertice Carmeli vitreis vbertim vndis Fons cadit, id est, defluit. Vbi maximus olim pastor. Non tam de Helisro, qui illic Naaman Syrum à lepra mūdauit, quam de diuo Ioanne, Baptista loqui videtur, qui scabiem autam, id est, originale maculam resecauit baptizādo. Amnis hic, id est, Iordanes à Libano veniens per duos fontes, qui dicuntur Ior, & Dan, vnde Iordanis nomen. Rursum mare fundit apertum, scilicet Tiberiades De quo Ioannis sexto. Abijt Iesus trans mare Galilee, quod est Tiberiades. De nomine dicta Tiberi, p Tiberij, scilicet Tiberias, tandem Ierichunte relicta. Declinatur, hæc Ierichus, huius Ierichuntis, sicut Amathus Amathūtis, & multa alia. Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas. Asphaltus est quod mare mortuum vocant, in quod vrbes illæ quinque infames obsortæ sunt igni & sulphure propter abominabile crimē, quod ab illarum vna Sodomiticum vocant. Hinc, id est, ex his quæ dixi, satis probatum est, nos vidisse omnem oram, id est, regionem illam. Dicite ergo, & demergite, id est, obruite, & sopite, hoc est, sinite tandem hinc, id est, de hac re vestras lites. Et mihi se præfert magno tempore. Volunt enim de obseruatione, vt sunt præstantiores, haberi. Processi a iudice iussus: dixerat enim iudex Bembus, Batrache dic. &c.

*Bem. Pone pedum Myrmix, & tu quoque Batrache, non est  
Orandum armatis manibus, sed mentitus quis.*

*Batrache dic, Myrmix animi compesce furorem*

*Interea, vt venias magis ad responsa paratus.*

*Qui furit, insanit, qui vero insanit, amaro*

*Impatiens animo, nec coram, nec ora gubernat:*

*Quidquid ait, vanum est, quia quia molitur, ineptum.*

*Bat. Bembe, genus nescit, generisq; exordia dicam.*

*Venimus*

# BAPTISTÆ MANTVANI

*Venimus Assyrys, ut Candidus inquit, ab oris:*

*Est pater, Helias nobis, qui sustulit armis*

*Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo*

*Flammigeros ignes, qui ascendit in aethera curru.*

*Bem. Nobile, & antiquum genus hoc, & clara propago.*

*Eat. Pastores alij, quotquot per rura vagantur*

*Omnia, sunt rivi nostris a fontibus orti.*

*Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem.*

*Quo magis hi peccant, qui quum sint ordine primi,*

*Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.*

*Nos radix, alij rami: sed nos quoque rami*

*A veteri radice patrum iam etate caduci.*

*Tradidit Helias certam pastoribus artem,*

*Qua curare greges, qua noxia pabula fas est*

*Discere, & occultos imbres, ventosq; latentes;*

*Quiue salutaris foret, & qui pestifer annus,*

*Signa dedit. nihil omisit quod ouilia tangat,*

*Sed fons ille fluens Carmeli e rupibus altis,*

*Tam nitidus quondam, tam dulci lymphidus unda,*

*Tramite mutato (patet id) modo currit in Austrum,*

*Sed prius (extat adhuc vetus alueus) ibat ad ortum.*

*Hi cursus fecere novos, liquere priores,*

*Quos dederat riuo veterum prudentia patrum.*

Pone pedum Myrmix. Quia acris lis est, ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi pro quib<sup>9</sup> pastores pedum habent, & tu quoque Batrache. Bona phantasia priorem compellat eum, qui de observatione non est, quasi ardentior sit ad arma. Non est orandum i, causse non sunt ab oratoribus dicendę coram iudice armatis manibus. Id enim vetant leges, sed mentibus equis. Quia disturbatis animis, facile veritas lęditur. Batrache dic. Reperit & confirmat quod supra dixit, ut veniat magis ad responsa paratus. Bona admonitio, quia



quia ardentēs ira, rarò se purgant, vt decet, intenti ad ingerenda potius conuitia, vt patet apud Virgilium Maronem in Palemone. nec corda nec ora gubernat. Vnde Horatius. Ira, furor brevis est, animū rege, qui nisi paret, Imperat, quidquid molitur, id est, cum molimine & difficultate conatur attentare. Bembe, genus nostrum. Vt gratiam, & beneuolentiam iudicis captet, compellat eum propriè, polliceturque exequi ipsius iussa. Venimus Assyrijs. vt Candidus inquit, ab oris. Dixerat enim. Qui Solymos colles, Galilæaque rura colebant, Iudæa enim in Assyria est, cuius caput olim Babylonia, Est pater Helias nobis, Thesbites, de quo. 3. & 4. Regum, abundans mentio fit, qui sustulit armis. Nescio an legendum sit, aruis. Quòd si legendū est armis, intelligam de armis zeli, aut de ignibus cæli, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit, qui traxit Olympo flamigeros ignes, vt, 4. Regum primo: Si homo dei sum, descendat ignis de cælo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Idem. 1. Regum. 18. Inuocauit ignem, qui deuorauit holocaustum. Qui ascendit in æthetā curru, vt habetur. 4. Regum secundo. Nobile, & antiquum genus hoc, & clara propago. Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis litteris perquam illustris. Propago autē quando progeniem significat, primam corripit, quando vitem producit. Pastores alij. Id, vt dixi, diuus Hieronymus quoque sentit. Nos dedimus leges, quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viuerent & monasticam vitam in Carmelo agerent. Pascendi ostendimus artē, id est, normam simul viuendi. Quo magis hi. 1. qui noua instituta appetūt, & vetera, quæ digniora, & meliora sunt immutare volunt, primatum amittunt, quia dicunt se yltimos mendicantium approbatos, quum

## BAPTISTAE MANTVANI

pirmi sint, quia iussi sunt in solido statu permanere sequendo studia inconsulta, id est, inconsultorum, quibus nouitas placet: sed nos quoque rami à veteri radice. i. epullulauimus à patribus nostris sed alij quasi per imitationē collateraliter, nos per propagationem ex vera radice. caduci àtate, id est, antiquitate à prima perfectione decidētes, quod dicit, propter non obseruantes. Tradidit Helias certam pastoribus artem, id est, formam recte viuēdi exemplo vitæ suæ reliquit. Quia curare greges. Vt rem pastoriam, vt dixi, agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastoris ouium, quum allegoricōs intelligat animorū. Pastorū enim est curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem abstinent à carnibus: & occultos imbres, id est, infectiones, & ventos latentes, murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorū primo dat verorum ventorum prognostica: nihil omisit, More suo positione in omisit primam producit, quū Horatius, & ferē alij, omisit prima breui scribāt. Sed fons ille fluens, allegoricos vita religiosa, tā lym-  
 Lympidus. i. purus & clarus. Tramite mutato, patet id, modo currit in austrum, id est, meridiem, qui animantibus, in Italia præsertim, est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuuenalis: Tamen hic properat velut vrgeat auster. Horatius: Præsentis austri coquite horum obsonia, & cætera Allegoricos vult bona instituta esse inuersa, atq; deprauata, sed prius ibat ad ortū, scilicet solis, id est, ad orientem, quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. Allegoricos intelligit ad cælū. Extat adhuc vetus alueus, per quem, scilicet fons ille fluere solebat. i. adhuc reperiūtur reliquæ veteris religionis. Extare enim est, superstitem esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. Hi scilicet noui, qui nō obseruant.

Myr.



*Myr. Quid tibi, siue nouo currat, seu tramite prisco,*

*Dummodo fœcundis humectet pascua lymphis?*

*Et quid de celi quereris regione? per austrum,*

*Solis iter, melior vitis, qui respicit austrum,*

*Et melior legitur Lybicus de collibus vna.*

*Bat. Et melior taxus boream qua respicit, ergo*

*In boream melius poterat decurrere riuus?*

*Pastor es, & cura pecoris, malesane, relicta,*

*Sermonem de vite facis, quasi legibus iisdem*

*Grex, & vitis eant, nec quod discrimen in vndis,*

*Gramineq; & ventis, nosti & quam noxius auster*

*Sit pecori, disce à Roma, si innoxius auster,*

*Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?*

*Cur Clitumnus habet niueas, cur Mantua molli*

*Lanicio excellit, Veronaq; proxima Manto?*

*Vnde hæc multiplicis rerum variantia formas*

*Non aliunde nisi acelis, à gramine, & vnda.*

*Bemb. Candide utrumq; pedum procul hinc (rogo) protinus aufer.*

*Inter eos hodie vidio bellum acre futurum.*

*Clam cape, & aufero, subter sarmenta reconde.*

*Quid tibi. Rusticè respondet Myrmix, vt doceat,*  
*non obseruantes ferè indoctos esse, & non literis, sed*  
*eruditjs studijs vacare. Quid tibi, id est, ad te, sicut in*  
*euangelio. Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœ-*  
*cundis. Id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat*  
*quam Batrachus desiderat. per austrum solis iter, quia*  
*semper est in zodiaco, melior vitis. s. est, quæ respicit*  
*austrum, quia respicit solem incumbentem, Vnde*  
*dictum est. Denique apertos Bacchus amat colles. Et*  
*melior legitur Lybicus de collibus. r. Lybiam, hoc est,*  
*meridie respicientibus, aut reuera de Libycis intel-*  
*lit, ob eandem rem. Est melior taxus.*

## BAPTISTAE MANTVANI

Docet Barrachus non esse responsum ad rem, quia licet ad austrum versa vitis sit melior, non tamen continuo melior est pecori Auster, quam Eurus, sicut licet taxus quæ frigora secundum Maronem amat, dicit autem. 2. Georgicorum: apertos Bacchus amat colles, aquilonem, & frigora taxi, præstantior est ad boream non statim tamen, ad boream est melius pecus, sermenem de vite. Argute taxat eos ebriositatis, & vitiositatis, quia ex abundantia cordis os loquitur, quasi legibus ijsdem, aut potius pascuis ijsdem grex, & vitis eant, quod esse negat, quia sæpe ubi maior vini copia, minor est pecorum, innuens per hoc, vini copiam officere castitati religiosorum. Nam venter mero æstuas facile despumat in libidinem, ut auctor est Hieronymus, nec quod discrimen, id est, quæ differentia scilicet, sit & quam noxius, id est, nocivus auster sit pecori disce à Roma, si innocuus auster, &c. Id quidem manifestum, quia eo flante varij generantur morbi. C. Mutineus agri pecudes sunt vellere fusco. Cur Clitumnus habet niueas, scilicet pecudes, sed & iuvenas ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Vnde Mar. Georgicorum secundo.

Hinc alibi Clitumne greges, & maxima taurus  
Victima, sæpe tue perfusi flumine sacro,  
Romanos ad templa deum duxere triumphos.

Clitumnus autem fluvijs est in Menania, quæ pars est Umbriæ, partis Thuscis, de quo fluvio dicit Plinius in naturali historia, quod animalia quæ eum potant, albos foetus procreant. Cur Mantua molli latitudo excellit. Est tamen in Euganeis mollior, sed vitæ sunt. Veronaq; proxima Manto. i. Mantuæ urbi. Vnde pativè dixit Manto, quia non utimur nisi in nominibus, accusativo, & vocativo in o, & genitivo in u.



Græcis in o longum exeuntibus, vt Manto Mantus.  
Candide vtrumq; pedum, quia deposuerant pedum, i.  
baculū pastoralem, sed non longè à se reiecerant, ne à  
verbis ad verbera peruenirent, monet sedulus pastor  
Bembus secretè Candidū, vt vtrumq; pedū subter sar-  
menta recōdat. Sarmenta autē, quia non omnes Galli-  
cum noscunt, sunt putamina, & resectamenta vitium.

*Batrache.* Bemb, mihi tecum sermo est, dum viximus vnā,  
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum  
Dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passe.  
Nec mersare gregem fluuio, nec vellera certis  
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat.  
Nudabant spineta pecus, nudata secabant  
Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor  
Pestis, & in totum serpebant vlcera corpus.  
Multum igitur refert, pecudes que pascua carpant,  
Flumina que potent, & qua regione morentur.  
Dic mihi, dic Myrmix priscum cur lana colorem  
Perdidit? Hic, gregibus quidnam noua vellera fecit?  
Cur pecus est nigrum, quod erat melioribus annis  
Clarum? Immutârunt mutati vellera mores,  
Bembe, ad te redeo, paucis absoluera nitar.  
Sed quò digna omni tua sit sententia laude,  
Vera loquar: tu iura tenes. ego facta docebo:  
Iudicium reddit verum enarratio vera.  
His animaduersis, egrè tot damna ferentes,  
Venimus ad fontem, riuumq; à vertice summo  
Scrutari mihi cura fuit tu prouide Myrmix  
Interea nidos auinum, vel dorcada paruam  
Venabare, tue que dona darentur amate.  
M. Bembe, vides vt aperta in me conuitia torquent?  
Auguror, ista manu lis est, non ore agitanda.  
Mos mihi, non lingua, maledicta resillere dextra.

*Cand. Batrache, ne verum taceam, linguosior a quo es,  
Iurgia Bilem acunnt, conuitia pectus acerbant.*

*Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix,  
Res malè tuta, viros lingua irritare proterua.*

*Ba. Da veniam Myrmix, amitam proferre volenti,  
Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.*

*My. Do veniam, caue ne rursus me voce laceffas.*

Bembe, mihi tecum sermo est. Quasi dicat. In hoc homine nihil video rationis. dum viximus vnà, id est, priusquam per reformationem (vt aiunt) à non obseruantibus scindeti sumus. Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ. Quasi dicat, maxima, & innumera. Nec mersare gregem fluuio, id est, debitam curam animis adhibere. Nudabant spine-  
ra pecus, id est, mndanz cogitationes & conuersationes. Nam litera, vtdicunt, aperta est. Tabidus humor, virium carnis. Multum igitur refert, id est, distat, & ad rem facit, quæ pabula. De spiritualibus intelligit. Priscum cur lana colorem perdidit? Quia prius, vt ex aulaeis comprobauerunt obseruantes, vsi sunt vestibus piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. Noua vellera, quia nunc nigra sunt intrinsecus indumentâ, quod factum dicunt, vt vnus videantur gregis. Quia enim piceus color (vt in fratribus D. Francisci videmus) tam varius est, concluderunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem, & sine fuco factum, magis congruum religioni, quod & Maro censuit, dicens. Nec varios discet mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. Quod erat melioribus annis clarum. Si de exteriora loquitur, non videtur procedere, quia omnes adhuc candide seruauit chlamidem. Dicamus ergo clarum, id est, subnigrum,  
qu



qui respectu planè nigri clarus est. Vellera, vulgo gemino. Il scribitur, quia tamen à Velando venit, potest simplici scribi. Vera loquar. Oratoriè iuxta rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. His animaduersis, scilicet malis, quæ pecori obuenerant. Venimus ad fontem, scilicet religionis, vel dorcada. Dorcas Græcè dicitur, Latinè caprea, id est, caprea sylvestris. Tu proinde. Ironiçòs id refert, tuæ quæ dona darètur amatae. Id amare, sed vtinam non verè. Vnde Myrmix: Bembe vides. &c. Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra. Id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non obseruans vt se longe à Dominico consilio abhorre significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm in pugnam procedere, aut litem inutilem fouere. Verum quia neutrum decent conuitia, accedit Candidus bene fungens officio suo. Quia Candidus dicitur omnis liuoris expertus, linguosior. i. verbosior, æquo. i. quum æquum & honestum est. Iurgia bilem, id est, choleram, quæ stomachum mouet. Quia sermo durus suscitatur furorem. Nec homuncio Myrmix, id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert, interdum & oua sua se quoq; maiora transfert. Viros, quasi dicat animosos, & mares animos. Amita pferre valenti. Amita patris est soror, vt matertera matris, cui honestius quam amatae mittentur munera. Cætera nota, vt hæc fere nota putem.

*B.A. Alueus excelsa saliens de rupè, lacunam  
Foderat, & clausis ripis equauerat undis.*

*Gurges erat textu sylvarum vmbrosus opaca,  
Densaq; sepierant tristem spineta lacunam.*

*Mille venenorum species in gurgite vidi,*

## BAPTISTAE MANTVANI

*Mille secus ripas in opaco margine, mille  
 Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.  
 Obstupui, & rapido rediens ad ouilia cursu,  
 Incipio paleas furca versare tricorni.  
 Ecce caput tollit coluber, linguaq; trisulca  
 Sibilat, inflantur fauces, nepa liuida tendit  
 Brachia, ventrosus profert vestigia bufo,  
 Vipera per stipulam ingrediens strepit, ô loca, dixi,  
 Nec pecori tantum, verum & pastoribus ipsis  
 Noxia, mox grege diuiso de sedibus illis  
 Pascua qua situm tristis meliora recessi.  
 Perque iter antiquum fontis noua flumina duxi  
 In campos, vbi prima suas aurora colores  
 Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.  
 Hic mihi fecunda pecudes, hic pascua leta,  
 Et sine labe liquor, dulces sine crimine lymphæ.  
 Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes.  
 Signa casæ superant, puteus, cariosaq; ligna  
 Fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem,  
 Et focus, & lacera quæ cingitur area sepe.*

*Alueus excelsa, Docet Batrachus quid in fonte vi-*  
*derit: dicens, Alueus, id est, riuus, saliens de excelsa ra-*  
*pe, foderat, scilicet præcipiti casu lacunam, id est, rece-*  
*praculum aquarum, & sordium. Gurgēs, i. vortex aqua-*  
*rum, spineta. i. spinæ densæ, sepierant, id est, sepimēto*  
*quodam clauferant. Ego vidi mille species venenorū,*  
*id est, prauarum traditionum, & malorum morum Ad,*  
*id est iuxta, lymphas, id est, aquas, id est, vidi fontem*  
*primæ religionis pœnitus infectum. Obstupui, &c. fur-*  
*ca tricorni, id est, tria cornua habenti, Nepa liuida. i.*  
*scorpius habens venenum liuidum sub cauda, sed hic*  
*dicit, liuida brachia. i. chelas liuentes. ventrosus, id est,*  
*habens magnum ventrem, bufo, id est, rana venenosa.*

*Vipera,*



Vipera, id est, aspidū pessima, sic dicta, quòd vi pariat quia non potest edere fœtus suos, quos ore concipit, & patrem cōcipiendo necat: sed ipsi vicini partui, aut iam maturi ad partum, dentibus secant vētrem maternum, & ita vipera, neque patrem neque matrem vidit vnquā incolumem, quod benignitate naturæ in nos afficitur, ne tam noxia pestis multiplicetur. Pascua quæsitum tristis meliora recessi. Quæsitum, supinū, id est, ut quæram, aut quæsiturus meliora pascua. Vnde docet obseruantes discessisse propter prauos non obseruantium mores. Perque iter antiquum, i. iuxta traditionem primorum patrum. In campos, vbi prima suos, id est, oriētem versus, sicut prius dictum est, ad ortum. Croceos ortus Phœbi, scilicet solis. Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes. Manifesta est, ergo allegoria. Nam per oriētem eorum puram, & salubrem significat vitā: per meridionalem plagam, & austrū, vapidam, & mollem, ut ventus ille plumbeus, & tepidus est. Signa cassæ, scilicet pastoralis, cariolaq; ligna fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem. Tantum enim spatij cælis singulis congruit. & focus, scilicet communis quo ignis fouetur: & area, id est, locus spatiosus in medio claustri, circum quem porticū, & deambulacra faciunt, cingitur sæpe larera, allegoricōs significat claustrorū multos dirutos, & peruios à non obseruantibus factos.

*Myr. Cura viris leuibus rerum solet esse nouarum,*

*Propterea tertè noua pascua quæris, & amnes*

*Fingis inauditos, & vis nouus auctor haberi.*

*Bat. Cura viris grauibz rerum solet esse suarum,*

*Propterea Myrmix nimis à grauitate recedis.*

*Hæc nouitas non est nouitas, sed vera vetustas.*

*Religio, & pietas patrum instaurata resurgit,*

*Quam tua corrumpit leuitas, & nota tuorum*

# BAPTISTAE MANTVANI

*Segnities: igitur si quis labentia tellus  
 Erigat, & sterilem qui mansuefecerit agrum,  
 Iudice te damnandus erit: non ponitur arbor  
 Altera, sed veteri inseritur bona virgula trunco,  
 Segne prius lignum, nostro fit fertile cultu.  
 My. Quamuis pingue tuo pecori sit gramen, & vnda  
 Defacata, tamen multe cum matribus agnae  
 Interiëre: lupi, & pasta meminere volucres.  
 Bat. Hæ fateor, quæ dira tuæ contagia pestis  
 Accepere, etiam procul aspicientibus obsunt,  
 Tantum virus inest, vestri vis tanta veneni.  
 Propterea magis, et quæ magis discedere semper  
 Est animus, patitur pecus hæc incommoda nostrum  
 Sola, quod in vastam nondum discessit eremum,  
 Nec satis à vobis procul in desertis recessit.  
 My. Batrache, de gregibus mentiris plurima nostra.  
 Certè alienarum tibi cura superflua rerum,  
 Et temerè assumis partes censoris iniqui.  
 Cur mihi, qui pascō cuius pecus, ista tueri  
 Non licuit? Solis ne domus mea cognita vobis?*

Cura viris leuibus. Quanquā id strenuè cauet Ba-  
 trachus, ne res novas dicatur molitus, tamen quum a-  
 liud non posset, id falsò obijcit Myrmix. Et vis nouus  
 auctor habeti. Hoc eis obijcitur, qui ad reformationē  
 alios vocant, aut compellant. Cura viris grauibz, Sub-  
 tilis respōsio, diuerbium diuerbio retundens. Hæc no-  
 uitas nō est nouitas, id est, quam dicis esse nouitatem,  
 non est nouitas, sed vera vetustas, Vnde manifestè di-  
 cit, Religio, & pietas patrum instaurata. i. in statum, &  
 formam priorem reducta, vnde verius dicitur instau-  
 ro, quàm restauro. Et nota tuorum, scilicet cō-  
 fratrum, qui mansuefecerit agrum. Redit ad transla-  
 tionem præter sæpè dictam causam, ne videlicet non  
 pastora-



pastoralis agatur res. Segne, id est, tardum, & infœcundum, quamuis pingue. Docet etiam inter eos, qui se obseruantes dicunt, adhuc esse morbidos, & multos interiisse, ad quod Battachus: Hæ fateor, id est, fateor quod hæ oues interiëre, quæ dira tuæ contagia pestis accepere. i. quæ infectæ ad vos venerunt, nec se purgari permiserunt. tantum verus. i. vinenum. Quod in vastam nondam discessit eremum. i. quod nondum penitus à communionē vestra discessit. Dicitur autem eremus sine aspiratione genere fœminino, & media longa, quæ tria inuerti solent. De gregibus mentiris plurima nostris. Quum alter se purgare nequeat, ad conuitia resurgit. Cur mihi qui pascu cuium. Dictum id puto pro cuium, id est, cuiuscunq; pecus. Ista tueri, id est, pspicere, quæ tu mihi obijeis, solis ne domus mea cognita vobis. i. videris vobis sine soli infectionē, vt dicitis domus meæ, quam nos ignoramus.

*BA. Aethiopes vna quoniam nigredine sordent,*

*Ille color nulli vitio datur, omnibus idem*

*Vultus, & alterius si quis rependeret ora,*

*Et sua damna ret, pecori, pecorisq; magistris*

*Fex eadem, scabies eadem, cutis, & color idem.*

*Bem. Parcite, iam satis est lū intellecta, diesq;*

*Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol.*

*Audite o magni generis longeva propago,*

*Lite super vestra, quæ sit sententia nostra.*

*Myr. Batrache, me audaci toties sermone laceffis.*

*Bat. Non ego, sed non æqua magis te caussa laceffis,*

*Iudiciūq; timet sibi mens malè conscia iustum.*

*Can. Quando inimicitias tempus deponere, rursum*

*Vestra nouas lites recordia suscitāt, ergo*

*Perpetuus hæc rixa odijs æterna manebit.*

*Quæ vos debilitas capiti, quæ insania vexat?*

*Non*

## BAPTISTAE MANTVANI

*Non pudet his vti tanto sub iudice nugis?*

*Ergo animis audite æquis, odijsq; sepultis,*

*Vltima doctiloqui quæ sit sententia Bembi.*

*Bem. Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,*

*Et veteres seruate vias, reuocate vagantes*

*Per valles, & saxa greges, pur lustra ferarum.*

*Figite in antiquis iterum magalia campis.*

Aethiopes vna, Graphicè docet, quare illi non videant suam deformitatem, suaq; vitia, quia omnes tales sunt. Ille color. i. niger sæx eadem infectio. Quia verò ad manifesta vsque conuitia processum est, ne vltra progressio fiat, dicit Bembus Parcite, id est, abstinete a cõuitijs, quia lis est iam satis intellecta. Diesq; inclinata cadit. Audite ô magni generis longæua propago: quia eos ab antiquitate laudat. Timet iam dudum Myrmix causæ suæ, vnde non attendit ad iudicem, sed ad conuitia dicta, dicens: Batrache, me audaci tories sermone laceasis, id est, prouocas ad iram. Non ego, scilicet te laceisso, sed magis, id est, potius, laceffit te causa, scilicet tua, non equa, id est, iniqua, iudiciumque timet sibi mens malè conscia iustum. Multæ, & egregiæ vbique sunt sententiæ, quas memoriæ commendasse profuerit. Interloquitur Candidus, qui director videtur vtrorumque litigantium, quia pro eis iudicem delegit. Quando, ordo est, quando tempus, scilicet est deponere inimicitias, tunc scilicet vestra vecordia, id est, peruersitas cordis, suscitatur rursus nouas lites. Ego indignanter id dicit. Non pudet his vti tanto sub iudice nugis. Magni facit auctoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. Ergo, quia id decen-  
tius, & honestius est, quàm odijs progredi, animis audite æquis odijsque sepultis, id est, sopitis, & oppressis. Vltima, id est, vt dicunt, diffinitiuâ sententia. Est autem  
hæc:



hæc: Ferte per antiquos, &c. Incedite more maiorum  
vestrorum. Reuocate vagantes per vales, id est, qui  
oberrant à Carmelo, qui monse est, id est, à vera reli-  
gione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes  
moliter viuentes. Et per saxa, id est, dura & aspera mū-  
danarum curarum, & per lustra ferarum, id est, lupa-  
naria quia metetrices Lupæ quæ feræ sunt, dicuntur,  
& lustra ob id etiam lupanaria. Seclusa autem allego-  
ria remotiore, manifestè vult errantes in perniciosis  
institutis. & moribus ad rectam reduci religionem,  
quæ antiqua est, vnde concludit: Figite in anti-  
quis iterum magalia campis. Magalia (vt dixi)  
& mapalia, Pœnorum lingua sunt tuguria  
& quasi pastorales casæ. Vult ergo  
præstare, in antiqua viuere pau-  
pertate, dummodo sancta  
maiorum suorum ser-  
uent vestigia.

(\*)

FINIS.